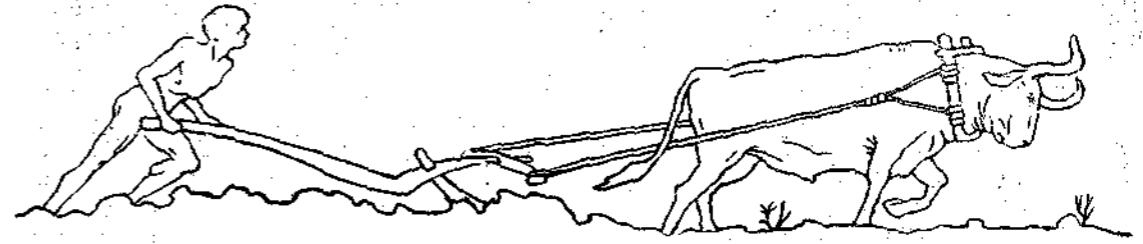

Ο ΠΕΡΣΕΥΣ ΔΑΜΑΖΩΝ ΤΟΝ ΠΗΓΑΣΟΝ

ΥΠΟ ΕΡΜ. ΠΡΕΛΑ

ΠΑΝΔΘΗΝΔΙΑ

ΕΤΟΣ I 31

ΜΑΡΤΙΟΥ 1910

“ΤΑ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ ΤΗΣ ΑΝΘΡΩΠΙΝΗΣ ΖΩΗΣ.” — Η ΙΣΤΟΡΙΑ *

Α'

Η σχέση του σημερινού ανθρώπου προς την ιστορίαν είναι τελείως συγκεχυμένη. Είμεθα προσκολλημένοι εις την ιστορίαν και εκ της ιστορίας τραφόμεθα και όμως αισθανόμεθα, ότι η ζωή μας ισχυρότατα καταπιέζεται υπό αυτής και θα ήθελαμεν να ελευθερωθώμεν από αυτό το βάρος. Εάν όμως επιχειρήσωμεν τούτο, κιν-

δυνεύομεν να περιπέσωμεν εις την κενότητα του στιγμιαίου βίου και πρό του κινδύνου τούτου καταφεύγομεν πάλιν εις την ιστορίαν. Ούτως αμφιταλαντούμεθα μεταξύ των δύο άκρων και η κατάστασις αυτή καθιστά αδύνατον την εδδοκίμησιν πάσης σκοπίμου δράσεως και ευτυχούς δημιουργίας. Άς παρατηρήσωμεν πλησιέστερον, τί μας έφερεν εις αυτήν την θέσιν.

Ο 19^{ος} αιών εις την σχέση του προς την ιστορίαν κυριαρχείται από την αντίθεσιν προς τον *ορθολογιστικόν διαφωτισμόν*¹.

Με την επάνοδον εις τον έμφυτον εις πάντας λόγον ειχεν επίζητήσει η ανθρωπότης διεξοδον από τας συγκεχυμένας σχέσεις προς το παρελθόν. Μόνον η ισχυρά άναυξογόνησις εκείνου έφάνη, ότι δύναται να άπελευθερώση δριςτικώς την ανθρωπίνην ύπαρξιν από τα παλαιά και πεπλανημένα, και να έξυψώση την ζωήν από την παιδαριώδη και άμηχανον προκατάληψιν και την άποπτικτικάν της δέσμευσιν εις την άδυπαρξίαν και το φώς. Το παρελθόν με το δεσποτικόν

και έξ όσων παραχωρεί εις αυτήν, δύνανται να συναγάγον πολλά όφέλιμα συμπεράσματα και πάντες μόν οι πολιτισμένοι άνθρωποι, πρό πάντων όμως οι λαοί εκείνοι, οι όποιοι, παραβλέποντες τους όρους υπό τους όποιους και μόνους ήμπορεί να γίνη όφέλιμον το παρελθόν, ένεκα ιστορικών συνθηκών είναι πολύ περισσότερο από τους άλλους έκτεθειμένοι εις την τραγικήν μοίραν της παραγνωρίσεως και της ψευδολατρίας των ιστορικών των αξιών με τα όλέθηρια και δικτατονορήθηρια άποτελέσματά της. — Σημ. του Μετ.

¹ Διαφωτισμός (*Aufklärung, illuminatio*) καλείται συνήθως η μεγάλη ορθολογιστική κίνησις, η παρασημασθεύσα κατά τον 17^{ον} και άκμάσασα κυρίως κατά τον πρώτον ήμισυ του 18^{ου} αιώνος. Είναι οι χρόνοι, καθ' όσους οι έλευθερόφρονες, οι *έγκυκλοπαιδικοί*, οι ορθολογισται έν Άγγλία, Γαλλία και Γερμανία προσέβαλλον τα ιστορικά καθεστώτα και πάσαν την ιστορικήν παράδοσιν ως προλήψεις, στηριζόμενοι επί του ύγιους ανθρωπίνου νοού. — Σ. του Μ.

* R. Eucken, «Geistige Strömungen der Gegenwart», Leipzig, 1908, σελ. 253-273. — Η σχέση του ανθρώπου και πρό πάντων του σημερινού ανθρώπου προς την ιστορίαν είναι το πρόβλημα, με το όποιον ασχολείται εις το κεφάλαιον τούτο ο Ιδεαλιστής της Ίένας. Είναι η γνώσις του παρελθόντος πλούτος και πηγή νέας ζωής, είναι ένίσχυσις του παρόντος, η τούναντιον δέσμευσις, πτωχεία, μαρσαμός; Από το άπειρον περιεχόμενον του παρελθόντος, από την ροήν των συμβαμάτων την άπαιστον είναι δυνατόν να κερδηθούν αξία, ικανά να επηρεάζουν όφελιμως το παρόν και υπό ποιους όρους; Και εις μόν το πρώτον μέρος της μελέτης έπαυτεύει και αναλύει κριτικώς ο Eucken την στάσιν του ανθρώπου προς την ιστορίαν από τον 18^{ον} αιώνα μέχρι σήμερα. Εις δε το δεύτερον προβαίνει εις την σύνθεσιν την ιδιάν του, η όποία και έν τώ προβλήματι τούτω τον άγει εις τας μεταφυσικάς άρχάς, τας όποιας θέλει άκριβώς να άποδείξη. Αι συνθήκαι, υπό τας όποιας η ιστορία ήμπορεί να γίνη άληθινή ζωή, είναι η ύπαρξις έν αυτή αξιών υπεράνω τόπου και χρόνου, άποκαλύψεων ενός κόσμου νοητικού υπέρχοντος παρά τον φυσικόν, και το σπουδαιότερον, η ικανότης των έκάστοτε ανθρώπων πάντοτε και εκ νέου διά της ίδιας των ζωτικότητος να δέχονται και να άφομοιώνουν τας αξίας τούτας. Επανειλημένως τονίζει ο φιλόσοφος, ότι άνευ του δευτέρου τούτου όρου η συνειδητή ιστορία είναι μόνον περιορισμός και βλάβη διά την ζωήν του παρόντος. Είναι σημαντικό, ότι φιλόσοφος με τάσεις συντηρητικάς, όσοι ο Eucken, άφορμώμενος κυρίως από την αντίθεσιν προς τον έμπειρισμόν και τον σχετικισμόν κρίνει με τόσην άυστηρότητα την ιστοριοκρατίαν και φαίνεται εννοικώτερος προς τον ορθολογισμόν. Και είναι μόν πάντοτε άκόμη διά την φιλοσοφίαν πρόβλημα το άν η ιστορία έχη διά την ζωήν και την αξίαν, την όποιαν προσαπαθεί να δώση εις αυτήν ο Eucken, όπωςδήποτε όμως και έξ όσων όστος άρνείται εις την ιστορίαν

κύρος του εκάθη, διότι ηγήρη ή απαίτησις, ότι ή ζωή πρέπει να στηριχθή εις τὸ ἄχρονον παρὸν τῆς σκέψεως. Χωρίς να κλαναίται ἀπὸ καμίαν παράδοσιν, ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον με συνειδητῆν ἀντίπραξιν πρὸς αὐτὴν ἐδημιούργησεν ὁ νοῦς φυσικῆν θρησκείαν, φυσικῆν ἠθικῆν, φυσικῆν οἰκονομίαν, φυσικῆν ἀγωγὴν. Τοῦτο συνήρπασε με ἔκτακτον ὁρμὴν τὰς ψυχὰς καὶ ἐπέδρασε βαθέως εἰς τὴν διάπλασιν τῆς ζωῆς.

Ἡ δροσερότης, ἡ ἐλευθερία, ἡ αὐτοτέλεια, τὴν ὁποίαν ἐκέρδισε τότε ή ζωή, δὲν ἠδύνατο πλέον να χαθῆ παρὰ πᾶσαν ἀντίδρασιν καὶ συσκοτισμόν. Ἄλλὰ εὐθύς ἐξ ἀρχῆς ἐκείνη ή τάσις περιείχε κἀτὶ τὸ προβληματικόν, τὸ ὁποῖον μετὸν καιρὸν ἐμεγάλωσε καὶ τέλος ἐπροκάλεσε τὸν ἀντικτυπον. Τὸ νεανικὸν συναίσθημα τῆς δυνάμεως, μετὴν ὁποῖαν ἐπῆλθεν ὁ διαφωτισμός, παρείχεν εἰς τὸν ἄνθρωπον τὴν χαρμῶδον πεποιθήσιν, ὅτι σχεδὸν κατέχει τὴν ἀπόλυτον ἀλήθειαν. Δὲν θὰ ἀντεπεξήρχετο κατὰ τῶν παραδεδομένων καὶ καθιερωμένων-σέσεων, τόσοσ ἀσφαλῆς περὶ τῆς τελικῆς νίκης, ἀν δὲν εἶχε τὴν σταθερὰν πίστιν, ὅτι ἐπὶ τῆς πραγματικότητος καὶ τῆς ὑπάρξεως τῶν ἀνθρώπων βασιλεύει κάποιος νοῦς. Οὕτω λοιπὸν ἐφαίνετο εἰς πάντα ἄνθρωπον ἔμφυτος ὁ ὁρθὸς λόγος διὰ τὴν φθᾶσιν τις εἰς αὐτὸν δὲν ἀπαιτεῖται εἰμῆ να ἐντείνῃ τὴν διανοήσιν του. Ἡ διαύγεια, ἡ ἀνύψωσις εἰς τὴν τελείαν συνειδητότητα ἐθεωρήθη ἀρκετὴ διὰ τὴν φέρῃ τὴν βασιλείαν τοῦ ἀγαθοῦ καὶ τοῦ ἀληθοῦς. Τὸ ἔργον τῆς ζωῆς ἐθεμελιώθη εἰς τὴν νόησιν καὶ τὴν γνώσιν, καὶ ὁ πολιτισμός ἐλαβε χαρακτῆρα μονομερῶς νοκρατικόν.

Χαλαρωθείσης τῆς πρώτης ὁρμῆς, ή ζωή ἤρχισε να λογικοποιῆται ἀναλόγως τῆς πνευματικῆς καταστάσεως τῶν ἀνθρώπων. Ἡ λογικοποιήσις αὐτὴ παρενέθετε μεταξὺ αὐτῶν καὶ τῶν πραγμάτων τοὺς λογισμούς τῆς καὶ τοὺς σκοπούς τῆς καὶ τοιουτοτρόπως ἤπειλε ὀλονὲν περισσότερον τὴν ἐσωτερικὴν σχέσιν πρὸς τὸν κόσμον καὶ τὴν ἀμεσότητα τῆς ζωῆς. Τὴν ἐκ τούτου τοῦ τρόπου δημιουργουμένην πραγματικότητα οἱ ἄνθρωποι ἠσθάνοντο τέλος ὡς πολὺ στενὴν καὶ ἄψυχον, ὁ πόθος τῆς ζωῆς ἤλλαξε διεύθυνσιν, ἐπέζητει περισσότερον περιεχόμενον, καὶ ἀπασχόλησιν τοῦ ὄλου ἀνθρώπου. Σπουδαῖον μέρος τῆς νέας ταύτης ζωῆς ἀποτελεῖ ή μεταστροφή πρὸς τὴν ἱστορίαν. Διότι πρὸς τὴν ἱστορίαν ἔφερε τὸν ἄνθρωπον πρὸ παντός ή δίψα νέας πραγματικότητος καὶ πλατυτέρας βάσεως τῆς ζωῆς, ή δίψα περισσοτέρας ἐποπτείας καὶ πληθώρας ἐντυπώσεων, ἀκόμη δὲ καὶ ὁ πόθος τοῦ να συνδέσῃ τὴν διεσπασμένην ποιικιλίαν εἰς μεγάλας ἐνότητες. Πόσων περιεκτικώτερα ἔγινεν ή ζωή κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον, τὸ δεικνύουν ὄλαι αἱ μερικαὶ ἐκδηλώσεις αὐτῆς, δίκαιον, θρησκεία, ἐπιστήμη καὶ τέχνη. Ἀπειρώς

περισσοτέραν πραγματικότητα συνέδεσεν ὁ ἄνθρωπος μετὴν δρᾶσιν του, ἐν ᾧ πρὶν ἔμενον ἀχρησιμοποίητος. Τὸ ὄλον τῆς ἐργασίας ταύτης παράγει νέον τρόπον τοῦ σκέπτεσθαι, τὸν ἱστορικόν, καὶ οὕτω ἀλλάσσει τὸν χαρακτῆρα τῆς ζωῆς. Ὁ ἄνθρωπος δὲν ἀποσπᾶται πλέον ὅπως κατὰ τὴν ἐποχὴν τοῦ διαφωτισμοῦ βιαίως ἀπὸ τὸ περιβάλλον του καὶ δὲν ἀντιτίθεται ἀποτόμως πρὸς αὐτό, διὰ τὴν να κυριαρχῆσῃ ὡς τι ξένον, ἀλλὰ ποθεῖ κάποιαν ἐσωτερικὴν ἐνότητα πρὸς αὐτό, διὰ τὴν να μεταγγισθῆ εἰς αὐτὸν ὅλη ή ζωή τοῦ περιβάλλοντος καὶ να τὸν ἐλευθερώσῃ ἀπὸ κάθε μικρότητα. Οὕτω κερδίζει ή ὑπαρξις του καὶ πλάτος περισσότερον καὶ περυσσοτέραν γαλήνην, ἐκ τῶν πραγμάτων ἐκπορεύεται πρὸς αὐτὸν κάποιος νοῦς, εἰς τὴν ὁδηγίαν τοῦ ὁποῖου με ἔμπιστοσύνην δύναται να ἀφεθῆ. Τοῦτο φέρει ἐπίσης πλησιέστερον τοὺς παρελθόντας χρόνους καὶ ἀποκαλύπτει ἐν αὐτοῖς τὰς ποιικιλότητας συγγενείας. Τότε φαίνεται εἰς τὸν ἄνθρωπον ή ἰδική του ἐποχὴ ὡς ή κορυφὴ ἐνός πύργου, ὅστις περιέχει ὄλας τὰς ἄλλας. Ἀπὸ τὴν κορυφὴν ταύτην ὄλον τὸ παρελθὸν φανερώνεται ὡς βαθμιαία ἀνάβασις πρὸς τὸ ἕψος ἀκόμη καὶ εἰς τὰ χαμηλότερα στρώματα βλέπομεν ὅχι μόνον τὴν ἀπόστασιν καὶ τὴν ἀντίθεσιν, ἀλλὰ καὶ τὴν προσέγγισιν καὶ τὴν προπαρασκεινὴν τῶν ἀνωτέρων. Καὶ τότε δύναται τις καὶ να κατανοήσῃ καλύτερον καὶ να ἀγαπήσῃ περισσότερον τὸ παρελθόν, ὅταν ή τραχὺτῆς τῆς ἀπολύτου κριτικῆς τῶν χρόνων τῆς ἀναγεννήσεως καὶ τοῦ φωτισμοῦ ὑποχωρήσῃ εἰς καθολικώτερόν τινα καὶ συμβιβαστικώτερον τρόπον τοῦ σκέπτεσθαι. Οὐδεμία δὲ ἄλλη ἐποχὴ εἴρε τόσοσν διαφορὰν ὡς πρὸς τὴν ἐκτίμησιν ὅσων ὁ μεσαίων.

Αὕτη ὁμως ή μάλλον σχετικὴ ἐκτίμησις οὐδόλος ἐσήμαινε κατ' ἀρχάς καταπίωσιν εἰς τὸν σχετικισμὸν (Relativismus) καὶ ἐγκατάλειψιν πάσης ἀπολύτου ἀληθείας. Διότι κάποια ὑπερήφανος ἀπεπίγνωσις ἔκαμε τὴν νοητικὴν δύναμιν να αἰσθάνεται ἐαυτὴν ἰσόπαλον πρὸς πᾶν θεῦμα ὄλικου καὶ ἰκανὴν πρὸς ἀφομοίωσιν αὐτοῦ. Ὁ λόγος, τοὺλάχιστον ἐν τῇ διανοήσῃ τῶν φιλοσόφων, πολὺ περισσότερον ἔσυρε τὴν ἱστορίαν πρὸς ἐαυτὸν ἐδρινόμενος καὶ αὐτὸς ἐσωτερικῶς, παρὰ ὑπετάχθη εἰς αὐτήν. Ἡ φιλοσοφικὴ αὕτη διανοήσις μεγαλοπρεπέστατα καὶ πλασματώτα διετυπώθη ἐν τῇ φιλοσοφίᾳ τῆς ἱστορίας τοῦ Ἑγελ. Πᾶσα διάστασις μεταξὺ λόγου καὶ ἱστορίας φαίνεται ἐδτυχῶς ὑπερνηθηθεῖσα, ἀφ' οὗ ή μὲν ἱστορία γίνετα ἐξέλιξις τοῦ λόγου, καὶ ὁ λόγος εὐρίσκει τὸ εἶναι του ἐν τῇ ἐξελίξει ταύτη.

Ὅσοις ἐνδοιασμούς καὶ ἀν διεγείρη ή σύνθεσις αὕτη τῆς ἱστορίας, ἐν τούτοις δι' αὐτῆς διασώζεται ἰσχυρὰ ή ὑπεροχὴ τοῦ λόγου καὶ ή νοητικὴ ἐνέργεια. Ἡ κατὰ τὴν ῥωμαντικὴν ἰδεολογίαν διαπραγματεύσις τῆς ἱστορίας ἀπέ-

διδεν εἰς τοῦτο ὀλιγωτέραν σημασίαν. Δι' αὐτήν, τὴν ἱστορικὴν κίνησιν παράγει κάποια ἀσυνειδητος δύναμις καὶ φορὰ, ἐκ τοῦ παρελθόντος ἀπορρέει διὰ τὸν ἄνθρωπον ἀκόπως θεῦμα τι λόγου, τὸ ὁποῖον ἀσφαλῶς τὸν συμπαρασύρει. Ἐὰν παραδοθῆ εἰς τὸ θεῦμα τοῦτο, ή ζωή του, καὶ αἱ τάσεις του ὁδηγοῦνται εἰς δρόμους ἀσφαλῆς. Ἄλλὰ τοῦτο ἐξησθένιζε τὴν ἐνεργητικότητα καὶ παρέλυε τὰ δίκαια τοῦ ζωντανοῦ παρόντος. Ὅταν ζῆ κανεὶς μέσα εἰς παρελθόντας χρόνους καὶ συγχρόνως ἰδανικοποιεῖ αὐτούς, εὐκόλως γίνετα ὄλος διόλου ἀδιάφορος διὰ τὰ σύγχρονα προβλήματα. Ἐδῶ ἡδη φανερώνεται ὁ κίνδυνος, ὅτι εἰς τὴν εὐρύνσιν τοῦ ὄπτικου πεδίου διὰ τῆς ἱστορίας δὲν ἀνταποκρίνεται ή δύναμις τῆς συγκεντρώσεως καὶ ἀφομοιώσεως, καὶ ὡς ἐκ τούτου ὁ ἄνθρωπος κερδίζων ἐξωτερικῶς βλάπτετα εἰς τὸν πυρῆνα τῆς ζωῆς του.

Ὁ 19^{ος} αἰὼν ἐπέφερε τὴν χαρακτηριστικὴν μεταστροφήν ἀπὸ τῶν προβλημάτων τοῦ ἐσωτερικοῦ ἀνθρώπου καὶ τῆς νοητικῆς δημιουργίας πρὸς τὴν ἐργασίαν, ή ὁποία ἀποβλέπει κυρίως εἰς τὴν ἀντικειμενικότητα τῶν πραγμάτων. Τότε προεχώρησε νικηφόρος καὶ ἐν τῇ ἱστορίᾳ ή ἀκριβῆς ἔρευνα ἀντὶ τῆς συνθέσεως γενικῶν περιγραφῶν. Αὕτη ή μεταβολὴ ἔγινεν ἰδιαιτέρως ἐν ἐπιγνώσει ἐν Γερμανίᾳ, διότι ἔπρεπε να κατανοήσῃ τὴν ὑπερισχύουσαν τότε θεωρητικὴν καὶ ἐκ τῶν προτέρων πραγματείαν τῆς ἱστορίας. Ἐναντίον τῆς Ἑγελικῆς κατασκευῆς τῆς ἱστορίας ἐξηγήρη ή ἀπαίτησις, ὅτι πρέπει ή ἱστορία πρῶτον να εὐρύνη τὸ πεδίου τῆς παρατηρήσεως, δεύτερον να προσέξῃ περισσότερον τὰ πραγματικὰ γεγονότα καὶ τρίτον να λαμβάνῃ ὑπ' ὄψιν περισσότερον τὴν ἀτομικότητα. Ἡ Ἑγελιανὴ σύνθεσις ἐφαίνετο πολὺ στενὴ ἀκόμη καὶ κατὰ τὴν ἐξωτερικὴν περιόχῃν τῆς, καθότι αἱ ἔννοιαι τῆς κυρίως περιελάμβανον μόνον τὸν ἐδρωπαϊκὸν πολιτισμὸν καὶ ἐκνοῦντο περὶ τὴν ἀντίθεσιν μεταξὺ ἀρχαιότητος καὶ νέων χρόνων. Ἄλλὰ καὶ ἐσωτερικῶς ἦτο πολὺ στενὴ, καθ' ὅτι ἠναγκάζετο να ἐξασθενίξῃ τὸν ἀτομικὸν καὶ θετικὸν χαρακτῆρα τῶν καθ' ἕκαστα φαινομένων διὰ τὴν προσαρμόξῃ αὐτὰ εἰς τοὺς διαλεκτικούς τῆς τύπους. Οἱ ἀπαιτούντες καθαρὴν καὶ ἀπεριόριστον τὴν πραγματικότητα διέβλεπον εἰς τοῦτο ἐκβιασμὸν καὶ νόθευσιν τῶν πραγμάτων. Διὰ τοῦτο ἐπεδόθησαν εἰς τὴν ἱστορικὴν ἔρευναν μεθερμότερον ζῆλον, ἐπειδὴ ἐθεώρουν αὐτήν ὡς ἀπολύτωςσιν.

Ἡ ἔρευνα αὕτη ἠδυνήθη να μεταβάλῃ τὸν ψιλὸν ἐκείνον πόθον τῆς εὐρύτητος καὶ τῆς πραγματικότητος εἰς θετικὴν ἐργασίαν καὶ θετικὰ ἀποτελέσματα, διεμόρφωσε χάριν τῆς ἐργασίας ταύτης νέας μεθόδους, παρήγαγε καὶ διὰ τῆς μορφῆς καὶ διὰ τοῦ περιεχομένου νέαν ἰδεολογίαν καὶ ἐπιδρᾶ δι' αὐτῆς εἰς τὴν ζωὴν τῶν

νέων χρόνων. Ἡ ἔρευνα αὕτη δὲν θέλει κατ' οὐδένα τρόπον να εἶναι φιλοσοφία, τὸνναντίον μάλιστα ἀποβλέπει κυρίως εἰς τὸ να ἀπαλλάξῃ τὴν ἱστορίαν ἀπὸ κάθε κηδεμονίαν ἐκ μέρους τῆς φιλοσοφίας καὶ να τὴν στηρίξῃ μόνον ἐπὶ τῶν ἰδικῶν τῆς δυνάμεων. Καὶ ὁμως θὰ ἦτο ἀδύνατον να προχωρήσῃ τόσοσ νικηφόρος ή ἱστορικὴ αὕτη ἐργασία καὶ να κερδίσῃ τὴν τελείαν ἀφοσίωσιν τοῦ ἀνθρώπου, ἀν δὲν περιείχε καὶ δὲν διηγείρε μερικὰς πεποιθήσεις. Μόλις ή ἔρευνα ἀρχίζει να ἐκτελῆ τὴν ἀπαίτησιν ἐκείνην τῆς καθαρῆς πραγματικότητος, ἀμέσως παρατηρεῖ τὴν ἀπόστασιν, ή ὁποία ὑπάρχει μεταξὺ τοῦ ἀνθρώπου καὶ τῆς πραγματικότητος, καὶ ἀντιλαμβάνεται τὸ πολλαπλῶς ὑποκειμενικὸν καὶ τῆς παραδόσεως καὶ τῆς ἰδικῆς τῆς ἀντιλήψεως. Διὰ τοῦτο ἐπιχειρεῖ ἀγῶνα ἐντονον διὰ τὴν ἀπομακρύνῃ τὸ ὑποκειμενικόν, διότι ἐὰν ἐπιτύχῃ ὁ ἀγῶν, θὰ κερδίσῃ ή ζωή μεγαλυτέραν ἠσυχίαν καὶ διαύγειαν. Ἄλλ' ἐπειδὴ ἐκείνη ή τάσις πρὸς τὸ πραγματικὸν ἀποκαλύπτει ἀπειρον πλῆθος δημιουργημάτων τῆς ἀτομικότητος, καὶ τὸ θεῦμα τῶν χρόνων δὲν εἶναι δυνατόν πλέον να τὸ ἐκτυλίξῃ ἐπάνω εἰς μίαν γραμμὴν, τὸνναντίον μάλιστα φανερώνεται ἐν ἄμετρον σύμπλεγμα διασταυρουμένων καὶ ἀδιαλύτων νημάτων, δὲν ἀπομένει πλέον καμία σχεδὸν ἀμφιβολία περὶ τῆς ἀδυναμίας τοῦ ἀνθρώπου τοῦ να θεωρήσῃ ὄλα ταῦτα ἔσωθεν καὶ να μεταβάλῃ αὐτὰ εἰς ἀπλᾶς ἐννοίας. Διὰ τοῦτο ἐπιβάλλεται εἰς αὐτὸν μετρίοφρων ἐφεκτικότης καὶ δὲν τοῦ ἐπιτρέπεται πλέον να διορθώῃ ἕξ ἰδίων καὶ να μεταπλάτῃ τὴν πραγματικότητα. Καὶ γίνετα μὲν κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον ὁ ἄνθρωπος ἀντὶ κυρίου δουλος τῶν πραγμάτων, ἀλλ' ὁμως ή ζωή του πλουτίζεται ἀμέτρως, καὶ ἀπολυτρώνεται ἀπὸ τὴν παλαιὰν στενότητα. Ἡ πρώτη ἐντύπωσις ἐξ ὄλων τούτων ἦτο τοιαύτη. Καθαρὸν κέρδος τῆς ζωῆς: οὐδεμία πλέον περιπλοκή. Ἄλλ' αἱ περιπλοκαὶ ἐφάνησαν εὐθύς ἀμέσως, καὶ ὅτι ἐκέρδιζεν ὁ ἄνθρωπος εἰς γνώσεις, ἐκινδύνευε να τὸ χάσῃ εἰς ζωὴν.

Ἡ ἐπιζητουμένη ἀντικειμενικότης δὲν εἶναι καθόλου ἀπλή. Ἐὰν καθαρὰ πραγματικότης σημαίῃ αὐτὰ τὰ πράγματα ἔξω πάσης σχέσεως πρὸς τὸ ὑποκείμενον, καὶ ἀνευ οὐδεμίας ἐπιδρᾶσεως τῆς σκέψεως, τότε πρέπει να ἀπαρνηθῶμεν κάθε ἔννοιαν εἰς τὰ πράγματα καὶ να παραιτηθῶμεν ἀπὸ τὴν ἀναζητήσιν τῆς, διότι εἶναι ἀδύνατον να συλλάβωμεν αὐτήν, ἐὰν δὲν προσφέρωμεν τὴν ἰδικὴν μας σκέψιν, μέσα εἰς τὴν ὁποῖαν πρέπει να ἀναζήσῃ. Ἀκόμη καὶ αὕτη ή διάκρισις τοῦ μεγάλου ἀπὸ τὸ μικρόν, τοῦ οὐσιώδους ἀπὸ τὸ ἐπουσιώδους ἐν τῇ ἱστορίᾳ δὲν εἶναι δυνατὴ χωρὶς κριτήρια, τὰ ὁποία ἀκριβῶς μόνον ἀπὸ τὸ σύνολον ἐνός συστήματος ἠμποροῦν να πηγάζον.

Διότι ιστορία άνευ εσωτερικότητας και άνευ διακρίσεως και διαβαθμίσεως των γεγονότων θα ήτο και ανάγκη χαώδης παρατάξις και άνάμιξις ψιλών γνώσεων, ή όποία δέν θα ήδύνατο πλέον να όνομασθί έπιστήμη. Πόσον όλιγον δύναται ή ιστορία, όσον και άν άποκορύθη την φιλοσοφίαν, να στερηθί ώρισμένων θεμελιωδών άρχών, γίνεται φανερόν από τον έσχάτως όλονέν έξογκούμενον άγώνα περί του κυρίως περιεχομένου και των κινητικών δυνάμεων της ιστορίας. Άλλά από ποϋ θα ληφθώσιν αι άρχαι εκείναι, άφ' οϋ άποκορεύεται κάθε φιλοσοφία; Τό πρόβλημα έλύθη ή μάλλον έξοικονομήθη κατά δύο τρόπους. Άφ' ενός μέν έξακολουθεί άπαρταγνώριστος, καιτοι συγκεκαλυμμένη και έξησθετισμένη ή έπίδρασις της ίδίας θεωρητικής νοήσεως, ή όποία ως όλον τόσον άποτόμως άπεκρούσθη. Από τον Έγγελ άπομακρύνονται μετά φρόικης, άλλ' όμως άνευ πολλών δισταγμών παραδέχονται σταθερώς την ένύπαρξιν κάποιου λόγου έν τή ιστορία, κάποιαν έσωτερικήν αναγκαιότητα της προόδου και την κυριαρχίαν των νοητικών δυνάμεων. Τό γεγονός τοϋτο άποτελεί μέρος γενικωτέρου τινός αναλόγου φαινομένου έν τή συγχρόνω ζωή.

Η πανθειστική νόησις, ή όποία έξεγνήθη από την κίνησιν των νέων χρόνων, και ή όποία πριν παρηκολουθείτο ύπό σταθεράς τινος πίστεως και αισιοδοξίας, έπενεργεί άκόμη ποικιλοτρόπως, άν και αι βάσεις της έγιναν άσταθείς. Έννοιαι, οίον πνεϋμα, λόγος, πρόοδος, ανθρωπισμός κ.τ.τ. παραμένουν και δίδουν εις την σκέψιν ώρισμένας κατευθύνσεις και αξίας κριτήρια. Όμως έγιναν όλα μετά την διάσεισιν των βάσεων εκείνων άρχα και οικώδη, αι ζωνταναι δυνάμεις εϊδώλα, και αι γόνιμοι ιδέαι φράσεις κεναι. Και τό όλον γίνεται επί τοσοϋτον αναληθέστερον, έφ' όσον μάλλον κυριεύουσι την ψυχήν μας πεποιθήσεις, αι όποιαί όλως διόλου αντιφάσκουν προς την θεμελιώδη εκείνην πίστιν. Της αντιφάσεως ταϋτης ο ζωντανότατος αντιπρόσωπος είναι ο πεσσιμισμός, ο όποιος διεδόθη εύρύτατα κατά τον 19^{ον} αϊώνα. Η άπαισιοδοξία αύτη, ήτις μάς κάμνει να αισθανώμεθα τό σκότος και την ήλλογίαν του κόσμου και της ιστορίας, καταστρέφει άνηλεώς τό φώς και την λάμψιν, την όποιαν μετέδιδεν εις την ζωήν ο πανθεισμός. Τόσον ολοφάνερα έδειξεν εις όλους μας νέους σωρούς γεγονότων, και ήνοιξε νέας απόψεις του συνόλου, ώστε ή παλαιά πίστις εις την λογικότητα των πραγμάτων ήτο άδύνατον να διατηρηθί. Η αντίφασις είναι άληθώς παράδοξος. Τό πρόβλημα της ανθρωπότητος άπομαραίνεται, οι άνθρωποι και αι τύχαι των κάμνουν έν τω συνόλω θλιβερώτερον. έντύπωσιν, αι αντιφάσεις της ζωής μάς άποκαλύπτονται γυμναι. Και όμως όλη ή εργασία της εποχής μας δια-

τηρεί τον πανθειστικόν εκείνον τρόπον του σκέπτεσθαι με την έξιδανίκευσιν των πραγμάτων, προσκολλάται εις αύτην ως την μόνην σωτηρίαν, δια να μη καταπέση εις τό μηδέν άκόμη περισσότερο. Έκει ο πεσσιμισμός, έδώ ή αισιοδοξία, τυπικόν παράδειγμα του διασμοϋ ψυχής και εργασίας, της διασπάσεως εκείνης του ανθρώπου από την όποιαν πάσχει ή νεωτέρα ζωή.

Άλλά και και άλλον τινά τρόπον ύπερνικα τό ιστορικόν πρόβλημα ή εποχή μας.

Δέν άντικρύζει τά παρελθόντα με κανένα ώρισμένον τρόπον σκέψεως, αλλά προσπαθεί την κρίσιν και τό μέτρον δι' αυτά να τό επιτύχη έξ αυτών τούτων, να τό αναπτύξη και να άποδείξη την όρθότητά του έν αυτοίς. Θα ήθελε τόσον πολύ να διεισδύση και να διαισθανθί τά παρελθόντα, ώστε να τό έννοη και τά εκτιμῆ άπλώς σύμφωνα με την ιδικήν των ιδεολογίαν. Ός προς τοϋτο κατορθώθησαν πραγματικώς πολλά και σημαντικά. Ουδέποτε μέχρι τουδε ήτο εποχή τις τόσον πρόθυμος και τόσον ίκανή, να άποδώση τό δικαίον τελείως εις τάς άλλας, να ώτακουστήση κυριολεκτικώς τά μυχαίαια βουλήματά των, να άνεϋρη κάποιον συνειρμόν έν αυτοίς εκ της ιδικής των δράσεως και βουλήσεως χωρίς να επιβάλη αυτών έξωθεν, και συγχρόνως να έμβιβύνη με ίσην άγάπην εις τά διαφορώτατα και αντιφατικώτατα. Αν βέβαια ήμεεις εις την τάσιν μας αύτην εϊμεθα όλως διόλου απηλλαγμένοι από ιδικούς μας τρόπους του σκέπτεσθαι, άν με όλην την προσοχήν μας δέν αναμινύεται με την νομιζομένην αύτην αντικειμενικότητα και ή ιδική μας ύποκειμενικότης, περί τοϋτου θα κρίνουν οι μεταγενέστεροι καλύτερον παρά ήμεεις. Άλλά κάποιον άλλον κίνδυνον και βλάβην ύφιστάμεθα ήμεεις άκρικώς σαφώς. Η βλάβη αύτη είναι ή έξασθένσις της ιδικής μας βουλήσεως και της όντότητός μας, καθ' όσον σπουδάζομεν να προσαρμονισώμεν και ζυμωθώμεν με τά ξένα και περασμένα. Διότι ακριβώς με την άμετρον εύρυνοιν του όριζοντος ποικίλα και ξενότροπα γίνονται προσικά εις ήμάς, μάς κυριεύουν και μάς δίδουν τό χρώμα των δια τοϋτο ή ψυχή μας μεταβάλλεται εις σκηνήν, επί της όποίας αντιπαρέρχονται όλα τά πρόσωπα του κόσμου και άπαγγέλλουν τά μέρη των.

Λησμονούμεν πολύ εύκόλως, ότι επέκτασις του κύκλου των παραστάσεών μας δέν σημαίνει καθόλου και αύξησιν της ζωής μας, και δια τοϋτο έχομεν την διάθεσιν να θεωρούμεν την πολυμάθειαν ως πνευματικήν ζωήν. Η συμβίωσις με τά περασμένα, ή όποία τέλος πάντων μόνον ως ήμιβίωσις δύναται να χαρακτηρησθί, κινδυνεύει να φονεύση την ιδικήν μας πλήρη ζωήν, την διαυγή σκέψιν και την σταθεράν θέλησιν. Αναζητούμεν με κόπον κάποιαν νοητικήν σύνθεσιν δια τούς παρελθόντας χρόνους, και την νοητικήν

αύτην σύνθεσιν άδυνατούμεν να φέρωμεν εις πέρας και δι' αύτην την σύγχρονον σκέψιν. Καταφανεσιόατη γίνεται ή άδυναμία μας, όταν δοκιμάζομεν να μεταφερθώμεν από τό παρελθόν εις τό παρόν, από τάς ξένας όρμας εις τάς ίδικάς μας. Μέσα εις τό παρελθόν ζώμεν ως εις τον ίδιον μας οίκον, διαβλέπομεν πώς συνέβησαν τά πάντα, έννοούμεν την άλληλουχίαν των γεγονότων και την αναγκαιότητα αυτών και δυνάμεθα να έξακολουθήσομεν τάς τοιαύτας παρατηρήσεις μας μέχρι του κατοφλίον του παρόντος. Έν μικρόν βήμα μόνον ύπολείπεται άκόμη δια να συνδέσομεν τό παρελθόν με τό παρόν, να δεχθώμεν τά αποτελέσματα της μακρας εργασίας και να μεταβάλομεν αυτά εις ιδικήν μας ζωήν. Άλλ' όμως άκρικώς παραδόξως τό μικρόν αυτό βήμα δέν θέλει να γίνη, τό χάσμα παραμένει, αι γνώσεις δέν συναρμολογούνται με την ζωήν. Άκόμη περισσότερο, αύτη ή πρόδοσις των ιστορικών γνώσεων κυρίως έμποδίζει την σύνθεσιν ιστορίας και ζωής. Διότι όσον σαφέστερα παριστάνει ή έπιστήμη την ιδιορρυθμίαν των άλλων εποχών, τόσον περισσότερο δεικνύει την έξάρτησιν του περιεχομένου των από τά ιδιαίτερα περιστατικά των, τόσον βαθύτερα χαράσσει τά δριά των προς άλλας εποχάς και άλλας ιδεολογίας, και τόσον αυστηρότερα άπαγορεύει την άπλήν μεταφοράν ξένης ζωής εις την ιδικήν μας.

Η διάστασις αύτη μεταξύ γνώσεως και ζωής φανερώνεται άκόμη και εις τοϋτο, ότι δηλ. ή ιστορική έρευνα άπονέμει κυρίως την άγάπην της εις τούς πλέον μακρυνούς καιρούς και εκεί θριαμβεύει λαμπρώς. Διότι εκεί ύπάρχει πολύ όλιγωτέρα ανάγκη να παραλληλισθούν αι καταστάσεις εκείναι προς τάς ίδικάς μας, όσον όμως πλησιάζομεν εις τό παρόν, τόσον πλέον επιτακτικόν προβάλλεται τό έρώτημα δια την σχέσιν του παρελθόντος προς τό παρόν και τόσον πλέον όδυνηρά γίνεται ή άββειαιότης μας. Ουδαμού δέ είναι τόσον πλατύ τό χάσμα μεταξύ γνώσεων και ζωής, μεταξύ των όρων του νοητικού βίου και του άληθοϋς νοητικού βίου όσον έν τή θρησκεία. Πόσον πολύ έχει προχωρήσει σήμερα ή θρησκευτική έρευνα, πόσον πλέον καθωρισμένοι εμφανίζονται πρό ήμών αι μεγάλοι κυρίως θρησκειαί και αι διάφοροι φάσεις των, πώς μάς κατακλύζει πανταχόθεν ή πληθώρα της έποπτευσίμου πραγματικότητος! Και όμως πόσον άνίκανοι εϊμεθα άπέναντι αυτής, πόσον όλίγον ένισχύονται έξ αυτής αι θρησκευτικαί μας πεποιθήσεις, και ο θρησκευτικός βίος, πόσον μεγάλη άληθώς είναι έδώ ή άδυναμία μας! Και θα παραμένη τοιαύτη, έφ' όσον δέν εύρίσκωμεν την δύναμιν να διαπλάσομεν μόνοι μας την ζωήν μας. Άλλ' εις τό να εύρωμεν την δύναμιν, μάς έμποδίζει πρό παντός ή ιστορία,

διότι μάς προσκολλά εις κτήματα φαινομενικά, επειδή με την αδιάκοπον ένασχόλησιν εις ξένα πράγματα μάς άπομαρθάνει να έχωμεν ιδικήν μας σκέψιν και εύθύνην, διότι εις τον τόπον της ζωής ένθρονίζει την πολυμάθειαν. Δέν είναι λοιπόν θαύμα, ότι από καιρού εις καιρόν έπέρχεται έμπαθής άναβρασμός κατά της ιστορίας και ότι και σήμερα πάλιν έξαπλώνεται όλονέν άγανάκτησις έναντίον της έκνευριστικής ιστοριουμανίας, ή όποία μάς περιτυλίσσει με την ψευδοζωήν της. «Άποτινάξατε μακράν σας τό φορτίον του παρελθόντος, και ζήσατε όλως διόλου μέσα εις τό παρόν τότε θα γίνη πάλιν ή ζωή σας δροσερά και άληθινή, τότε μόνον θα γίνη ζωή ιδική σας.» Δυστυχώς ή άπαιθενδρωσις δέν είναι τόσον εύκολος και ίσως πολλά κινδυνεύουν τότε να χαθούν, τά όποια δέν είναι δυνατόν να στερηθώμεν. Τό άληθές είναι, ότι ή ιστορία μάς κρατεί στερεώτερον παρ' όσον νομίζουσι οι αντίπαλοί της, μάς κρατεί στερεά άκόμη και παρὰ την θέλησιν μας. Διότι και ή έναντίον της αντιπολίτευσις είναι αποτέλεσμα πάλιν των ιστορικών παραγόντων και εκ τούτων λαμβάνει τον ιδιαίτερον χρωματισμόν της, ή άρνησις της αποβλέπει ώρισμένα κακά, και τό θετικόν της περιεχόμενον άπορρέει εκ της εποχής. Ότι και αυτά τά έχθρικά προς την ιστορίαν κινήματα όρίζονται υπ' αυτής της ιστορίας, γίνεται σαφώς αισθητόν, μόλις ή όση των πραγμάτων μάς φέρη πέραν αυτών. Πόσον ταχέως, π. χ. ή εποχή του διαφωτισμού, ο όποιος ήθελε να έξαφανίση κάθε ιστορικόν δεσμόν και να διαπλάση την ζωήν έξ διουλήρου από τον άχρονον νούν, έγινε και αύτη άπλή ιστορική μονάς, ιστορική κατηγορία, και πόσα πράγματα από τό περιεχόμενον της μάς φαίνονται σήμερα ως ανήκοντα εις μακρυνόν παρελθόν, ως κρινινομένα δοκουμένα! Όστις έπιθεωρεί τό σύνολον της ιστορίας, δύναται να παρατηρήση είδος τι κυμάνσεως μεταξύ έξαρτήσεως και άποσπάσεως από την ιστορίαν, και συγχρόνως να πεισθί, ότι ή άπάρνησις ανήκει ακριβώς τόσον εις την ιστορίαν όσον και ή προσάρτησις, ότι ή έμπαθής έξεγερσις έναντίον της ιστορίας ή τείνουσα πάντοτε να ίσχυρισθί τό αντίθετον του πριν ως άληθοϋς θεωρούμενον, άντι να παρέχη γνησίαν ανεξαρτησίαν, μάλλον τον τρόπον της έξαρτήσεως μεταβάλλει. Όπωροδήποτε όμως διαφέρει πολύ άν ή συνειδητή τάσις του ανθρώπου πηγαινι με την ιστορίαν ή έναντίον αυτής. Έν τή δευτέρα περιπτώσει ή ζωή λαμβάνει την έντολήν να άντλή άπλώς από τό άμεσον παρόν, και να άναγνωρίζη ως άληθές, ότι φαίνεται ως τοιοϋτον εις τον νούν και την αισθησιν εκάστου. Άλλά δέν γίνεται άρα γε ή ζωή στενή και πτωχή με τοιοϋτον περιορισμόν; Δέν αναγκάζεται να μένη μόνον εις την επιφάνειαν και δέν

καταμερίζεται εις μεμονωμένας εμφανίσεις, όταν λαμβάνεται ως μέτρον όλων των πραγμάτων τὸ πρόσκαιρον παρὸν τῶν καθ' ἕναστος ἀτόμων; Δὲν ὑφίσταται ἀρά γε τότε βαρυτάτα βλάβας ἢ ἐσωτερικὴ αὐτοτέλεια καὶ ὁ νοητικὸς χαρακτὴρ τῆς ζωῆς; Ὁ διαφορισμὸς μᾶς παρέχει πάλιν ἐναργὲς παράδειγμα. Διότι δὲν κατώρθωσε νὰ φθάσῃ εἰς κόσμον διανοητικὸν ἀσφαλῶς θεμελιωμένον, παράλληλον τοῦ φυσικοῦ. Ἀκόμη καὶ ἐκείνοι ἐκ τῶν φιλοσόφων του, οἱ ὅποιοι μὲ μέγιστον ζῆλον ὑπεστήριξαν τὴν ὑπεροχὴν τοῦ νοητικοῦ κόσμου ἀπέναντι τοῦ φυσικοῦ, θεμελιώνουν τὸν κόσμον τῶν νοημάτων των πάντοτε ὑπὸ τὴν ἐπίδρασιν φυσικῶν ἐννοιῶν, βεβαίως διότι, ἐκτὸς καὶ ἄλλων λόγων, ἐνόμιζον ὅτι πρέπει νὰ περιφρονῶν τὴν ἱστορίαν, καὶ τὸ πλούσιον περιεχόμενον τῆς καὶ τὰς σταθεράς τῆς συναρτήσεως καὶ τὴν ἀποκαλυπτικὴν τῆς ἐμπειρίας. Ἀπέναντι τοῦ ἀπειρου κόσμου, ὁ ὅποιος ἔξωθεν μετὰ μεγάλῃ ὑπεροχῆς μᾶς περιβάλλει, ἢ ἐσωτερικῇ ζωῇ δὲν δύναται νὰ ἀναδύσῃ, χωρὶς νὰ στηριχθῇ εἰς κάποια ἐνότητά ἔξω τοῦ ἀτομικοῦ ἐγώ. Ἀλλὰ πρὸς τοῦτο ἔχει ἀπόλυτον ἀνάγκην τῆς ἱστορίας. Καὶ αὐτὴ δὲ ἢ δοκιμῇ, τοῦ νὰ θεμελιωθῇ ἢ ζωῇ ὅπως διόλου εἰς τὸ παρὸν μήπως δὲν αὐτοαυαίρεται, ἀφ' οὗ τὸ παρὸν ἀδιακόπως ἀλλάσσει, τὸ σήμερον αὐτοστιγμῆ μεταβάλλεται εἰς χθές, καὶ τοιουτοτρόπως κινδυνεύει τέλος πάντων νὰ ἐξαίμωσθῃ τὸ πᾶν;

Ἀπὸ τὰ ἄκρα ταῦτα ἐπακόλουθα μᾶς προφυλάσσει ἀληθῶς τὸ γεγονὸς ὅτι ἡ ἱστορία κατέχει τὸν ἄνθρωπον καὶ παρὰ τὴν θέλησίν του, καθὼς ἐδείχθη. Ἀλλὰ τότε τί συμβαίνει;

Ἡ ΕΛΛΗΝΙΣ ΕΙΣ ΤΗΝ ΙΣΤΟΡΙΑΝ ΤΟΥ ΠΝΕΥΜΑΤΟΣ *

Συχνὰ ἐπειθύμῃσα νὰ συνθέσω μίαν μελέτην καὶ ἐξιστόρησιν τοῦ βίου τῶν Ἑλληνίδων γυναικῶν τῆς Σκέψεως καὶ τῆς Ἐργασίας καὶ νὰ ἐξαγάγω συμπεράσματα καὶ παρατηρήσεις, πού θά ἦσαν εὐχάριστοι καὶ ἐξηγητικά.

Νὰ θέσω δηλαδὴ εἰς συγκριτικὴν σειρὰν τὰς ἐνδόξους γυναικείας μορφάς, καὶ νὰ τὰς δικαιώσω ἐκεῖ, πού ἢ τύχη ἢ αἱ περιστάσεις τὰς ἠδύνησαν, νὰ τὰς φωτίσω διὰ τῶν ἱστορικῶν δεδομένων καὶ νὰ πειθύνω ἕμνον δόξης εἰς τὰς ὑπερόχους. Ἀλλὰ δυστυχῶς ἡ ἱστορία δὲν ἐβοήθησε τὴν ἐπιθυμίαν μου, καθότι διὰ τὰς μεγάλας ἀρχαίας

Ἐφ' ὅσον μὲν ἀπαλασσομένα ἀπὸ τὴν ἱστορίαν, ἐκηδεύοντο καὶ τὴν ζωὴν, ἐφ' ὅσον δὲ ἢ ζωὴ διατηρεῖ τὸ περιεχόμενον τῆς, ἀποδεχόμεθα πάλιν τὴν ἱστορίαν, τῆς ὅποιας ἢ ἀπόρριψις μᾶς ἐφαίνετο ἀπαραίτητος διὰ τὴν δύναμιν καὶ τὴν ἀλήθειαν τῆς ζωῆς. Οὕτω λοιπὸν εὐρισκόμεθα εἰς κατάστασιν πολὺ ἀμήχανον, εἰς ἀνυπόφορον δῆλημα. Οὔτε νὰ κρατήσωμεν τὴν ἱστορίαν ἢ μὴ ποῦμεν, οὔτε νὰ τὴν στερηθῶμεν. Περιλίπτομεν μὲν εἰς τὸ κενὸν ἀποκηρύττοντες αὐτὴν, γίνεται δὲ ἢ ζωὴ μας σκιά δταν ὑποταχθῶμεν εἰς αὐτήν. Ὁ μέσος ὁδὸς τῶν ἀνθρώπων ἢ μορφοῦν νὰ ἐξοικονομῇ τὰ πράγματα μὲ συνδυασμοὺς καὶ νὰ ἱκανοποιῆται μὲ κατὰ τι διάμεσον μεταξύ ἐλευθερίας καὶ δουλείας, ἀλλὰ αἱ ἰσχυραὶ διανοαὶ διαβλέπουν τὸ ἀδύνατον τοῦ συμβιβασμοῦ καὶ ζητοῦν νὰ ὑπερνικήσουν τὴν ἀντίθεσιν. Ἄλλ' εἶναι δυνατὴ κάποια ἀπελευθέρωσις ἀπὸ τὴν ἱστορίαν, ἢ ὅποια συγχρόνως νὰ σημαίη καὶ συνδιαλλαγὴν μετ' αὐτῆς; Εἶναι δυνατόν ἢ ζωὴ νὰ εἶναι ὑπερέτερα τῆς ἱστορίας, καὶ συγχρόνως νὰ ἀναγνωρῆσθῇ τὴν ἀξίαν αὐτῆς; Εἶναι νοητὴ μία μορφή τῆς ζωῆς, ἢ ὅποια νὰ μὴν ἀμφιταλαντεύεται ἀσταθῶς μεταξὺ τοῦ ορθολογισμοῦ τοῦ 18^{ου} καὶ τῆς ἱστοριοκρατίας τοῦ 19^{ου} αἰῶνος, ἀλλὰ διαπλάττουσα τὸν ἰδικὸν τῆς αὐτοτελεῖ-τύπον νὰ ἀναγνωρῆσθῇ τὸ δίκαιον ἐκάστων ἀλλὰ καὶ συγχρόνως νὰ περιορῆσθῇ αὐτό; Βεβαίως εἶναι ἀδύνατον τοῦτο νὰ κατορθωθῇ ἂν δὲν ἀλλάξωμεν ῥιζικῶς τὴν ἐξωτερικὴν θέαν τῆς ζωῆς καὶ δὲν ᾤθησωμεν αὐτὴν μὲ ἰσχυρὰν ἐνέργειαν πρὸς τὸ ἔμπροσ. Ἄς ἴδωμεν ἂν κατὰ τὴν συνέχειαν τῆς ἐρευνῆς μας μᾶς παρέχονται λαβαὶ πρὸς τοῦτο.

[Ἐπεται τὸ τέλος]

[Μετάφρ. Δ. Γ.]

ΡΟΔΟΛΦΟΣ ΟΥΚΕΝ

γυναικείας ἐλάχιστα ἀκριβεῖς πληροφορίες παρεδόθησαν εἰς ἡμᾶς.

Αὐτὸ τὸ ἐλαττωμα τῶν παλαιῶν ἐποχῶν, πού δὲν ἢ μπόρεσαν τίποτε νὰ συγκρατήσουν ἄδικτον καὶ ἀκέραιον μέσα εἰς τὰς ἀκαθαρσίτους καὶ σκοτεινάς των πτυχὰς εἰνε πολὺ αἰσθητὸν εἰς τοὺς μετέπειτα ἐρχομένους ἀνθρώπους τῆς συμπερασματικῆς σκέψεως. Διότι, ἐὰν διδασκόμεθα πολλά ἀπὸ τὰς διαφόρους ἐξελίξεις τοῦ βίου τῆς φύσεως καὶ τῶν ἐπ' αὐτῆς, ὄχι ὀλιγώτερα ὅμως διδασκόμεθα ἀπὸ τὴν ἐξέλιξιν μιᾶς ζωῆς, πού ὑπῆρξε καὶ ἔζησε μεταξὺ ἐνὸς βιβλίου καὶ μιᾶς γραφίδος, — πού καὶ τὰ δύο δίδουν συνήθως βαθεῖαν θλίψιν καὶ μεγάλην περιπέτειαν εἰς τὸν ἀγαπῶντα αὐτὰ ἄνθρωπον.

Καὶ αὐτοὶ ἀκόμη οἱ μοιρολάτρα, πού παραδέχονται τὴν δύναμιν τοῦ Πεπρωμένου ἀνωτέραν πάσης ἄλλης δυνάμεως, καί, φυσικά, ἀγα-

ποῦν μόνον τὴν κατ' ἀποτελεσμα παρατήρησιν, καὶ ἀπὸ τὸ τέλος τῶν πραγμάτων κρίνουν τὴν σειρὰν τῆς ζωῆς, ἀδιαφοροῦντες διὰ τὰς ἐνδιάμεσους περιστάσεις, καὶ αὐτοὶ θά εἶχαν νὰ διδαχθῶν πολλά, διότι πολλαῖς θά ἔβλεπαν σπουδαίαν ἐπίδρασιν τῆς ἀνθρωπίνης ἐνεργείας ἐπὶ τοῦ λεγομένου Πεπρωμένου.

Πόσας φορὰς μέσα εἰς τὴν μελαγχολικὴν ζωὴν τῶν γυναικῶν τῆς Σκέψεως δὲν συνεκροτήθη πάλιν μεγάλη καὶ δυνατὴ μεταξὺ τοῦ φανεροῦ Πεπρωμένου τῶν καὶ τῆς πνευματικῆς των Θελήσεως, διὰ νὰ νικήσῃ ἢ Θέλησις καὶ νὰ ὑποχωρήσῃ τὸ Πεπρωμένον!

Ἀληθινά ἢ σκέψις ἢ συνεχὴς καὶ ἢ βραδεία εἶνε κατὰ φοβερὸν εἰς δύναμιν. Καὶ δι' αὐτὸ εἶδομεν πολλαῖς γυναικῆς ἐξαιρετικὰς νὰ ἐκλέγον ἢ μόνον τῶν τὴν ὁδόν, πού ἤθελαν νὰ βαδίουν, ἄμα ὡς διέκριναν ἀναξίαν δι' αὐτὰς τὴν συνήθη μοιραίαν ὁδὸν τῆς ζωῆς. Μάλιστα δὲ ἢ γυνὴ δταν ἀποφασίσῃ νὰ παραβῇ πρὸς ὄφελός τῆς κανόνα οἰονδήποτε ἀπὸ τοὺς ἐπιβεβλημένους κοινωνικοὺς περιορισμοὺς, ὁμοιάζει μὲ τὸν ἀκράτητον ἵππον, τὸν ὅποιον τίποτε δὲν συνέχει. Καὶ μάλιστα ὁσφ' ἐξέρχεται ἐνσυνειδήτως τῆς συνειδημένης τροχιάς, τόσῳ καὶ σπουδαιότερα τὰ ἔργα τῆς καὶ τὰ διανοηματὰ τῆς.

Πολλὰς τοιούτου εἶδους παρατηρήσεις καὶ ὀφελείας θά ἢ δύνατο κανεῖς νὰ ἀρυσθῇ ἐκ τῆς μελέτης τοῦ βίου τῶν γυναικῶν τοῦ πνεύματος, διότι παρουσιάζουν ὅλαι ἐξαιρετικὰ σημεῖα εἰς τὸν κύκλον τῆς δράσεως, τῆς σκέψεως, τῆς ἀνιλήψεως καὶ μάλιστα τῆς αἰσθηματικότητος αὐτῶν.

Ἀλλὰ καθὼς εἶπομεν, ἢ ἱστορία ἐφάνη φειδωλή. Ἄς εὐχηθῶμεν εἰς τοὺς χρόνους τοῦ μέλλοντος νὰ φανῇ εὐσεβεστερά διὰ τὰ ἴχνη ὅλων τῶν ἐκλεκτῶν διαβατῶν τῆς ζωῆς. Διότι ἀληθῶς τὰ πνευματικὰ ἴχνη πρέπει νὰ εἶνε πολυτιμότερα καὶ τῶν νόμων ἀκόμη. Καὶ ἴσως — διὰ νὰ εἶπω κατὰ παραστατικώτερον — τὴν ἡμέραν πού θά ἐχάνοντο οἱ νόμοι, θά διετηροῦντο ὅμως τὰ ἴχνη τῶν ὑπερόχων, τότε θά ἐθρῶκετο εὐκόλα νοῦς δυνατός, ὥστε νὰ συντάξῃ νόμους ὀφελιμωτέρους τῶν ἀπολεσθέντων.

Πότε θά ἔλθῃ τάχα ἢ ἐποχὴ ἐκείνη τῆς ἀληθινῆς πρὸς τὸν Νοῦν λατρείας, ἢ ὅποια θ' ἀρκέσῃ νὰ δώσῃ ὡς θεῖαν εὐλογίαν εἰς τοὺς ἀνθρώπους τὴν ψυχικὴν γαλήνην, — τὴν ὑψίστην αὐτὴν φιλοσοφίαν, πού ὡσὰν μαγικὴ ἐπίκλησις ἀρκεῖ νὰ παρασύρῃ καὶ νὰ σκορπίσῃ εἰς τοὺς τέσσαρας ἀνέμους τὸν φόβον τῆς δυστυχίας καὶ τὴν πικρίαν τοῦ θανάτου, ἵνα ἀταράχως καὶ μὲ ἐλπίδας μεγάλας διέρχωνται οἱ ἐκλεκτοὶ τὸν δρόμον τῆς ζωῆς; ***

Εἰς τὸ ἰδανικὸν αὐτὸ τῆς λατρείας τοῦ Νοῦ ἀπέβλεψαν περισσότερο ἀπὸ κάθε ἄλλον λαὸν οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνες. Καὶ ποδηγετημένοι ἀπὸ τοιαύτην ἀντίληψιν τοῦ σκοποῦ καὶ τῆς εὐτυχίας

τῆς ζωῆς ἐδημιούργησαν τὸν πολιτισμὸν των — ἓνα πολιτισμὸν ἀφθαρτον, εἰς τὸν ὅποιον κοινωνικῶς ἢ ἀνάπτυξις τοῦ νοῦ ἀνεγνωρίσθη ὡς μέτρον ἰσοτιμίας τῶν ἀνθρώπων πρὸς ἀλλήλους καὶ τοῦ ἀνδρὸς πρὸς τὴν γυναῖκα. Τοιουτοτρόπως, προκειμένου διὰ τὴν γυναῖκα, ἀπὸ τοὺς δημοτικοὺς ἀκόμη χρόνους, πού ἐθρῶκεν ἢ πολεμικὴ βία, ἐγνωρίσεν ὁ μέγας ραψφδὸς νὰ ἐξυμνήσῃ συνάμα τὴν ἠθικὴν ὑπεροχὴν καὶ τὴν φωτισμένην ἀρετὴν εἰς τοὺς θαυμασίους τύπους τῆς Πηνελόπης, τῆς Ναυσικάς, τῆς Ἀνδρομάχης καὶ τῶν ἄλλων ἐκείνων ὑπερόχων γυναικῶν τοῦ ἀθανάτου ἔπους.

Τοῦ Ἡσιόδου ἔπειτα, — τοῦ κατ' ἐξοχὴν κοινωνικοῦ — τὸ ποιητικὸν ἔργον ἀπέβλεψε περισσότερο εἰς τὰς γυναῖκας. Ὁ Ἡσιόδος συνέθεσεν, ὡς γνωστὸν, τρία ποιήματα: Τὰ Ἔργα, τὴν Θεογονίαν καὶ τὸν Γυναικῶν Κατάλογον — ἔργον τὸ ὅποιον δυστυχῶς ἐχάθη. Ἰσχυρίζονται πολλοὶ ὅτι μόνον «τὰ Ἔργα» εἶνε γνήσιον ἔργον τοῦ Ἡσιόδου. Ἔστω. Καὶ ἂν δὲν ἐγράφησαν τὰ δύο ἄλλα ἀπὸ τὸν Ἡσιόδον, θά ἐγράφησαν ὅμως ἀπὸ ἄλλον συγγραφέα παλαιότατα, ὁ ὅποιος, ἐρμηνευτῆς καὶ αὐτὸς τοῦ πνεύματος τῆς ἐποχῆς του, ἀπέδωκεν ὀφειλομένην ἀναγνώρισιν εἰς τὰς ὑπερόχους διὰ τὸν νοῦν καὶ τὸν χαρακτῆρα γυναικείας.

Ὁ «Γυναικῶν Κατάλογος» ἦτο ἕμνος καὶ ἐγκώμιον πρὸς τὰς μητέρας τῶν ἡμιθέων καὶ τῶν ἠρώων, αἱ ὅποια καὶ διὰ τῆς ἀνατροφῆς πρὸς τὰ τέκνα καὶ διὰ τῶν παραδειγμάτων, πού ἔδωκαν, ὠθήσαν κατὰ πολὺ εἰς τὴν πρόοδον τὸν ἦδη ἀρχόμενον νέον ἑλληνικὸν πολιτισμὸν. Τὴν εὐεργετικὴν αὐτὴν τῶν γυναικῶν ἐπίδρασιν ὁμολόγουν τότε ὅλοι οἱ Ἕλληνες, ἰδιαίτερος ὅμως, φαίνεται, οἱ Λοκροὶ, οἱ ὅποιοι, καθὼς ἀναφέρει ὁ ἱστορικὸς Πολύβιος, ἀνεγνωρίζον εὐγενῆ καταγωγὴν τῶν τέκνων ἀπὸ τὰς μητέρας των καὶ ὄχι ἀπὸ τοὺς πατέρας. Ἀλλὰ καὶ εἰς τὴν Ἡλείαν παρουσιάζεται ἀξία λόγου ἢ πνευματικὴ ὑπόστασις τῆς γυναικῆς, καθόσον ὑπῆρχον ἐκεῖ ἀρκετὰ ἀνεπτυγμένα αἱ γυναῖκες, διότι συνέθετον ποιήματα πού διεδίδοντο καὶ ἀπεστηθίζοντο. Τὰ ποιήματα ἐκεῖνα ἦσαν ἀνάλογα πρὸς τὰ σημερινὰ Δημοτικὰ μᾶς ἄσματα καὶ ὑπῆρξαν γνωστὰ κατόπιν ὑπὸ τοὺς τίτλους: Παροιμίαι καὶ Ὁδαί. Μία μάλιστα ἀπὸ τὰς ὀδὰς αὐτῆς, ἐκ τῶν ἐξαιρετικῶς γνωστῶν εἰς τὴν ἀρχαιότητα, ἐψάλλετο ὑπὸ τῶν γυναικῶν τῆς Ἡλείας εἰς τὸν θεὸν Διόνυσον.

Ἰδιαίτερον χαρακτηριστικὸν τοῦ δημιουργικοῦ πνεύματος τῶν γυναικῶν τῆς ἐποχῆς ἐκείνης, εἶνε ὅτι τὸν ἀρχαιότερον καὶ σπουδαιότερον στίχον τῆς ἑλληνικῆς ποιήσεως, τὸ ἔξάμετρον, λέγεται ὅτι τὸν ἐφῆυρε γυνὴ. Ἡ προμάντις τοῦ Ἀπόλλωνος Φιμονόη, ζήσασα εἰς Δῆλον.

***

* Ὡς ὑπεσχέθημεν εἰς τοὺς ἀναγνώστας μας, ἀρχίζομεν τὴν δημοσίευσιν τῆς πρωτοτύπου ταύτης μελέτης, τὴν ὅποιαν ἢ κ. Εἰρήνη Πολ. Δημητριοπούλου ἀνέγνωσε εἰς τὴν αἴθουσαν τοῦ Συλλόγου «Παρνασσού» τὴν 17 τοῦ παρελθόντος Δεκεμβρίου 1909. — Σημ. τῶν «Παναθηναίων».

Καί μετὰ τὴν ἀνάμνησιν τῆς ἀρχαιοτάτης ἐκείνης περιόδου τῆς μεθομηρικῆς ζωῆς, μεγάλην καὶ λαμπρὰν βλέπομεν προκύπτουσαν κατόπιν τὴν πνευματικὴν φυσιογνωμίαν τῆς Σαπφούς.

Ἄς σταματήσωμεν εἰς αὐτήν, ἀφαιρούντες ἀπ' ἐπάνω τῆς τοῦ ἱστοῦ τῆς μυθικῆς ἀράχης, ποὺ ἐπλεξαν τριγύρω τῆς δίκτυον, τόσο πυκνὸν ἀλλὰ καὶ τόσο ἀδύνατον.

Τέτοια σάβανα διὰ τοὺς Μεγάλους εἶνε εὐκολοσκορπιστά καὶ μάλιστα κάποτε χρησιμεύουν διὰ νὰ προφυλάξουν τὴν λάμψιν καὶ τὴν λαμπρότητα τοῦ πνεύματος παρὰ διὰ τὴν βλάβην — προσπαθεῖται καταστροφῆς ἀντιπαθητικαὶ διὰ τὴν ἀδυναμίαν των μᾶλλον παρὰ διὰ τὴν βλαβερότητα των.

Σ Α Π Φ Ω

Ἡ Σαπφὼ ἐγεννήθη εἰς τὴν Μιτυλήνην τῆς Λέσβου κατὰ τὸ 620, καὶ ἀπέθανε τὸ 565. Εἶχε ἕξοχον θέσιν μεταξὺ τῶν ἀρχαίων ποιητῶν, ἀλλὰ ὀλίγα μόνον ἐπεισόδια τῆς ζωῆς τῆς μᾶς παρέδωκεν ἢ ἀδύνατος ἱστορικῆ ἤχῃ τοῦ καιροῦ τῆς. Ἐξῆσε τὴν αὐτὴν περίου ἐποχὴν μετὰ τὸν ποιητὴν Ἀλκαῖον, ὁ ὁποῖος φαίνεται τὴν ἠγάπησε καὶ τὴν ἐξήτησεν εἰς γάμον. Ἡ Σαπφὼ ἀπέφραξε τὴν πρότασίν του, μολονότι εἰργάζετο μαζί του πρὸς ἐπανάστασιν κατὰ τοῦ τυράννου τῆς Λέσβου Πιττακοῦ.

Ἡ παράδοσις αὐτὴ ἀποδεικνύει ὅτι καὶ κοινωνικῶς ἦτο γυνὴ ἐντελῶς ἐξαιρετικὴ καὶ περιζήτητος.

Εἶτε ὅμως διὰ τὴν συνεργασίαν τῆς, μετὰ τὸν Ἀλκαῖον εἶτε διὰ μερικὸς στίχους τολμηροὺς ποὺ εἶχε γράψῃ, ἐξωρίσθη. Τότε μετέβη εἰς τὴν Σικελίαν. Ἐκεῖ ἔμεινε πολλὰ ἔτη καὶ μόλις περὶ τὸ 570 ἐπανῆλθεν εἰς τὴν πατρίδα τῆς, ὅπου καὶ ἀπέθανε.

Σῶζονται μερικαὶ ποιήσεις τῆς, ἀποτείνόμεναι πρὸς τοὺς ἀδελφοὺς τῆς Χάραξον, Λάριχον καὶ Ἐρύγιον. Ὅσαι δὲ μάλιστα ἐγράφησαν ἀποκλειστικῶς διὰ νὰ μεμφθοῦν κάποιαν πράξιν ἀνήθικον τοῦ ἀδελφοῦ τῆς Χάραξον, διαφεύδον κατηγορηματικῶς τὴν διὰ τὰ ἥθη τῆς κακῆς παράδοσιν.

Ἡ Σαπφὼ ἦτο κατ' ἀλήθειαν ἐνάρετος· καὶ δὲν ἤμποροῦσε νὰ ἦτο ἄλλως, καθόσον ἦτο μεγάλη γυνὴ. Τὸ δὲ ἀληθινὸν μεγαλεῖον εἶνε ὡσάν μεγαλοπρεπῆς ναὸς θεμελιωμένος εἰς τὰ ἐδάφη τῆς εὐφροσύνης τοῦ πνεύματος καὶ τῆς ἠθικῆς τῆς ψυχῆς.

Ἡ Σαπφὼ ἀπὸ τοῦς ὀλίγοις στίχοις αὐτῆς, ποὺ σώζονται, φαίνεται ἔχουσα ὑψηλὰς ἀντιλήψεις καὶ ἐξωτερικεύσεις, ἀναλόγους μετὰ αὐτάς. Τὰ δύο δὲ ταῦτα προνομιακὰ τοῦ νοῦ τῆς χαρίσματα θὰ ἤρχον νὰ βεβαιώσουν περὶ τῆς ἀρετῆς αὐτῆς.

Κάποιος μῦθος λέγει ὅτι ἠράσθη ἓνα ὄραϊον

λεμβοῦχον ὀνομαζόμενον Φάωνα. Ὁ μῦθος οὐδὲ ὑπῆρχεν εἰς τὴν ἐποχὴν τῆς, ἀλλ' ἐγράφη μετὰ δύο αἰῶνας ὑπὸ δεκάδος κωμῶδων συγγραφέων, ὡς ἀποδεικνύει ὁ Müller.

Συμφωνῆσαν τόσοι διὰ νὰ πειράξουν ἄδικα μίαν γυναῖκα! Πανάρχαιον καὶ ἰδιαίτερον καὶ ἀπαραίτητον χαρακτηριστικὸν τῶν ἐλαφρῶς σκεπτομένων. Διότι πράγματι μόνον ἡ ἐλαφρὰ σέψις οὐδέποτε κατάρθωσε νὰ σεβασθῇ τὴν πνευματικῶς ἐργαζομένην γυναῖκα.

Ὁμοίως καὶ ὁ ἄλλος μῦθος, ποὺ μᾶς βεβαιώνει τὴν ἐξ ἀπελπισίας αυτοκτονίαν τῆς Σαπφούς ἀπὸ τὸ ἀκρωτήριο Λευκάταν, ἔχει γραφῆ δι' ἄλλην γυναῖκα ζήσασαν ὀρισμένως πρὸ αὐτῆς.

Ἡ Σαπφὼ εἶχε πολλὰς καὶ ἀφωσιωμένας φίλας ὄχι μόνον εἰς τὴν Λέσβον, ἀλλὰ εἰς ὅλην τὴν Αἰολίδα. Τὰ ποιήματα, ποὺ ἀφιέρωνε πρὸς αὐτάς εἶνε τρυφερώτατα καὶ ἀποδεικνύουν ὅτι εἰς τὸν καιρὸν τῆς ὑπῆρχον γυναῖκες ἀληθινῆς εὐφροσύνης καὶ προοδευμένης ἀντιλήψεως.

Τὸ αἰολικὸν καὶ τὸ σαπφικὸν λεγόμενον μέτρον εἶνε τῆς Σαπφούς ἐπινοήμα, ἔχει δὲ, ὡς γνωστὸν, τόσην γοργότητα καὶ θαυμαστὴν ἀρμονίαν, ὥστε τὸ ἐμμυθήθησαν πλείστοι ποιηταί, λατινιστὶ δὲ καὶ ὁ Ὅρατιος.

Ἀλλὰ καὶ ἡ μεγάλη πρὸς τὴν μουσικὴν κλίσις τῆς ἐφεῦρεν εἶδος μουσικοῦ ἔσματος καὶ ὄργανον γλυκύμολλον, διὰ τὸ ὁποῖον δυστυχῶς δὲν ὑπάρχουν πληροφορίες. Ἡ Σαπφὼ διετήρει εἰς τὴν Μιτυλήνην σχολὴν ποιητικῆς τέχνης, ὁ δὲ λυρισμὸς τῆς καὶ εἰς τὴν ἀρχαιότητα καὶ εἰς τὴν σημερινὴν ἐποχὴν ἀναγνωρίζεται ὡς ὑπέροχος, ὅπως καὶ ἡ ἀρμονία καὶ ὁ ρυθμὸς τῆς.

Ἀνέραια ποιήματά τῆς δύο μόνον σώζονται, τὰ δὲ ἄλλα ἐχάθησαν μέσα εἰς τὰ σκόπη τῶν αἰώνων, ποὺ ὡσάν νὰ ζητοῦν ἀφορμὴν νὰ σιωπήσουν διὰ τὰ ἔργα τῶν ἀνθρώπων.

Διατί μέσα εἰς τὴν φαινομενικὴν ἀγαθότητα τῆς ψυχῆς τοῦ σύμπαντος νὰ ὑπάρχη ὁ πόλεμος πρὸς ὅ,τι δημιουργοῦν αἱ ἀτομικαὶ ὑπάρξεις;

Μήπως καὶ αὐτὸ τὸ μικρὸν καλλιτέχνημα, ποὺ πότε εἶνε ἀποτέλεσμα ἀνθρωπίνης Σκέψεως καὶ πότε μᾶς παρουσιάζεται ὡς ἐγγενικὸν ἀνθίσμα καὶ ὡς ἀιθερογράμμος ἐμφάνισις τῶν μυστικῶν διαλογισμῶν τῆς Φύσεως, δὲν προσθέτει εἰς τὴν ὀραϊότητα τοῦ Κόσμου, καὶ εἰς τὴν μορφὴν του δὲν δίδει ἓνα ἀκόμη τόνον ἐκφράσεως;

Ἄς ἔσχισεν ὁμοῦς ὄσας ἤθελε σελίδας ὁ καιρὸς καὶ ἀπὸ τὸ βιβλίον τοῦ πνεύματος τῆς Σαπφούς. Αἱ ὀλίγαι καὶ κολοβαὶ ποὺ ἔμειναν εἶνε τόσο ἀρμονικαί, ὥστε ἠμπορεῖ κανεὶς μετὰ τὴν βεβαιότητα ὅτι δὲν φέρεται εἰς ὑπερβολὴν, νὰ εἴπῃ ἀνεμίζοντις τὰ ῥάκη των ἀπὸ ἐλικωνιάδα κορυφῆν: — Καὶ ὁμοῦς ἀπὸ αὐτὰ τὰ ῥάκη ἔγινε κατόπιν ἡ λυρικὴ πορφύρα. . .

[Συνέχεια]

ΟΙ ΠΑΝΕΛΛΗΝΙΟΙ ΚΑΙ ΠΑΝΑΓΥΠΤΙΟΙ ΑΓΩΝΕΣ ΕΙΣ ΤΗΝ ΑΛΕΞΑΝΔΡΕΙΑΝ

Ἡ πάλιν

Τὸ Στάδιον

Ὁ Μαγαθώνιος

ΔΥΡΙΚΕΣ ΣΑΤΥΡΕΣ

Β'

Στίχ. 73 . . . . . — Ἐλάτε τώρα, ἴδω Μοῦσες,
νά μοῦ θυμίσετε τοῦ λόφου ἐκεῖ τῆς εὐμορφίης
καί τοὺς πανώρηους ἤχους τ' ἀψηλοῦ τοῦ τόπου
ὥστε μὲ ρίμα τεχνική, σὰν ζωγραφίης,
νά τὰ ἱστορήσω ἐγὼ καὶ μὲ φωνές τοῦ ἀνθρώπου.

Ἡρεμικὸς ὁ λόφος σὰν πῶς πανόρχαιος τάφος
τῆς ράγης του αἰθερόδειχνε μ' ἀνάλαφρες γραμμῆς
κ' ἐσκοῦρανε ἀγνογάλαζος κάθε στὰ πλάγια τράφος
κ' ἔλαμπαν μαργαρόφωτες οἱ πέτρες του οἱ γυμνές.
Τ' ἀγκάθια, τὰ βατόθαμνα, τὰ ρεῖκια, τὰ θυμάρια
κάθε κουφάλας ἐκρυβαν τῆ μαύρην ἀσχημιά,
ἔβγαινε ὁ ἀμάραντος κοντὰ στὰ ριζιμιά λιθάρια
κ' ἡμερὰ ἐχαμοσέρονετο στὸν Ἰσκιο ἢ κυκλαμιά.
Γαῦρο χορτάρι ἐρπίζοντα σὰν φίδι,
σὲ κάθε φύχτα χῶμα ἐπρόφθανε νὰ βγῆ
κ' ὅτι λογῆς βοτάνι, ἀγριολούλουδο ἢ γρασιδί
τὴν κοκκινόχρουσιν ἐστόλιζεν ἀνάγια γῆ.
Πολύχρωμα χαλίκια σμαλτωμένα σ' ἄμμο
λαμπύριζαν μέσα στὸ φῶς σὰν πῶς πετράδια
κ' ὅπως ἀβόριο ἦταν σκορπισμένα χάμω
τ' ἄσπρα τὰ βότσαλα, ἀπ' τῆς βροχῆς ἀπολιφάδια.
Τοῦ λόφου τὴν καταρραχιά, τὸ πλάι τριγύρω,
τὴν Ἰσκιωναν οἱ πεῦκοι καὶ τὰ σκίνα κ' οἱ ἀγρηλιές
σκορπώντας μυριολούλουδο κ' εὐωδιασμένο μῦρο
καὶ κρύβοντας ἀπάνεμες μὲς τὰ κλαριά φωληές.

Κεχρολογώντας λαίμαργα ἐφλυαροῦσε ὁ σκορδαλὸς
καὶ μὲ ἀρμονίης πολύφωνες ἐτραγουδοῦσαν οἱ σπουργίτες.
Ὁ φλῶρος ἔψαλλε γλυκὰ κ' ὁ σπίνος ὁ σαλός,
κακιάριζαν οἱ πέρδικες, ἐκελαϊδοῦσαν οἱ πετρίτες.
Οἱ μέλισσες βουῦζοντας βυζαῖναν τοὺς ἀνθοὺς
κ' ἀπὸ τῆς τρύπης σέρποντας σουσουρίζαν οἱ σαῦρες,
οἱ μηλολόωντες πόθους των ἐσφύριζαν κρυφούς
κ' ὅλες τῶν ὄχτων τῆς βοῆς τῆς ἀρμονίζαν οἱ αὔρες,
ποὺ πότε γοργοδιάβαιναν μ' ἐξαφνικῆς ριπῆς
καὶ πότε στὰ φυλλάματα ὀνεύοντας θροοῦσαν,
σὰν πῶς χαρῆς καὶ βάσανα καὶ δόξες καὶ ντροπῆς
ἀπὸ μακροῦ τῆς ἐφερχαν κ' ἐκεῖ τῆς μολογοῦσαν.

I. ΖΕΡΒΟΣ ΑΡΕΤΑΣ

ΑΠΟ ΤΟΥΣ ΠΑΝΕΛΛΗΝΙΟΥΣ ΚΑΙ ΠΑΝΑΙΓΥΠΤΙΟΥΣ ΑΓΩΝΑΣ — Ἡ παρέλασις.

ΦΩΤΟΓΡ. ΑΝΤ. Σ.

ΠΡΑΚΤΙΚΗ ΖΩΗ — ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΑΛΛΗΛΕΓΓΥΗ

Ἡ ἐξέλιξις τῶν κοινωνικῶν ζητημάτων εἰς τὰ ἐπιστημονικὰ κέντρα τῆς Ἑυρώπης καὶ τῆς Ἀμερικῆς, ἡ ὁποία τὴν τελευταίαν ἰδίως τεσσαροκονταετίαν παρατηρεῖται, εἶνε σημαντικωτάτη, καὶ ἡ μελέτη αὐτῆς λίαν ἐνδιαφέρουσα. Τὰς θεωρίας καὶ τὰς ἐρεῖνας καὶ τὰς ἀναζητήσεις εἰς τὸ σκότος, ἀντικατέστησε σιγά-σιγά καὶ ἀντικαθιστᾶ ὅλον ἐν τῷ φῶς τῆς πράξεως. Μετὰ τὰς εὐγενεῖς οὐτοπίας καὶ τὰς σκιώδεις χιμαίρας τοῦ Owen, τοῦ Fourier, τοῦ Saint-Simon, ἐπῆλθαν αἱ θεωρίαι τῶν ἐπὶ δευτικωτέρων βάσεων μελετητῶν τῶν μεγάλων κοινωνικῶν προβλημάτων· τὸ πρόβλημα τῆς κοινωνικῆς εὐημερίας καὶ γαλήνης, τὸ πρόβλημα τῆς ἀτομικῆς ἐλευθερίας, τὸ πρόβλημα τῆς πάλης μεταξὺ Κεφαλαίου κ' Ἐργασίας, ἐδῆσαν τοὺς ἀπολογητὰς των, ἀπολογητὰς μὴ βλέποντας εἰς τὰ βῆθη τοῦ μέλλοντος, μὴ πλάττοντας φανταστικούς κόσμους, ἀλλὰ στηριζομένους εἰς τὴν γύρω των πραγματικότητα καὶ αὐτὴν ὀργανώνοντας ἐπὶ τῇ βάσει ὕγιων κοινωνικῶν ἀρχῶν.

Τὸν ἀτομισμὸν, τὸ νόσημα τὸ κοινωνικὸν τοῦ παρελθόντος αἰῶνος, ἐξετόπισε τώρα ἡ Κοινωνικὴ Ἀλληλεγγύη. Οἱ ἀλληλεγγυισταί, ἀντιθέ-

τως πρὸς τοὺς ἀτομιστὰς, στηρίζοντες τὸ δόγμα των ἐπὶ τῆς ἀγάπης τῶν ἀνθρώπων πρὸς ἀλλήλους, θέλουν τὴν ἐξαφάνισιν τοῦ ἐγὼ μέσα εἰς τὴν κοινωνικὴν ἀρμονίαν, φρονούντες ὅτι οἱ ἄνθρωποι ἐπὶ τῆς γῆς, ἐκ φύσεως εἶνε προωρισμένοι νὰ ζοῦν εἰς σφιγκτὸν συνασπισμὸν, καὶ ἀγωνιζόμενοι νὰ καταστήσουν τὸν συνασπισμὸν αὐτὸν ὅσον τὸ δυνατόν εὐτυχῆ.

Μετὰ τὴν σχολὴν τῶν ἀθροιστῶν (collectivistes), ἐκ τῶν κορυφαίων τῶν ὁποίων εἰμποροῦμεν νὰ θεωρήσωμεν τὸν Γερμανὸν Karl Marx, τὸν πρῶτον καθορίσαντα σαφῶς τὰς σχέσεις Ἐργασίας καὶ Κεφαλαίου, ἡ κοινωνιολογικὴ ἐπιστήμη ἔλαβε φωτεινοτάτην τροπὴν ἀπὸ τινῶν ἐτῶν, ἰδίως ἐν Γαλλίᾳ, ὅπου ἐδημιουργήθη ἡ νέα σχολὴ τῆς Ἀλληλεγγύης. Ἡ λέξις «ἀλληλεγγύη» πρὸ ὀλίγων ἐτῶν δὲν ἀνεφέρετο, εἰμὴ μὲ τὴν νομικὴν σημασίαν τῆς ἀλληλεγγύης εἶνε νομικῶς ἡ ὑποχρέωσις ἡ ὁποία βαρύνει δύο ἢ περισσοτέρους ὀφειλέτας ἐνὸς χρόνου, ὅταν καθεὶς ἐξ αὐτῶν χωριστὰ εἶνε ὑπόχρεος εἰς τὴν εἰς ὀλόκληρον πληρωμὴν του· ἀπὸ τὴν νομικὴν μετεγγραφήν ἡ λέξις εἰς τὴν βιολογίαν, ὅπου λέγομεν ὅτι δύο μέλη ἐνὸς ὀργανισμοῦ εἶνε ἀλλη-

λέγγω, και όταν πάθη βλάβην τὸ ἐν, συμπάσχει και τὸ ἄλλο.

Ἦδη και οἱ κοινωνιολόγοι και οἱ ἠθικολόγοι και οἱ πολιτειολόγοι κάμνουν συγχροτάτην χρησιν τῆς λέξεως ἀλληλεγγύη, δμιλοῦντες ἢ γράφοντες. Και εἶνε ἡ Κοινωνική Ἀλληλεγγύη, περὶ τῆς ὁποίας δμιλοῦν αἱ ἠθικοκοινωνικαὶ ἐπιστήμαι, οὐσιωδῶς διαφοροτικῆ ἀπὸ τὴν ἀλληλεγγύην τῆς νομικῆς και τῆς βιολογίας· διότι αὐτὴ μὲν εἶνε πραγματικὴ ἀλληλεγγύη, ἀπλή και ἀπτή οὕτως εἶπειν ἐν ἑδῶ πρόκειται περὶ διαφορῶν και συγχρόνως πολυπλόκου ἀλληλεγγύης ἀλληλεγγύης ἠθικῆς, ἢ ὁποία βαρύνει τάτομα ἀπέναντι τῶν ἄλλων και ἀπέναντι τῶν ἰδίων ἑαυτῶν, ἐπομένως ὄχι ἀπέναντι τρίτων, ὅπως εἰς τὴν νομικὴν σχέσιν τῆς ἀλληλεγγύης.

Ἀρχηγοὶ τῆς σχολῆς αὐτῆς και διδάσκαλοι ἀνεδειχθησαν ἐν Γαλλίᾳ ὁ Léon Bourgeois, ὁ βουλευτὴς και πρόφρων ὑπουργὸς τῶν Ἐξωτερικῶν και ἀντιπρόσωπος τῆς Γαλλίας εἰς τὸ Συνέδριον τῆς Χάγης, ὁ Charles Gide, καθηγητὴς τῆς οἰκονομικῆς, ὁ Xavier Léon, ὁ Alfred Croiset, και ἄλλοι συγγραφεῖς και κοινωνιολόγοι.

Οἱ ὅπαδοι τοῦ δόγματος τῆς κοινωνικῆς και ἠθικῆς ἀλληλεγγύης δεχονται, ὅτι τῆς Κοινωνίας ἢ πρόοδος ὑπὸ δύο ὅροις δύναται νὰ ἐπιτευχθῆ: ἀφ' ἐνὸς ἐὰν ὑπάρχη ἐλευθερία τῶν ἀτόμων τὰ ὁποία τὴν συγκροτοῦν ἀφ' ἑτέρου ἐὰν τάτομα αὐτὰ τείνουν ὅλα και συντελοῦν εἰς τὸν κοινὸν σκοπὸν. Οἱ ἀλληλεγγυῖσται ἀποκρούουν τὸν ἀγῶνα ὑπὲρ ὑπάρξεως και κηρύσσουν τὸ δόγμα τῆς ἐνώσεως ὑπὲρ ὑπάρξεως τῆς ἐνώσεως ἐν πνεύματι δικαιοσύνης, τὴν ὁποίαν δικαιοσύνην καθορίζουν οὐσιαστικῶς ὡς σχέσιν ἰσοτιμίας μεταξύ ἀνταλλασσομένων ὑπηρεσιῶν.

Εἰς κάθε κοινωνίαν, λέγουν, ὑπάρχουν κοινὰ τινα βάρη, τὰ ὁποία ἀναγκαιῶς πρέπει πάντα ἀνεξαιρέτως ἰάτομα, τὰποιοῦντα τὴν κοινωνίαν, νὰ φέρουν. Εἶνε τὰ βάρη ἐκεῖνα τὰ ὁποία ἀποτελοῦν τὰ στήριγμα και τὴν ἐξασφάλισιν αὐτῆς ταύτης τῆς κοινωνίας κατὰ παντὸς ἑξωτερικῆς ἢ ἐσωτερικῆς ἐχθροῦ.

Ὁ ἄνθρωπος ὡς μέλος τῆς κοινωνίας γεννᾶται φέρων ἐν ἑαυτῷ τὴν κοινωνικὴν ὀφειλὴν και τὴν ὀφειλὴν αὐτὴν πρέπει νὰ πληρῶνῃ, ἐνὸςφ ζῆ μέσα εἰς τὴν κοινωνίαν.

Κατὰ τὸν Berthelot «ὁ ἄνθρωπος δὲν ἔχει τὸ δικαίωμα νὰ διαθέτῃ κατὰ βούλησιν τὴν ἐνεργητικότητά του, ἀλλὰ ὀφείλει πρῶτα ν' ἀποδώσῃ τὸ κοινωνικὸν δάνειον, μὲ τὸ βάρος τοῦ ὁποίου ἐγεννήθη.»

Αὐτὴ εἶνε εἰς μεγάλας γραμμὰς ἡ σύνοψις τῶν ἀρχῶν τῆς κοινωνικῆς ἀλληλεγγύης.

Ἡ ἐξέτασις δὲ τῶν κυριωτάτων ἔργων τὰ ὁποία τὸ πνεῦμα τῆς ἀλληλεγγύης ἐνέπνευσε κατὰ τὰς τελευταίας δεκαετίας, ἀποδεικνύει τὸ ἑξῆς ἄνθρωπιστικὸν και βαθύτατα φιλάλλον τῶν τάσεων τῶν ὁποίας ἐγκλείει αὐτῇ: ὁ συνεργατισμὸς και ἡ ἀλληλοβοήθεια, εἶνε γεννήματα τῆς πρακτικῆς ἐφαρμογῆς τῆς ἠθικοκοινωνικῆς ἀρχῆς τῆς ἀλληλεγγύης. Ποία εἶνε ἡ κυριαρχοῦσα ἰδέα εἰς τὴν σύστασιν και τὴν λειτουργίαν τῆς συνεργατικῆς ἢ τῆς ἀλληλοβοηθητικῆς ἐταιρείας; ἡ βελτίωσις τῆς θέσεως τῶν ἐταίρων, ἡ κοινωνικὴ τῶν ἐνίσχυσις ὑπὸ πνεῦμα δικαιοσύνης και συναδελφότητος; και πρέπει νὰ τονισθῆ ὅτι εἰς τὰς ἐταιρείας αὐτὰς δὲν ὑπάρχει οὔτε ὁ εὐεργέτης, οὔτε ὁ εὐεργετούμενος· καθεὶς εἶνε εὐεργέτης συγχρόνως τοῦ ἄλλου και εὐεργετούμενος παρὰ τοῦ ἄλλου.

Αἱ μορφαὶ ὑπὸ τὰς ὁποίας ἐμφανίζεται εἰς τὸν καθημέραν βίον ἡ κοινωνικὴ ἀλληλεγγύη εἶνε ποικίλαι: Συνεργατικαὶ ἐταιρεῖαι καταγαλώσεως, συνεργατικαὶ ἐταιρεῖαι παραγωγῆς, ἐταιρεῖαι ἀλσοπόλεων, ἐταιρεῖαι γεωργικαὶ, τράπεζαι λαϊκαί, ἐταιρεῖαι οἰκοδομικαί, ἐνώσεις ἐπαγγελματικαί, ταμεῖα ἀσφαλειῶν και συντάξεων ἐργατῶν και τόσα ἄλλα ἰδρύματα, ὅλα βασιζόμενα ἐπὶ τοῦ ἀξιωματος τοῦ λήξαντος αἰῶνος «ἐνώσις = ζωὴ, ἀνταγωνισμὸς = θάνατος».

Περὶ τινῶν ἐκ τῶν ὁργανώσεων τούτων ἐγράψαμεν ἤδη ὀλίγα. Ἀργότερα θὰ γράψωμεν και δι' ἄλλας.

ΣΠ. Ι. ΘΕΟΔΩΡΟΠΟΥΛΟΣ

ΜΟΝΑΞΙΑ!

Ὀλὴ νύχτα ὁ Σέβιος παραπλανήθηκε στὴν ἀκρογιαλιά, περνοδιάβηκε τριγύρω στὴν κλύβα, τραγούδησε, γέλασε και μίλησε μεγαλόφωνα, σὰ νὰ μπορούσαν τὰ πράματα ὀλόγουρα νὰ τὸν ἀκούσουν και νὰ τονὲ συντροφιάσουνε στὸ μεθύσι του. Τοῦ φαινόταν πῶς ξανάγαινε παιδάκι. Δὲ μετανοοῦσε γι' αὐτὸ ποὺ εἶχε καμωμένο, και μάλιστα τὸ εἶχε και σὰν καμάρι του. Ξανάβλεπε μὲ τὸ νοῦ του τὴ Μαριάννα, πῶς ἀφοῦ τοῦ παραδόθηκε τὸν κύτταζε, ταπεινὴ και σὰν ὑποχρεωμένη, κ' ὕστερα τοῦ ἔφευγε δίχως νὰ τοῦ πῆ λέξη νὰ τονὲ βροῖσῃ ἢ νὰ τοῦ τάξῃ.

Ὅσο κι ἂν τὴν ξανακάλεσε, μὲ τὰ σφουρίγματα του, μὲ τὰ τραγούδια, μὲ τοὺς μελαγχολικοὺς στίχους ποὺ ἔσμιγαν και γίνονταν ἕνα μὲ τοὺς θρήνους τοῦ γιῶνῃ, ὅλη τὴ νύχτα, ἐκεῖνη δὲν ξαναφάνηκε. Τὴν ἀγῆ κίνησαν νὰ φύγουν οἱ ξένοι: ὁ γέρος κάθησε στὴ σέλλα κ' ἡ Μαριάννα στὰ καπούλια στὸ ντορὶ τὸ ἀλογάκι.

— Θάρθω νὰ σὰς δῶ... στὸ πανηγύρι...

— εἶπε ὁ Σέβιος, κ' ἡ φωνὴ του ἔτρεψε.

— Ἄν ξέρθης κ' ἔχω ἕνα ψωμί, θὰ σοῦ δώσω τὸ μισό, κ' ἄμα δὲν ἔχω, θὰ τὸ πάρω δανεικὸ ἀπ' τὸ γείτονα! — ἔταξε ὁ γέρος μ' ἐπισημότητα.

Ὁ Σέβιος κύτταζε τὴ Μαριάννα μὲ μάτια φλογερά, αὐτὴ ὅμως γύριζε ἄλλοῦ τὰ μάτια, κ' ἔκοψε στὴ μέσῃ τὰ λογάδια εὐχαριστῶ και ταξίματα τοῦ πατέρα της, χτυπώντας μὲ τὸ τακούνι τὴν κοιλιά τοῦ ἀλόγου. Τὸ ζῶο πήρε δρόμο, τραβώντας μὲς ἀπὸ τὸ δρομάκι και ἀπὸ κεῖ στὴ δημοσιά, σὰ νὰ εἶχε καμωμένο πολλὲς φορὲς ὡς τότε ἐκεῖνο τὸ ταξίδι. Σὲ λίγο ἡ συντροφιὰ χάθηκε ἀνάμεσα στὰ ρεῖκια τοῦ ξερότοπου, κ' ὁ Σέβιος βρέθηκε μόνος, λιγάκι σκοτισμένος σὰ νὰ ξυπνοῦσε ἀπὸ κάποιον θερμασμένο ὄνειρο.

Τὸ παιδιατικό και βουνησιο μεθύσι τῆς νύχτας ἀκολούθησε μέσα του μὴ αἰσθηματικῆ πίκρα. Τοῦ ἤρθε ἡ ἐπιθυμία νὰ ὀρμήσῃ μὲς ἀπ' τὸν ξερότοπο, νὰ βάλῃ στὸ κνήγι τοὺς ξένους του, κ' εἶδε σὰν ὄνειρο πῶς ὁ γέρος, ποὺ τὸν ξανάπιασε ἡ θερμὴ, ἀνάγκαζε τὴν Μαριάννα νὰ γυρίσῃ πίσω στὴ σέλλα τῆς Δελούνας ὕστερα ἔταξε στὸν ἑαυτὸ του νὰ πάῃ στὸ Σουλτσι ὅσο μπορούσε γληγορώτερα, και νὰ βροῖ δουλειὰ σὲ κεῖνο τὸ χωριουδάκι, γιὰ νὰ μπορῆ νὰ ζῆ σιμὰ στὴ Μαριάννα· τέλος πήγε και κάθησε ἀπάνω στὸ σωρὸ τὰ τσουβάλια, κάτω ἀπὸ τὴ σκεπή, μὲ τὰ μάτια πέρα καρφωμένα, και τὰ χεῖλη του τεντώθηκαν ἐμπρὸς και ἄρχισαν νὰ τρέμουν σὰν τὰ χεῖλη μοροῦ παιδιοῦ ποὺ εἶν' ἔτοιμο νὰ κλάψῃ.

Οἱ «καρροτσαραῖοι» τονὲ βροῖσαν κοιμισμένο, κατάλωμο στὸ πρόσωπο σὰ λείπανο, κ' ἤρθανε στὴν ἀνάγκη νὰ φωνάξουνε και νὰ τὸν κουνήσουνε γιὰ νὰ τὸν ξυπνήσουν.

Ὁ ἐπιστάτης τοῦ ἔφερε τὸ συνηθισμένο κἀλάθι μὲ φαγώσιμα, και νεὰ ἀπὸ τὴν Ποττόη.

— Χτές, στὴν ἐκκλησία, εἶδα πῶς ἕνας ξένος, ἕνας στεργιανὸς περαστικὸς ἀπὸ τὸ χωριό, τὴν κύτταζε σὰ γέροκα. Μὰ κι αὐτὴ τὸν κύτταζε. Ἔ, ἔ, δὲν ἀφήνουν ἔτοι μονάχη τὴ γυναῖκα τους οἱ ἄνθρωποι!

— Μὰ, πάψετε πιά, μάρμαρα Ἐφιζέ! Αὐτὰ μὴν τὰ λέτε οὔτε γιὰ χωρατὰ!

Ὁ ἀνθρωπάκος μισόκλεινε τὸ μάτι, και φαίνονταν πῶς τοῦ ἔδινε νὰ καταλάβῃ πῶς ἤξερε τὸ μυστικὸ του. Και ὁ Σέβιος κοκκίνισε, ρωτώντας ἄθελα τὸν ἑαυτὸ του τί θάκανε ἂν ἡ Ποττόη τοῦ πατοῦσε τὸ στεφάνι, ὅπως τῆς τὸ πάτησε αὐτός.

Οἱ μέρες περνοῦσαν, ἀτέλειωτες και μονότονες, και αὐτὸς πρῶτα-πρῶτα παρήτησε τὸ σκοπὸ του νὰ πάῃ και νὰ δουλέψῃ στὸ χωριὸ τῆς Μαριάννας, κ' ὕστερα δέχτηκε νὰ μείνῃ ἄλλα δυὸ χρόνια φύλακας στὴ σέλλα τῆς Δελούνας· ζήτησε ὅμως, γιὰ τὸν Αὔγουστο, δυὸ βδομάδες ἄδεια. Ἦθελε νὰ πάῃ στὸ Σουλτσι. Τοὺς «καρροτσαραῖους» ποὺ μπορούσε νὰ εἶχανε γνωριμίες μὲ τοὺς χωριανοὺς τῆς Μαριάννας, ἀδιάκοπα τοὺς ρωτοῦσε νὰ μάθῃ γιὰ τὴν οἰκογένεια τοῦ Σάννα. Κανένας τοὺς ὅμως δὲν ἤξερε νὰ τοῦ πῆ τίποτα. Τὸν Ἰούνιο ἔγραψε ἕνα δελεῖο στὸ γέρο, και τοῦ παραπονέθηκε πῶς δὲν εἶχε λάβῃ καμιά του εἶδηση. Οἱ ἀχάριστοι μουσαφιρηδες του οὔτε κἀν ἀπάντησιν τοῦ στέλιανε. Κἀπου-κἀπου τὸν ἔπιανε μὴ ἀόριστη ἀνησυχία. Κι ἂν ἡ Μαριάννα εἶχε μείνει βαρεμένη; Ὁ γέρο-Σάννας εἶταν ἰκανὸς ἀκόμα νὰ ξεπλύνῃ τὴν ἀτιμία τῆς κόρης του. Τῆς νύχτες ποὺ εἶχε φεγγάρι, καθὼς γύριζε ὀλόγουρα στοὺς σωροὺς τὰ κάρβουνα, ὁ Σέβιος θαρροῦσε πῶς ἔβλεπε τὴν ἀλλόκοτη μορφή τοῦ ψευτοκαλόγερου νὰ πετιέται ἀπὸ τὸν ἥσιο τῶν ἔρεικιῶν και νὰ χυμᾶ ἀπάνω του ἀγριεμένη.

Μὰ ὅσο περνοῦσε ὁ καιρὸς, σβύσανε κ' οἱ φόβοι του. Κἀποτε τοῦ φαίνονταν πῶς ὄνειρο τὸ εἶδε. Ἡ μορφή τῆς Μαριάννας γινόταν ἕνα μὲ τῆς Ποττόης τὴ μορφή, και αὐτός, σκλάβος πάλε στῆς μανίες του, στὸν πόθο του γιὰ τὴν γυναῖκα συντροφιὰ, δὲν ἤξερε καὶ θὰ τοῦ εἶτανε πιὸ εὐχάριστη: ἡ συντροφιὰ τῆς γυναῖκός του ἢ τῆς χήρας ἢ συντροφιὰ. Ἐνα βράδυ εἶδε ὄνειρο πῶς οἱ δυὸ γυναῖκες πιάστηκαν ἀπ' τὰ μαλλιά ἑξαιτίας του στὸ περιγιάλι. Ἡ Ποττόη ἔβαλε κάτω τὴν ἀντίμαχη, και θὰ τὴν ξεριχγε στὰ κήματα, ἂν δὲν ἔμπαινε αὐτὸς στὴ μέσῃ.

* Τέλος «Παναθήναια» 15 Μαρτίου, σελ. 325.

Ὁ ἐπιστάτης ταχτικά τοῦ ἔφευγε, κάθε Δευτέρα, τὰ φαγάσματα καὶ τὰ χαριεῖσματα τῆς Ποττίης. Αὐτὴ πῆγαινε ἀληθινὰ στὸ καλύτερο, κ' ἕνα πρωτὶ, τὶς πρώτες τοῦ Ἀλωνάρη, ὁ Σέβιος τὴν εἶδε νὰ τοῦ κουβαλιέται ξαφνικά, στὰ καπούλια τοῦ ἀλόγου τοῦ ἐπιστάτη, ὅπως τὴν ἔβλεπε στὸν ὕπνο του. Καμώθηκε πὼς ἐγείνε ἐξω φρενῶν μὲ τὴν τρέλλα τῆς αὐτῆς, ὁ ἀνθρωπάκος ὁμοῦ μισόβλεψε τὸ μάτι καὶ πῆρε ὄγκο στὴν τιμὴ του πὼς εἶχε ζητήσει πρῶτα τὴ γνώμη καὶ τὴν ἄδεια τοῦ γιατροῦ.

— Εἶδεμῆ θὰ σ' εὑρισκα ἐπιτέλους στὸν ἄμμο σὰ ρέγγα παστωμένη, στεγνὸ, κοκκιασμένο! — εἶπε κ' ἔκλεισε τὸ μάτι, κντίζοντας τὴν Ποττίη, σὰ νὰ τῆς ἔλεγε: ἔξερουμ' ἐμεῖς τί τρέχει, ἔ;

Ἦστερα τραβῆξε ἀνάμεσα στοὺς βράχους, γδύθηκε καὶ βούτηξε γυμνὸς μὲς' στὸ νερό.

Ὁ Σέβιος κ' ἡ Ποττίη, ἀφοῦ ἔμειναν μόνοι κάτω ἀπὸ τὴ σκεπή, κντίζόντουσαν κομπιασμένοι σὰν ἀρραβωνισμένοι, ἐνῶ πολυλογούσαν κ' ἔλεγαν τὰ βάσανα ποὺ τραβῆξαν τόσους μῆνες χωρισμένοι. Ἐκεῖνος, φυσικά, πρόσεξε καλὰ νὰ μὴν ἀναφέρῃ τίποτε γιὰ τὸ πιὸ περιέργο ἀπὸ τὰ περιστάτικα του.

Ἀπὸ κείνη τὴ μέρα ἡ μορφὴ τῆς Μαρίας ἄρχισε νὰ σβύνη πίσω ἀπὸ τὴ μορφὴ τῆς Ποττίης· καί, ὅπως σὲναιρὸ του, αὐτὴ ἐδῶ ἔμεινε νικηφόρα. Καὶ τὸν Ἀύγουστο, ἀντὶ νὰ πάη στὸ Σουέλτσι, ὁ Σέβιος πέρασε τὶς μέρες τῆς ἄδειας στὸ χωριὸ του.

Ἐνα βράδυ, περνώντας μπροστὰ στὸ σπίτι τοῦ παπᾶ, εἶδε τὴ γριὰ γιάτρισσα, ποὺ μὲ τὸ κοφινάκι στὴν ποδιά της, πῆγαινε νὰ γιατρέψῃ ἕνα πληγωμένο.

— Τὶ καινούργια, θεῖα Μαρία; Πῶς πάνε οἱ δουλειές;

— Πότε καλὰ πότε κακά, — τοῦ ἀπάντησε φλεγματικὰ ἐκείνη.

Κάμανε μαζί λιγάκι δρόμο, καὶ πρὶν νὰ μπῆ στὸ σπίτι ὅπου τὴν καρτεροῦσαν, ἡ γριὰ εἶπε:

— Ἐμαθα ἐγὼ ἕστερα, ποιοὶ ἔτανε οἱ μουσαφιρηδες σου στὴ σκᾶλα τῆς Δελούνας.

Ἀθελί του ἀνατρίχασε ἐκεῖνος, σὰν κεντρισμένος ἀπ' τὴν ἀνάμνηση.

— Ἐγὼ δὲν ἔμαθα τίποτα γιὰ δαύτους.

— Ἐγὼ ἔμαθα!

— Καὶ πῶς τὰ καταφέρατε;

— Καρδουλάκι μου — εἶπε ἡ γριὰ ὄχι δίχως εἰρωνεία — ἔχω γὰρ ἐν' ἄλλο, καὶ ταξιδεύω μ' αὐτὸ χωρὶς νὰ φαίνομαι, κὶ ἅμα θέλω νὰ μάθω τίποτα, τὸ καβαλλάω καὶ δρόμο!...

— Ἐ, νὰ μοῦ τὸ δανείσετε, τότες! Νὰ πάω ἀμέσως νὰ βρῶ τοὺς πιὸ πλούσιους σ' ὅλα τὰ περιχώρα καὶ νὰ τοὺς κλέψω τοὺς παραδες, τὰ τυριά, τὰ μελίσια...

— Καρδουλάκι μου, τὸ βιὸς δὲν ἀξίζει τίπο-

τις, ἅμα λείπει ἡ γνώση! — εἶπε σταράτα ἡ γριὰ. — Εἶδες ἐκεῖνον τὸ μουσαφιρη σου; Ἐτάνε πλούσιος ἀνθρώπος· τᾶφαγε ὄλα, ὡς καὶ τὰ ἔχει τῆς κόρης του. Κ' ἕστερα πῆγαινε καὶ ζητιάνευε, ντυμένος σὰν καλόγερος, ὡς πού ἕνα βράδυ ἔφαγε τὴ μαχαιριά ποὺ ξέρετε.

— Ἐ, γιατί δὲν εἶχε τᾶλόγο σας ποὺ δὲ φαίνεται! Καί... μὰ ποὺ κάνετε τὴν ἀρχή, πέστε μου καὶ γιὰ τὴ χήρα, τί χαμπέρια;

— Ἐχεις ὄρεξη; νὰ τὸ μάθης; Εἶναι γιὰ νὰ στεφανωθῆ μ' ἕναν τσοπάνη, γεροντομπασμένο, μὰ πλούσιο.

— Ἡ ὥρα ἡ καλή!

Ὅσο ὁμοῦ κὶ ἂν τὴ στεναχώρησε, ἡ γριὰ δὲ θέλησε νὰ τοῦ πῆ πῶς ἔμαθε τὰ νέα γιὰ τὴν οἰκογένεια τοῦ Σάννα. Ὁ Σέβιος συλλογιζόταν ἀκόμα καμιά φορὰ τὴ Μαρϊάννα, μὲ κάποιον ἄδοστο αἰσθημα ζήλειας γιὰ τὸν ἀνθρώπο ποὺ εἶταν νὰ τὴν πάρη δὲν ἔλειπε ὁμοῦ καὶ νὰ μὴν πῆ μονάχος του, γιὰ νὰ παρηγοριέται:

— Μποροῦσε νὰρθῆ καμιά συφορά· κάλλιο ποὺ γένηκ' ἔτσι!

***

Ἐνα πρωτὶ, κατὰ τὶς τελευταῖες μέρες τοῦ Γενάρη, ἐνῶ ἔβγαινε μὲ τὸ κοφινάκι στὴν ποδιά της, ποὺ βιαστικά τὴν κράζανε σ' ἕνός τσοπάνη ποὺ εἶχε πέσει ἀπ' τᾶλόγο, ἡ γιάτρισσα αἰκουσε νὰ λέν οἱ γειτόνισσες γιὰ κάποιον παράξενο περιστάτικὸ ποὺ γένηκε τὴ νύχτα.

— Ἐνας καλόγερος ἀφῆκε ἕνα μαρῶ, κοριτσάκι, στὸ σπίτι τῆς κυρᾶ-Ποττίης! Φαίνεται εἶναι ἀποπαῖδι, ἀπὸ γονιοὺς πλούσιους τὸ φέρανε ἀπὸ μακριὰ, ἴσως ἀπ' τὸ Νουόρο...

Τὸ Νουόρο, γιὰ κείνες τὶς ἀγαθὲς χωριάτισσες, εἶτανε σὰ νὰ λέμε τὸ Παρίσι, τόπος μακρινός, μεγάλη πολιτεία, ὅλη μυστήριο καὶ χαμὸς τοῦ κόσμου.

Χίλιες ιδέες καὶ γνώμες περνοῦσαν ἀπὸ στόμα σὲ στόμα: μονάχα ἡ γιάτρισσα δὲ μιλοῦσε, καὶ ψηλαφοῦσε τὸ κοφινάκι, μετρώντας στὰ νευρικά της δάχτυλα:

— Μᾶης, Φανιστῆς, Ἀλωνάρης, Ἀύγουστος, τοῦ Σταυροῦ, Ὀχτώβρης, Ἀγι-Ἀντριᾶς, τοῦ Χριστοῦ, Γενάρης — ἐννιά σωστοὶ μῆνες.

Κ' ἔξαφνα, σιγμῆν ἀπὸ τὴν περιέργεια, μὰ δίχως νὰ τὸ δείχνῃ, ἄλλαξε δρόμο καὶ πῆγε κατὰ τὸ σπίτι τῆς Ποττίης.

Ἐμπρὸς στὴν αὐλή εἶτανε μαζεμένες ἕνα σωρὸ γυναικοῦλες καὶ ζομπλιάζανε τὸ περιστάτικὸ. Στὸ μαγερεῖο ἡ νοικοκυρὰ ἔλεγε καὶ ξανάλεγε τὸ ξαφνικὸ ποὺ τῆς ἤρθε, δείχνοντας σ' ὅλους τὸ κοριτσάκι ποὺ βούζαινε ἥσυχα-ἥσυχα τὸ γάλα ἀπὸ τὰ φουσκωτὰ καὶ μολυβόχρωμα στήθια μᾶς ξαδέσφης τοῦ Σέβιου. Ὁ φύλακας ἔλειπε, καὶ ὅτι πρῶτ' ἀπ' ὅλα ἀνησυχοῦσε τὴν Ποττίη εἶταν ὁ φόβος μήπως αὐτὸς δεχτῆ μὲ κακὰ καρδιά τὴ μικρὴ καὶ ἀγνωστὴ μουσαφιρισά.

Ἡ γιάτρισσα ἔσκαψε νὰ δῆ τὸ μαρῶ ἡ Ποττίη κ' οἱ συγγένισσές της τὸ εἶχανε κὶ ὄλα φασιωμένο κατὰ τὸ ἔθιμο τοῦ χωριοῦ τους, δηλαδή μὲ χρωματιστὰς φασιές, τὰ χερσάκια μέσα τὸ κεφαλάκι κρυβότανε μέσα σὲ μὴ σκουρίτσα ἀπὸ στόφα μὲ χρυσὰς φράντζες. Τὸ ξένο μαρουνδάκι φαινόταν ἔτσι σὰ μικρὴ μούμια· τὸ προσώπακι του, μὲ τὰ ξεκάθαρα κὶ ὄλα μισείδια του, εἶτανε γλωμοποράσινο, μὲ μὴ γλωμάδα ἀρρωστιάρινη. Ἐμοιάζε σὰ γριούλα. Καὶ ἀφορμῆ νὰ σαστίξουν ὅσοι τὸ βλέπανε, εἶτανε τὸ παράξενο μοιάσιμό του μὲ τὴν Ποττίη.

Κάποια γυναικοῦλα, γιὰ νὰ πειράξῃ τὴ νοικοκυρὰ, ἔλεγε:

— Μοῦ φαίνεται πῶς τὸ μαρουνδάκι αὐτὸ δὲν ἔρχεται ἀπὸ μακριὰ. Μὴ μᾶς τῶκανες δίχως νὰ πάρη εἶδηση ὁ ἀντρας σου, τί λές, Ποττίη;

Καὶ τότε ἡ καλὴ κοπέλλα ξαναρχίζε γιὰ χιλιοστὴ φορὰ τὴν ἱστορία της:

— Θὰ εἶτανε περασμένες ἐννιά, χτὲς τὸ βράδυ. Ἄξαφνα ἀκούω νὰ χτυποῦνε τὴν πόρτα. Θαρροῦσα πῶς εἶταν ὁ Σέβιος, καί, νὰ σὰς πῶ, τρέμαζα γιὰτὶ συλλογιζόμην μὴν ἀρρώστησε κ' ἤρθε. Ρώτησα: Ποιὸς εἶναι; Φίλοι! μοῦ ἀποκρίνεται μὴ δυνατὴ καὶ καθαρὴ φωνή. Ἀνοίγω, καὶ ποῖνε βλέπω; Ἐναν καλόγερο, ἕναν ἀπὸ κείνους τοὺς καλόγερους ποὺ συχνὰ περνοῦν ἀπὸ δῶ-πέρα μαζεύνοντας ἔλεη. Τραβοῦσε ἀπ' τὸ γκέμι ἕνα ἄλλογο φορτωμένο μὲ γεμάτα δισάκια, καὶ παῖρνω ὄγκο πῶς ἐκείνα τὰ δισάκια μοῦ φάνηκαν γεμάτα σιᾶρι. Γιὰ νὰ μὴν ἀφήσω τὴν δξώπορτα ἀνοιχτὴ, θαρρώντας πάντα πῶς ὁ καλόγερος ζητοῦσε ἔλεη, τοῦ ἔδωκα ἕνα φράγκο ποὺ εἶχα στὴν τσέπη. Πῆρε αὐτὸς τὸ φράγκο, καὶ μοῦ εἶπε:

«— Ὁ Θεὸς νὰ σοῦ τὸ ἀνταποδώσῃ, καλὴ μου γυναῖκα· πρέπει ὁμοῦ νὰ μοῦ κάμης μὴ χάρη, γι' ἀγάπη τοῦ Χριστοῦ μας. Νὰ μοῦ κρατήσης ἐδῶ ἐν' ἀπὸ τὰ δισάκια τοῦτα, ὡς αὔριο τὸ πρωτὶ. Φοβοῦμαι μήπως, ἐκεῖ ποὺ θὰ κενέψω τὴ νύχτα, μοῦ πάρουν κρυφά τίποτα σιᾶρι. Αὔριο τὸ πρωτὶ θὰ ξαναπεράσω καὶ θὰ πάρω τὸ δισάκι.»

«— Ἀφήστε το τέλος πάντων — τοῦ λέω ἐγὼ, λιγάκι σαστισμένη — φτάνει νὰ μὴν ἔρθετε πρὶν ξημερῶση...

«— Ἀ, ὄχι, ἐννοια σου! — μοῦ ἀπαντᾷ, καὶ κατεβάζει ἕνα δισάκι, τὸ φορτώνεται στὴν πλάτη, τάμπιθνει σὲ μὴ γωνιά κάτω ἀπὸ τὴ σκεπή, ἐκεῖ στὴν αὐλή. Ἦστερα φεύγει, κ' ἐγὼ κλείνω τὴν ἀλλόπορτα. Δὲ σὰς τὸ κρυβῶ, αὐτὸ μοῦ φαινόταν κάπως παράξενο: δὲν εἶμαι καμιά κοτῆ, ἐγὼ! Καθὼς ὁ καλόγερος ξεφορτωνότανε τὸ δισάκι, ἐγὼ σὰ νὰ κατάλαβα πῶς δὲν εἶχε πολὺ βάρος.

«Μοῦ ἤρθανε στὸ νοῦ ἄσχημες ιδέες. Στοχά-

στηκα: μπορεῖ κάποιος κακόβουλος, κάποιος ποὺ θέλει τὸ κακὸ τοῦ Σέβιου, νὰ γυρεῦῃ νὰ τοῦ φτιάξῃ τίποτα. Ἄν ἄξαφνα μέσα στὸ δισάκι εἶτανε κρέας κλεμμένο; Ἄν αὔριο τὸ πρωτὶ, ἀντὶς γιὰ τὸν καλόγερο, ἐρχόταν ὁ νοματάρχης κ' εὑρισκε στὸ σπίτι μου, μέσα στὸ δισάκι, τίποτα κλεψιμαίικα;

«Μὲ τέτοιους στοχασμοὺς περνοῦρίζω στὸ μαγερεῖο, δίχως ν' ἀποφασίζω ἂν ἔπρεπε ἡ ὄχι νὰ κντίζω τί εἶτανε μὲς' στὸ δισάκι. Ἄξαφνα, — βλέπετε, ἀκόμ' ἀνατριχιάζω ποὺ τὸ θυμοῦμαι, — νὰ κὶ ἀκούω ἕνα κλάμα μαρῶ παιδιοῦ. Ἀμέσως μοῦ μπῆκαν οἱ ψιλλοὶ σταυτιά. Δὲν εἶμαι καμιά θεόκουνη, ἐγὼ! — Ἐδῶ μέσα θάναυ κανένα μαρουνδάκι τοῦ Χριστοῦ μας, — εἶπα μὲ τὸ νοῦ μου — κανένα μούλικο! Τότε πιά δὲν εἶχα νὰ νηριαστῶ. Πῆρα τὸ φῶς καὶ κντῆξα μὲς' στὸ δισάκι. Τυλιγμένο στὸ μαλλί, βρῆκα τὸ κοριτσάκι! Τῶβγαλα ἔξω, τὸ κντῆξα, μοῦ φάνηκε πῶς ὄνειρευόμουν. Καὶ τοῦτο εἶναι τὸ πιὸ παράξενο: τὸ μαρῶ εἶτανε τυλιγμένο μέσα σ' ἕνα πουκάμισο ἀντρίκι, χωρατικὸ, καινούργιο, ἀμπουγάδιαστο ἀκόμα. Νά το.»

Ἡ Ποττίη ξεδίπλωσε τὸ πουκάμισο, κρατώντας το ἀπ' τὰ μανίκα: εἶταν ἀπὸ φῖνο παννί, ραμμένο μὲ τὸ χέρι.

Ὅλες οἱ γυναῖκες ποὺ εἶταν ἐκεῖ ζύγωσαν νὰ τὸ δοῦνε. Μονάχα ἡ γιάτρισσα ἔμεινε ἀσάλευτη στὴ θέση της, κοντὰ στὸ τζάκι, καὶ μόνο ποὺ καταδέχτηκε νὰ ρίξῃ ἀπὸ κεί μὴ ματιὰ στὸ ἀλλόκοτο σπάργανο.

— Τὸ λοιπὸν, εἶναι βέβαιο πῶς ὁ πατέρας τοῦ μαρῶ εἶναι ἀρχοντας, — εἶπε στὸ τέλος ἡ Ποττίη, — ἴσως κ' ἡ μητέρα του εἶναι καμιά ἀρχόντισσα. Κ' ἔτσι κὶ ἄλλοιῶς, αὐτὸ ἐδῶ τὸ πουκάμισο καλὸ θάναυ γιὰ τὸ Σέβιο.

Ἡ γιάτρισσα σηκώθηκε νὰ φύγῃ.

— Πιστεύετε σεις νὰ θελήσῃ ὁ Σέβιος νὰ κρατήσῃ τὸ μαρῶ; — τὴ ρώτησε ἡ Ποττίη.

— Πιστεύω ναί, — ἀπάντησε μὲ βεβαιωτικὸ τόνο ἡ γριὰ.

— Ὁ Θεὸς νὰ δώσῃ!

Κ' ἡ γριὰ γιάτρισσα κίνησε νὰ πάη νὰ δῆ τὸν τσοπάνη ποὺ εἶχε πέσει ἀπὸ τᾶλόγο. Ὡς κ' ἐκεῖ, μ' ὄλο τους τὸ δυστύχημα, μιλοῦσαν γιὰ τὸ περιστάτικὸ τῆς Ποττίης.

Γιὰ πέντε ἢ ἕξι μέρες, σ' ὄλο τὸ χωριὸ, μόνο γι' αὐτὸ μιλοῦσαν: πολλὲς γυναῖκες βεβαιώνανε πῶς εἶδαν τὸν καλόγερο, καὶ κάποια εἶπε πῶς εἶχε κρούσει καὶ στὴ δική της πόρτα. Γελούσανε λιγάκι στὴ ράχη τῆς Ποττίης, καὶ ὄλοι εἶτανε βέβαιο πῶς ὁ Σέβιος θάστελε τὸ κοριτσάκι στὸ Ἀθήμαρχο, γιὰ νὰ φροντίσῃ ὁ ἄθμος νὰ τὸ μεγαλώσῃ.

Ἐνα βράδυ, ἐνῶ ἔβγαινε ἀπὸ τὸ σπίτι μὲ τὸ συνηθισμένο της τὸ κοφινάκι, ἡ γιάτρισσα συν-

απαντήθηκε με μιὰ γειτόνισσα, που γύριζε από τὸ σπίτι τῆς Ποττός.

— Ὁ Σέβιος γύρισε, ξέρετε! Τὸ κρατάει τὸ κοριτσάκι! Πῶς σὰς φαίνεται;

Ἡ γριά ὁμως δὲν ἔφαλε τὸ ἀντίφωνο.

ΚΑΙΣΑΡ ΦΡΑΓΚ (1822—1890)

Ὅταν ὁ μέγας Βάγνερ ἤσχετο σύρων τοὺς θεοὺς καὶ τοὺς ἡμιθέους τῆς Γερμανικῆς μυθολογίας, σιδηροφοροῦντα καὶ θορυβώδη σύμβολα ἐνεργείας καὶ δυνάμεως, ἡ ἀνθρωπίνη ψυχὴ εὐρίσκειτο εἰς στιγμὴν ὅπου τὰ χριστιανικά της ἰδανικά εἶχαν ὠχριάσει καὶ ἔπλεον εἰς τὴν ἀβεβαιότητα.

Ἀφέθη εἰκόλως εἰς τοὺς νέους ἰσχυροὺς θεοὺς, τοὺς ὁποίους ὁ γίγας τοῦ Βαϊρόυτ ἔφερεν ἐπὶ τοῦ μουσικοῦ θεάτρου διαρκῶς παλαιόντας, ἀτρομήτους, διαρκῶς δομώντας καὶ κατακτώντας. Ἡ θριαμβευτικὴ αὐτὴ ἐνέργεια τῶν ἔργων τοῦ Βάγνερ, τὰ ὁποῖα ἦσαν ὡς ἐμβατήρια ὁδηγοῦντα τὴν ἀνθρωπότητα εἰς νίκην ζωῆς, εἶχεν εὐνόητον ἀποτελεσμα εἰς τῆς ἀδύνατον ψυχῆς τῶν ἀνθρώπων. Ἄν καὶ ἀρχὰς τὴν ὑπεδέχθησαν μετὰ δισταγμῶν, τὸν δισταγμῶν αὐτὸν τὸν ἐγέννησεν ἡ τεχνικὴ δυσκολία τῆς βαγνερικῆς μουσικῆς, καὶ ὄχι τὰ βαγνερικά πρόσωπα.

Ἀλλὰ δὲν ἐβράδυνε τὸ βαγνερικὸν ἰδανικὸν νὰ ἐπιβληθῆ. Ἄφου καὶ ἀρχὰς ἐφόβισε τὸν κόσμον, κατόπιν τὸν ἐμάγευσε. Διότι οἱ ἄνθρωποι, ἀδύνατοι τὴν ἐποχὴν ἐκείνην, ὅπως εἶναι πάντοτε μετὰ τὸν μαρμασμὸν τῶν παλαιῶν ἰδανικῶν μετὰ τὰ ὁποῖα εἶχαν ζήσει ἐπὶ καιρὸν, ἐμῆθυσαν μετὰ τὸ ἰσχυρὸν ποτὸν καὶ ἐφαντάσθησαν ἑαυτοὺς ἡμιθέους, ὅπως οἱ Βαγνερικοὶ ἦρωες.

Σήμερον ἡ μέθη αὐτὴ ἐπέρασε. Ἀπὸ τὸ ἔργον τοῦ Βάγνερ ἐμεινεν ἡ ρωμαλέα μουσικὴ τέχνη καὶ ποιήσις του, ἀλλὰ ἔπεσε τὸ φιλοσοφικὸν του στοιχείον. Μᾶς ὠδήγησε πρὸς κατάκτησιν τοῦ ιδεώδους μετὰ μυθικὰς ἐστρατείας, αἱ ὁποῖαι ἦσαν μόνον ὡραῖα ἔπη, κατάλληλα διὰ νὰ ζοῦν ἕντις αὐτῶν βαρεῖς ἥρωες τῆς μυθολογίας, καὶ ὄχι ἄνθρωποι τοῦ πλανήτου μας. Εἰς τὸ μέσον τοῦ δρόμου διὰ τοῦ ὁποῖου μᾶς ὠδήγει πρὸς τὰς κορυφὰς τῆς ζωῆς, ἐσταματήσαμεν ἀσθμαίνοντες. Ἦτο ἀδύνατον νὰ προχωρήσωμεν ἡμεῖς οἱ ἄνθρωποι, φοροῦντες τοὺς βαρεῖς θώρακας καὶ τὰς πανοπλίας τοῦ Σίγκφριντ. Τότε ἐνοήσαμεν ὅτι αὐταὶ αἱ νίκαι ἦσαν διὰ γίγαντας καὶ ὄχι δι' ἀνθρώπους τοῦ ἰδικοῦ μας ἀναστήματος. Μᾶς χρειάζετο ἄλλον εἶδος πορείας πρὸς τὸ αἰώνιον ἰδανικόν, τὴν ὁποίαν νὰ ἠμποροῦμεν νὰ ἐκτελέσωμεν.

— Ἐξέασα τὸ κλειδί! — εἶπε ψάχνοντας στὸ κοφινάκι τῆς.

Καὶ ἀλύγιστη, ἀτάραχη, τὰ γυναικία πού τίποτα δὲν τὴν ἐκπάζει, ξαναμπήκε στὸ σπίτι νὰ πάρῃ τὸ θερμομέτρὸ τῆς.

[Ἀπὸ τὸ Ἰταλικὸν ὑπό Ν. Π.] ΓΡΑΤΣΙΑ ΔΕΛΕΔΑΑ

Ἐκεῖνος ποῦ μᾶς ἔδειξε τὸν νέον αὐτὸν δρόμον εἶναι ὁ César Franck. Ὁ Βάγνερ ἤλθε μετὰ τὸ ξίφος, αὐτὸς ἤλθε μετὰ τὸ Εὐαγγέλιον ἀνά χεῖρας. Καὶ τὸ Εὐαγγέλιον του εἶναι τὸ τῶν Εὐαγγελιστῶν, ὅπως ὁμως αὐτὸς τὸ ἐρμηνεύει. Μετὰ τὰς «Béatitudes» (Μακαρισμῶν) ἔδειξεν εἰς τοὺς ἀνθρώπους τὸν οὐρανόν, ὄχι περιφρακτόν, ὄχι μετὰ θύραν στενὴν καὶ κλεισμένην μετὰ τὰς κλειδας τοῦ Ἁγίου Πέτρου, ἀλλ' ὡς τὸ ἄπειρον κωανόν εἰς τὸ ὁποῖον ἡ ἀνθρωπίνη ψυχὴ ἠμπορεῖ ν' ἀνέλθῃ ἀργὰ καὶ ἔλαφρὰ ὡς θυμίαμα.

Ὁ Φράγκ εἶναι χριστιανὸς καὶ ὄχι ἀπλῶς θρησκός. «Ἀγαπᾷτε ἀλλήλους»: αὐτὸ ἐπίστευσε καὶ αὐτὸ ἠθέλησε νὰ ἐρμηνεύσῃ. Ὀνειρεύεται μίαν ἀδελφότητα τῶν ἀνθρώπων ἐνωμένην εἰς ἓνα ἰδανικόν, εἰς κοινὴν προσπάθειαν διὰ νὰ φθάσουν τὴν ιδεώδη χαρὰν, ἐκείνην τὴν ὁποίαν ψάλλουν αἱ ἀγαλλιαστικαὶ φωναὶ τῆς ἐνάτης συμφωνίας τοῦ Μπετόβεν μετὰ τὰς λέξεις «Οἱ ἄνθρωποι θὰ εἶναι ἀδελφοὶ ἐκεῖ ὅπου τὰ φτερά σου μᾶς ὁδηγοῦν». Ὁ Φράγκ ἠθέλησε διὰ τῆς μουσικῆς του νὰ ἀγαπήσῃ, ὅπως ὁ Χριστὸς καὶ ὁ Μπετόβεν ἠγάπησαν. Αὐτὸ μᾶς λέγει ὅλον του τὸ ἔργον καὶ ἰδιαιτέρως αἱ Béatitudes.

Ὁ Βάγνερ μᾶς ὠδήγησε νὰ κατακτῶμεν διὰ τῆς πίστεως πρὸς τὴν δυνάμιν μας.

Μεγάλῃ καὶ ἠρωϊκῇ ἡ ἐστρατεία, μεγάλη ἡ χαρὰ ποῦ μᾶς ἔδωκεν, ἀλλὰ ἐφήμερος.

Ὁ Φράγκ ὁμως μᾶς ὠδήγει εἰς τὴν κατάκτησιν μετὰ ἐντελῶς ἀντίθετα μέσα. Θέλει νὰ δώσῃ εἰς τὴν ψυχὴν μας τὰ ἴσχυρα περὰ τοῦ ὄρειου καὶ τῆς ἀγάπης. Μᾶς καλεῖ νὰ ἀναπτύξωμεν ὅλα τὰ στοιχεῖα τῆς ὡραιότητος καὶ τῆς ἀγαθότητος ποῦ ὑπάρχουν εἰς τὸν ἄνθρωπον, καὶ νὰ ζήσωμεν μίαν ζωὴν ἀπλήν, εἰρηναίαν καὶ ὑψηλὴν. Τὴν γαλήνην ζητεῖ ὁ Διδάσκαλος. Καὶ ἀναμφιβόλως ἐὰν ἔκαμε μίαν ἠρωϊκὴν συμφωνίαν διὰ τὸν Ναπολέοντα, θὰ τὸν ἀπηνεῖτο κατόπιν, ὅπως ἔκαμεν ὁ Μπετόβεν, ὅταν ἔμαθεν ὅτι ὁ προστάτης τοῦ λαοῦ ἐθυσίωσε τὸν τίτλον τοῦτον διὰ τὸ ξίφος τοῦ κατακτητοῦ.

Ὁ Φράγκ εἶναι μία ἀπὸ τὰς μεγίστας φροσιονομίας τῆς συμφωνικῆς μουσικῆς.

Μετὰ τὸν Μπετόβεν τὸν ὁποῖον τόσοι σπουδαῖοι μουσικοὶ ἐμμύηθησαν, μόνος αὐτὸς ἐση-

μείωσε σταθμὸν εἰς τὴν συμφωνικὴν μουσικὴν. Μέχρι τῆς στιγμῆς ἐκείνης τὸ μέγα πρότυπον ἦτο ὁ Μπετόβεν. Ἀναμφιβόλως ἐξακολουθεῖ καὶ ἴσως ποτὲ δὲν θὰ παύσῃ νὰ εἶναι, ἀλλὰ ὁ Φράγκ, ἐνῶ ἀναχωρεῖ ἐπίσης ἀπὸ τὸν Μπετόβεν, ἔχει ὁμως τὴν μεγάλην τιμὴν νὰ εἶναι ὁ ἀνανεωτὴς του. Ἐδῶσε νέαν μορφήν εἰς τὴν Γαλλικὴν συμφωνίαν τῆς ἐποχῆς μας. Μετὰ τὸ ἔργον του ἡ Γαλλικὴ σχολὴ ἠμπορεῖ νὰ ἀντιπαραταχθῆ νικηφόρως πρὸς τὴν σύγχρονόν της Γερμανικὴν.

Βαθυτάτην ἐπιρροὴν εἶχεν ὁ Φράγκ εἰς τὴν παραγωγὴν τῶν Γάλλων μουσικῶν ἔργων τῆς νέας σχολῆς.

Τὸ κορυφαῖον τῶν ἔργων του εἶναι αἱ «Béatitudes», μέγα θρησκευτικὸν ἔπος γραφὸν ἐπὶ στίχων τῆς Mme Colomb. Ἐδῶ ὁ Διδάσκαλος εὐρήκε τὸν χώρον διὰ νὰ ἀναπτύξῃ ἀνέτως τὸ μουσικὸν καὶ φιλοσοφικὸν ιδεῶδες του, καὶ νὰ ἐκδηλώσῃ τὸν τεχνικὸν του πλοῦτον εἰς ὀρχήστραν, χορωδίαν καὶ μονωδίαν. Τὸ λιμπρέττο εἶναι διαλογικὸν ποίημα ἐμπνευσμένον ἀπὸ τοὺς Μακαρισμοὺς τοῦ Εὐαγγελίου. Ἀποτελεῖ μεγάλην cantate.

Ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς παρουσιαζόμενος καλεῖ τοὺς ἐλεεινοὺς εἰς τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν. Εἰς τὴν φωνὴν του ἀπαντοῦν ὁ χορὸς, ἡ ὀρχήστρα καὶ διάφορα πρόσωπα οὐρανίων δυνάμεων καὶ θνητῶν. Πλέκεται δὲ ἐπὶ τῆς σαρκῆς δολιχέρων χριστιανικῶν ἔργων, τὸ ὁποῖον, ἂν καὶ δὲν ἔχει καμμίαν σχέσιν μετὰ τὸ θέατρον, ἠμποροῦμεν νὰ ὀνομάσωμεν δράμα, μόνον καὶ μόνον διὰ τὴν ὑπέροχον δραματικὴν ἐκφράσιν τῶν διαλόγων καὶ τῶν μονολόγων του.

Αἱ Béatitudes εἶναι τὸ μόνον δρατόριον ποῦ ὑπάρχει μετὰ θρησκευτικὸν πνεῦμα διάφορον τῆς αὐστηρᾶς ἐκείνης θεοσεβείας καὶ πίστεως, ἡ ὁποῖα ἐδημιούργησε τὰ θρησκευτικὰ ἀριστουργήματα τοῦ Μπαχ, τοῦ Παλεστρίνα καὶ τῶν ἄλλων. Εἶναι τὸ δρατόριον τῆς νεοχριστιανικῆς ἀντιλήψεως. Καὶ δὲν εἶνε ἀπλῶς σύμπτωσις ὅτι ὁ Χριστὸς παρουσιάζεται εἰς τὸ ἔργον αὐτὸ ὡς ἓνα πρόσωπον καθὼς τὰ ἄλλα πρόσωπα. Ἐρχεται ἀπληλαγμένος ἀπὸ τὸ νέφος τὸ ὁποῖον τὸν ἐσιεπάζε, καὶ οἱ ἄνθρωποι ἀκούουν τὴν φωνὴν του ὅσον θεῖα καὶ ἂν εἶναι, ὡς ἔχουσας κατὰ τι ἀδελφικὸν τὸ ὁποῖον τὸν συνδέει μετὰ αὐτοὺς.

Ἀνάλυσις τεχνικὴ τοῦ ἔργου εἶναι ἀδύνατον νὰ γίνῃ εἰς ὀλίγας γραμμὰς. Θὰ ἐχρηιάζετο δολιχέρον βιβλίον. Σημειώνομεν μόνον ὅτι ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον λάμπει εἰς τὰ ἔργα τοῦ Φράγκ εἶναι ὁ ἀρμονικὸς του πλοῦτος καὶ ἡ ἀπέραντος τέχνη

ΚΑΙΣΑΡ ΦΡΑΓΚ

ΥΠΟ ΔΑΟΣ Η. PONZIE

του ὡς contrepointiste, ἡ ὁποῖα ἐξέπληξε ὅλους τοὺς διδασκάλους τῆς ἐποχῆς του. Ὅταν ἐσοῦδαξεν ἀκόμη, ἦτο εἰς τοὺς διαφόρους διαγωνισμοὺς φαινόμενον διὰ τὴν θαυμαστὴν του ἐξουκειώσιν μετὰ τὰ μυστήρια τῆς συνθετικῆς τέχνης. Ἀναφέρεται ὅτι εἰς τὸν διαγωνισμὸν τοῦ πιανοῦ, ὅταν εἶχεν ἡλικίαν 14 ἐτῶν, τοῦ ἔδωσαν νὰ ἐκτελέσῃ μίαν σελίδα ἐκ πρώτης ὄψεως. Ὁ νεαρὸς Φράγκ δὲν ἐπαίξε μόνον τὴν δυσκολωτάτην σελίδα, ἀλλὰ τὴν μετέφερεν ἀμέσως κατὰ μίαν κατωτέραν τρίτην καὶ τὴν ἐξετέλεσε χωρὶς τὸν μικρότερον δισταγμῶν. Τὸ τόλμημα ἐξέπληξε τοὺς κριτὰς, καὶ ἐσκανδάλισεν ἰδιαιτέρως τὸν τότε διάσημον διευθυντὴν τοῦ Ὄρειου, τὸν μέγαν Χερουβίνην, διὰ τὴν περιφρόνησιν τὴν ὁποῖαν ἔδειξεν ὁ Φράγκ εἰς τὰς παραδόσεις τοῦ ἰδρύματος. Ἐν τούτοις τοῦ ἔδωσαν τὸ premier prix d'honneur, τὸ ὁποῖον ἀπὸ τότε μεχρι σήμερον δὲν ἀπενεμήθη πλέον εἰς κανένα.

Δὲν ὑπάρχει ἔργον τοῦ Φράγκ ποῦ νὰ μὴ φέρῃ τὴν σφραγίδα τῆς μεγαλοφυΐας του.

Ἡ Συμφωνία του ἐγράφη εἰς ἐποχὴν ὅπου ἐφάνθησαν πολλὰ ἄλλα συμφωνία σπουδαίων μουσικῶν. Ἐργαζομαι ἐκεῖνοι πολλάς, ἀσχοληθέντες μετὰ ἐπιμονὴν εἰς αὐτὸ τὸ εἶδος. Ὁ Φράγκ ἔγραψε μόνον μίαν, ἀλλὰ εἶναι ἡ μόνη μετὰ τὰς

Μπετοβενιάς συμφωνίας όπου κεντρίζει με νέον χυμὸν τὴν συμφωνικὴν μουσικὴν.

Σπάνιον ἔργον διὰ τὴν τόλμην μὲ τὴν ὀποῖαν πηδᾷ τοὺς φραγματοὺς τῆς συμφωνικῆς παραδόσεως εἰς τὴν ἀνάπτυξιν τῶν θεμάτων.

Ὁ Φράγκ δὲν ἐστάθη περιορισμένος εἰς κανένα ὄρισμένον εἶδος. Ἐψάλε μετὰ τὸ αὐτὸ πάθος καὶ ἐπέργειον ὡραιότητα. Ἡ ὡραία ψυχὴ του ἔτρεξε παντοῦ, εἰς τοὺς κήπους ὅλων τῶν θρησκειῶν.

Αὐτὸς ὁ Χριστιανὸς, χωρὶς νὰ τὸ γνωρίζῃ, ἦτο καὶ εἰδωολάτρης, ἀφοῦ ἔγραψε τὸ αἰθέριον συμφωνικὸν ποίημα «Ψυχὴ». Ἐκεῖ ὕμνησε τὸ φίλημα τοῦ Ἔρωτος καὶ τῆς Ψυχῆς, καὶ τὸ αἰώνιον αὐτὸ θέμα, τὸ ὁποῖον ἔδωκεν ἀριστουργήματα εἰς τὰς τέχνας, ἔλαβε μετὰ τὴν μουσικὴν τοῦ Φράγκ μίαν θαυμασίως πλαστικὴν δημιουργίαν. Εἶναι εὐτυχία τὸ ἀκουσθαι τῆς μουσικῆς αὐτῆς σελίδος. Ὅταν οἱ Ζέφυροι μεταφέρουν τὴν Ψυχὴν εἰς τοὺς κήπους τοῦ Ἔρωτος καὶ δίδεται τὸ αἰώνιον φίλημα, — ποῖον χρώμα, ποῖα σεμνότης γραμμῆς, ποῖα πλαστικὴ! Δὲν ἀκούομεν, ἀλλὰ βλέπομεν πλέον τὰ μακάρια τοπία καὶ τὸ γαλήνιον περὶ ἄστρον. Αὐτὴ ἡ περιγραφικὴ τέχνη φαίνεται ὅτι ἐπηρέασεν ἰδιαιτέρως τοὺς νεωτέρους Γάλλους μουσικοὺς.

Τὸ ξετύλιγμα τοῦ ἔργου εἶνε τὸ ἑξῆς: Ἡ Ψυχὴ κοιμάται. Ἐνα μοτίβο ἐκφράζει τὸ ἄριστον ὄνειρον ποῦ γεννᾶται εἰς αὐτήν. Δεύτερον μοτίβο ζωηρότερον μᾶς εἰδοποιεῖ ὅτι ἤδη σχηματίζεται ἓνα πάθος. Εἰς τὸ δεύτερον μέρος οἱ Ζέφυροι τὴν σηκώνουν εἰς τὰ πτερά των καὶ τὴν μεταφέρουν εἰς τὸν κήπον τοῦ Ἔρωτος. Ἐδῶ ἡ ὀρχήστρα μετὰ ἓνα allegretto περιγράφει ὅλας τὰς μαγεῖας ἑαρινοῦ τοπίου. Ἀκούονται δύο χορωδία. Ἡ μία ἐξυμνεῖ τὸ ὡραῖον πάθος ποῦ γεννᾶται εἰς τὴν Ψυχὴν, καὶ ἡ ἄλλη τῆς διδὲ τὴν συμβουλὴν νὰ κρατήσῃ μέσα τῆς αὐτὸ τὸ αἰσθημα εἰς ἐντελῶς ἰδεώδη κατάστασιν χωρὶς νὰ τὸ συγκεντρώσῃ ποτὲ εἰς ὄρισμένην μορφήν. Ἀλλὰ μετὰ ὀλίγον ἡ ὀρχήστρα ἀναγγέλλει τὴν ἐμφάνισιν τοῦ Ἔρωτος εἰς τὸν κήπον. Ἡ Ψυχὴ μοιραίως θὰ παραβῇ τὴν συμβουλὴν. Δίδει τὰ χεῖλη τῆς εἰς τὸ αἰώνιον φίλημα.

Μετὰ τὸ φίλημα ὁμοῦ ἀρχίζει διὰ τὴν Ψυχὴν ἡ μυστηριώδης ἀνησυχία καὶ ἀμφιβολία, ὁ αἰώνιος ἐπιλογος τοῦ πρώτου φιλήματος. Τὰ αἰσθηματὰ αὐτὰ ἐκφράζονται εἰς τὸ τρίτον μέρος τοῦ ἔργου. Ὡς λύσις ἔρχεται ἡ συγχώρησις καὶ ἡ ἀποθέωσις τῆς Ψυχῆς.

Προσθέτομεν, ὡς ἔργα δι' ὀρχήστραν, καὶ τὰ «Rédemption» καὶ «Procession» δύο ἔργα ἀρθροῦντα εἰς ἔμπνευσιν καὶ εἰς πρωτοτυπίαν τέχνης. Ὁ Φράγκ ἔγραψε καὶ διὰ τὸ θέατρον τὴν Hulda καὶ τὴν Ghisèle. Ἄν καὶ εἶναι ἔργα πολὺ σοβαρὰ, ὁ ἰδαιολογιστὴς ὁμοῦ Διδάσκα-

λος δὲν ἔφθασε φυσικὰ εἰς αὐτὰ ἐκεῖ ὅπου ἔφθασε μετὰ τὴν συμφωνικὴν μουσικὴν.

Ἀπὸ τὰ χαρακτηριστικώτερα τοῦ ἔργου τοῦ Φράγκ εἶναι ἡ musique de chambre. Κουαρτέττο, κουίντέττο, σονάτα διὰ βιολὶ καὶ πιάνο καὶ αἱ περίφημοι Variations Symphoniques διὰ πιάνο καὶ ὀρχήστραν. Ἐκεῖνο ὁμοῦ ποῦ ἔχει διὰ τὴν πρωτοτυπίαν του εἶναι τὸ «Prélude choral et fugue». Τὸ τελευταῖον αὐτὸ ἤμπορεῖ ἀφόβως νὰ τεθῇ δίπλα εἰς μίαν φούγκαν τοῦ Μπάχ καὶ μίαν σονάταν τοῦ Μπετόβεν.

Ἀλλὰ τὸ μεγαλειότερον τῶν ἔργων του εἶναι πιθανῶς ἐκεῖνο ποῦ δὲν τὸ γνωρίζομεν οὔτε θὰ τὸ ἀκούσῃ κανεὶς εἰς τὸ μέλλον. Εἶναι τὰ αὐτοσχεδιάσματα ποῦ ἔκαμνε ὁ διδάσκαλος εἰς τὸ ὄργανον τοῦ ναοῦ τῆς Ἁγίας Κλοτίλδης κατὰ τὴν ὥραν τῆς λειτουργίας, διότι ἦτο ὁ ὄργανιστὴς τῆς ἐκκλησίας αὐτῆς τῶν Παρισίων. Ἐκάθητο μετὰ σταυρωμένα χεῖρα ἐμπρὸς εἰς τὸ μέγα ὄργανον ἀκούων τὴν ἀρχὴν τῆς λειτουργίας, χριστιανὸς καὶ πιστεύων. Μόλις ὁ κωδωνισμὸς εἰδοποιούσε τὸ ὄργανον ὅτι ἤλθεν ἡ ὥρα νὰ ὑμνήσῃ τὸν Κύριον, τὰ χεῖρα τοῦ Διδασκάλου ἤγγιζαν τὰ πλήκτρα, καὶ τότε ἀντηχοῦσαν ἀρμονία ποῦ δὲν εἶχαν γραφῆ ποτὲ, ὕμνοι ποῦ ἐγεννῶντο τὴν στιγμὴν ἐκείνην, ὑπαγορευμένοι ἀπὸ τὴν μεταρσιωμένην ψυχὴν τοῦ Διδασκάλου, εἰς τὸ ὄργανον, στιγμιαῖα δημιουργήματα ποῦ ἄφιναν ἀμέσως τὴν γῆν καὶ ἀνέβαιναν εἰς τὸν οὐρανόν, χωρὶς νὰ λάβουν οὔτε τὴν ὑλικὴν ὑπόστασιν ἐνὸς χειρογράφου!

Ἐπάρχουν εὐτυχῶς ἄνθρωποι οἱ ὁποῖοι μᾶς πληροφοροῦν περὶ τῆς μεγάλης ἀξίας τῶν στιγμιαίων αὐτῶν δημιουργημάτων ποῦ ἐχάθησαν διὰ παντός. Εἶναι οἱ μαθηταὶ του ποῦ τὰ ἤκουσαν καὶ μετὰ αὐτῶν ὁ Vincent d'Indy, μίαν κορυφὴν τῆς Γαλλικῆς μουσικῆς.

Διατί ὁ Διδάσκαλος δὲν τὰ ἔγραψε ποτὲ; Τὸ αἴτιον διστάζει κανεὶς νὰ τὸ ἀναφέρῃ, τόσον εἶναι πρὸς ἐντροπὴν τῶν συγχρόνων του.

Ὁ μέγας μουσικὸς δὲν εἶχε καιρὸν νὰ γράψῃ τὰς περισσότερας ἐμπνεύσεις του. Ἦτο βιοπλαιστῆς! Ὁ δημιουργὸς τῶν «Béatitudes» ἠγωνίζετο νὰ θρέψῃ γυναῖκα καὶ παιδιὰ, τὴν οἰκογένειάν του, τὴν ὁποῖαν ὑπεραγαποῦσε.

Ἀπὸ τὴν ἡμέραν του, ἀφιερωμένην εἰς τὸν ἀγῶνα τῆς ζωῆς, ὁ ἀδούρβος ἐπαναστάτης κατὰρθωνε νὰ κλέβῃ τρεῖς ὥρας, ἀπὸ τὰς 5 ἕως τὰς 8 τὸ πρωί, διὰ νὰ προφθάσῃ νὰ μᾶς ἀφήσῃ μερικὰ ἀριστουργήματα. Τόσον καιρὸν μόνον πτήσεως ἀφῆνε ἡ κοινωνία εἰς τὸν αἰῶνα αὐτόν. Ἀλλὰ τὸ ὑπέφερε χριστιανικῶς, διότι ποτὲ δὲν ἐλησμονοῦσεν ὅτι ἦτο περισσότερὰ... Σήμερον οἱ ἄνθρωποι γονατίζουν ἐμπρὸς εἰς τὰ ἔργα ἐκεῖνα τοῦ Φράγκ, τὰ ὁποῖα πρὸ εἴκοσι ἐτῶν ἐσφύριζαν.

ΟΙ ΨΥΧΕΣ

Πῶς παραδέρνονται οἱ ψυχές στοῦ πόνου τὰ πελάγη!
Κ' εἶνε φριχτὸς ὁ δρόμος τους, κ' εἶνε φριχτὴ ἡ λαχτάρα.
Μηδ' ἀπὸ δῶ ξεπρόβαλαν κάποιοι καινούργοι μάγοι
Μηδ' ἀπὸ κεῖ τραβήχτηκεν ἡ φοβερὴ κατάρα.

Νέφη πυκνὰ σωριάζονται μετὰ τὴν ὀρμὴν τοῦ ἀνέμου
Καὶ χαροκόπι στήνουνε σαρδάνιο οἱ νυχτερίδες.
Ψυχὴ μου, ποῦ ἀνατρίχιασες μέσα στοῦ θρήνου, πέ μου
Τὴ νέκρα ἄν ἀφουγκράστηκες καὶ τὰ κοράκια ἄν εἶδες.

ΧΡ. ΒΑΣΙΛΑΚΑΚΗΣ

Η ΓΡΙΑ

Μονάχη, στὴν κλίνη τῆς, ἡ γριά δὲν κοιμάται. Γυρνᾷ ξαναγυρνᾷ τὰ βραχίονα κίρκια, μὲ φλογούλα ὁμοῦ τῆς μένει ἀναμμένη στὸ μυαλό, καὶ δὲ γαληνεύει. Βαρὺ εἶναι τὸ κεφάλι, κομμένα τὰ νεφρά, πάγος τὰ πόδια, κ' ἡ φλογούλα γυροφέρνει ἀδιάκοπα. Τὴν ταράζει ἡ μουσικὴ ποῦ βγαίνει ἀπ' τὰ παράθυρα τοῦ διπλανοῦ σπιτιοῦ· καὶ γι' αὐτὸ δὲν κοιμάται.

Λέγει ἡ μουσικὴ: Εἶν' ὁμορφὴ ἡ ζωὴ, ἅμα στὸ γαλανὸ τὸν οὐρανὸ ἀποκάτω, ξεπλέχονται οἱ ξανθὲς πλεξούδες, ἅμα τὰ ταίρια ἀρροδιαβαίνοντας σιμὰ στὶς δράνες κορφολογοῦν ἀντάμα ρόδα καὶ φιλιὰ.

Στοχάζεται ἡ γριά: Ἄχ! ἄσπρα ποῦ εἶτανε τὰ μπράτσα μου, ἀπαλὸς μου ὁ λαιμὸς, κ' ἡ ζωὴ μου ἀνάλαφρη!...

Ἔρχεται ἀντάμα μετὰ τὴ μουσικὴ ἓνα ρυθμικὸ γλύστρημα βημάτων, ὅπου συνοδεύει μέσα στοῦ νύχτιον δράμα τὸ γλυκὸ κυμάτισμα τῶν νέων κορμιῶν. Νοιώθεται, μέσ' στὸν κνημητὸ ποῦ οἱ νότες τρανιμῶν, τάντραϊο μπράτσο στέρεα σφιγμένο στὸ γυναικίον πλευρό· μαντεύεται, ἀπάνω στοῦ γυναικίον στήθος, νὰ ξεψυχᾷ, μετὰ τὸ στερεὸν εὐώδισμα, ἡ δροσιά τοῦ λυγισμένου λουλουδιοῦ.

Ἄχ! — ἀναστενάζει ἡ γριά, ἐνῶ τὸ χέρι τῆς

ὀλότρεμο περνᾷ στὰ ξυλιασμένα σκέλια — πῶς μοῦ ἄρεσε τὸ βάλς!... Ὅλα τὰ βάλσια τὰ παλιά τοῦ Γιώργου καὶ τοῦ Στράου, τὰ βάλσια ἀπ' τὶς παλιὲς τὶς ἡμέρες... Γριά ἐγώ, γέροικοι χοροὶ... Τί σπαταγμὸς, αὐτὴ ἡ μουσικὴ! Νὰ μποροῦσα μονάχα νὰ κκουμποῦσα τᾶλλο αὐτὴ στὸ μαξιλλάρι, — ἀπὸ τὸ ἓνα εἶμαι κουφή! ἀπὸ ἐκεῖ ὁμοῦ μοῦ πονοῦνε τὰ δόντια καὶ δὲ βαστοῦν νὰ ζουλιστοῦνε. Ἄχ! ἄχ! τὰ εἴκοσι μου χρόνια! Ἄχ! τὰ τριάντα μου τὰ χρόνια! Ἄς μποροῦσα μόνο νάμαι στὰ τριανταεπεννιά... Καλότρη ὀποῖα εἶναι στὰ τριανταεπεννιά τῆς χρόνια ὄλο τὸ σφρίγος, τὰ μεστρωμένα νιάτα, ἀκόμα γυναῖκα! ἴσως — (τὸ χέρι, ἀπὸ τὰ ξυλιασμένα πόδια, δειλὸ ἀνεβαίνει στὰ θλιβερὰ τοῦ κόρφου τῆς ρημάδια) — καὶ στὰ σαράντα, καὶ στὰ σαράνταπέντε ἀκόμα... (οἱ πλάτες τῆς τόσον εἶταν ἀφράτες στὰ σαρανταπέντε χρόνια!)

Ἡ ξαναμμένη φαντασία ἀνηφορίζει μίαν σκαλίτσα νοῦμερα... σταματᾷ... λὲς καὶ τίς ἔλειψε ἡ πνοή... προχωρεῖ, κ' ὁ σταφυλίτης τρέμει ἀνάμεσα στὰ πόστεγγα τραγανὰ τοῦ λαιμοῦ, προχωρεῖ... Ἄχ!

Σφαγμένη ἀπὸ ἓνα δράμα φριχτό, ἀνταριασμένη ἀπὸ ἓνα βδελυρὸ στοιχεῖο — τὰ χρόνια τῆς! τὰ χρόνια τῆς! — ἡ γριά κουκουλλώνεται ἀπ' τὸ κεφάλι, κ' ἀρχινᾷ τὰ κλάμματα.

[Ἀπὸ τὸ Ἰταλικὸν ὑπό Μ. Α.]

ΝΕΑΙΡΑ

ΤΟ ΔΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΟΝ

ΛΟΓΟΙ ΚΑΙ ΑΝΤΙΛΟΓΟΙ

Εἰς τὴν Ἑκκλησίαν

Ὁ κ. ΑΣΟΦΟΣ — Ἐρχομαι ἀπὸ τὴν ἐκκλησίαν.
Ὁ ΜΑΘΗΤΗΣ. — Ἀπὸ πότε ἐγένετο φιλόδηρος; Ἡ μεταστροφή αὐτῆ ἔχει ἀραγε κάνα ἰδιαιτέρον λόγον;
Ὁ κ. ΑΣΟΦ. — Ἐάν ἦτο μεταστροφή, ὅπως τὴν λέγετε, θὰ εἶχε λόγον τὴν ἡλικίαν μου καὶ τὴν ἀσθένειάν μου. Ὅταν γεράση κανένας ἢ ὀπωσδήποτε, ἀπὸ ἀσθένειαν ἢ θλίψιν, αἰστανθῆ να ἐλαττώνονται αἱ δυνάμεις του, γίνεται, χωρὶς να τὸ καταλάβῃ, φιλόδηρος καὶ μυστικοπαθής. Οἱ περισσότεροι ἄθεοι καὶ οἱ ὀμότεροι μονισταί, εἰς τὴν προσέγγισιν τοῦ θανάτου, ἠρνήθησαν τὰς δοξασίας των καὶ ἐξήγησαν τὰς παρηγορίας τῆς θρησκείας, ὅπως ἕνας γέρος ὁδοῦντα χρόνον ἐπικαλεῖται, εἰς μίαν στιγμὴν κινδύνου, τὴν μητέρα του, μολοντι γνωρίζει ὅτι πρὸ εικοσὶ ἢ τριάντα χρόνων ἔπαυσε νὰ ὑπάρχῃ. Αὐτὴ ἀκριβῶς ἡ μεταστροφή τῶν γερόντων, ἐξηγουμένη ἀπὸ τοὺς θρησκευτικούς ἀνθρώπους, ὡς προσέγγις πρὸς τὴν ἀπόλυτον ἀλήθειαν, ἀποτελεῖ κατὰ τὸ μεγαλύτερον ἐπιχειρημὰ των κατὰ τοῦ μονισμοῦ. Τὸ ἰδικόν μου ὅμως περιστατικόν δὲν εἶναι ἀκριβῶς μεταστροφή. Ἡ ἐκκλησία ὑπῆρξε πάντοτε δι' ἐμέ, καὶ ἰδίως κατὰ τὰς ἡμέρας αὐτάς, ἕνα εὐχάριστον καταφύγιον.

Ὁ κ. ΜΑΘ. — Καταφύγιον ἀπὸ τί;
Ὁ κ. ΑΣΟΦ. — Ἀπὸ τὴν πεζότητά του κόσμου. Τὸ νὰ ὑπάρχῃ σήμερον μία στέγη, πού δὲν σκεπάζει οὔτε μηχανάς, οὔτε ἐμπροσθέντα, οὔτε τὰ συνεπισημένα χρεῖσθι τοῦ βίου, ἀλλὰ εἶναι ἀφιερωμένη εἰς τὴν λατρείαν καὶ τὴν περισυλλογὴν τοῦ ἀνθρώπου, ἀποτελεῖ ἐξαιρετικόν εὐτύχημα. Ὑστερ' ἀπὸ ὀλίγα χρόνια, οἱ ἠλεκτροκίνητοι ἀνθρώποι θὰ πεισθοῦν ὅτι ἕνα οἰκόπεδον εἰμπορεῖ νὰ χρησιμοποιοῖθῃ διὰ πρακτικωτέρους σκοπούς, παρὰ διὰ τὴν οἰκοδομὴν ἐνὸς ἀρχήσου κτιρίου, μέσα εἰς τὸ ὅποιον χάνεται τόσοσ καιρός, πού εἰμπορεῖ νὰ ἐξαργυρωθῇ κατὰ χιλίους τρόπους. Καὶ τότε δὲν θὰ εὐρίσκῃ κανεὶς μίαν στέγην, διὰ νὰ προσενηθῇ. Ὅλαι αἱ στέγαι θὰ σκεπάζουν μόνον ἀνθρώπους ἐργαζομένους, διαπληκτιζομένους, τρώγοντας, διασκεδάζοντας ἢ κοιμωμένους. Διὰ νὰ ὀμλήσῃ κανεὶς μετὸν ἑαυτὸν του καὶ μετὸν Θεόν — πού εἶναι τὸ ἴδιον — θὰ εὐρίσκηται εἰς τὴν ἀνάγκην νάνεβθῃ εἰς τὴν κορυφὴν τοῦ βουνοῦ, πρᾶγμα πού δὲν εἶναι πάντοτε εὐκολόν.

Ὁ κ. ΜΑΘ. — Θέλετε νὰ εἰπῆτε ὅτι καὶ εἰς τὴν ἐκκλησίαν ἀκόμη προσεῦχθετε κατὰ τὸν ἰδικόν σας τρόπον;
Ὁ κ. ΑΣΟΦ. — Ὅχι μόνον ἐγώ. Καθένας μέσα εἰς μίαν ἐκκλησίαν προσεῦχεται κατὰ τὸν ἰδικόν του τρόπον. Δὲν ὑπάρχουν ὀρθόδοξοι, καθολικοὶ, διαμαρτυρόμενοι ἢ ἄθεοι. Κάθε ἀνθρώπος ἔχει τὴν ἰδικὴν του θρησκείαν, μετρημένην εἰς τὴν θρησκείαν πού ἐκκληροδόμησεν ἀπὸ τοὺς γονεῖς του. Καὶ ἡ προσευχὴ καὶ ἡ ἀνάγκη πού εἶναι διαφορετικῆ, σύμφωνα μετὸν ἰδιοσυγκρασίαν του, τὴν ἀνάπτυξίν του καὶ τὴν βιογραφίαν του ἀκόμη.

Ὁ κ. ΜΑΘ. — Θὰ ἠδελα νὰ γνωρίζω ποίον εἶδος εἶναι ἡ ἰδική σας.
Ὁ κ. ΑΣΟΦ. — Δὲν θὰ εἰμποροῦσα νὰ σας τὴν ὀρίσω ἀκριβῶς. Ἡ προσευχὴ μου δὲν ἔχει ὀρισμένην διατύπωσιν. Ὅσον εἰμπορεῖτε νὰ προσδιορίσετε τὸν τύπον μιάς κατανύξεως, ἄλλο τόσο εἰμπορεῖτε

νὰ δώσετε ἕνα ὀρισμένον τύπον προσευχῆς. Διότι προσευχὴ εἶναι κατανύξις. Ὅταν ζητοῦμεν τὸν ἄρτον ἡμῶν τὸν ἐπιούσιον ἀπὸ τὸν Θεόν, δὲν προσευχόμεθα. Διότι καὶ ὁ ἐπαίτης ζητεῖ τὸν ἄρτον του ἀπὸ τὸν διαβάτην, χωρὶς οὔτε ὁ διαβάτης νὰ εἶναι Θεός οὔτε ὁ ἐπαίτης νὰ προσευχεται. Ἡ προσευχὴ ἀρχίζει ἀκριβῶς ὅταν παύουν αἱ διὰφοροι αἰτήσεις καὶ ὅταν περιέχεται ὁ ἀνθρώπος εἰς μίαν κατάστασιν ἐκστάσεως, ἀπὸ τὴν ὅποιαν ἀπουσιάζει κάθε φανερά σκέψις. Τότε μόλις αἰσθάνεται τὴν θεῖαν χάριν νὰ σταλάξῃ ὡς βάλαμον εἰς τὰ βάθη τῆς ψυχῆς του.

Ὁ κ. ΜΑΘ. — Καὶ ὑποθέτετε ὅτι ὑπάρχουν πολλοὶ, οἱ ὁποῖοι μέσα εἰς τοὺς ναοὺς περιέχονται εἰς τὴν κατάστασιν αὐτὴν καὶ προσδέχονται τὸ βάλαμον τῆς θεῖας χάριτος; Ἐγὼ τοῦλάχιστον φαντάζομαι ἅτι μόνον ὀλίγοι ποιηταὶ ἔχουν τὸ προνόμιον αὐτό.

Ὁ κ. ΑΣΟΦ. — Ὑπάρχουν περισσότεροι ἀπὸ ὅσους φαντάζεσθε. Ἐν πρώτοις ὅλοι οἱ γέροι καὶ ὅλες οἱ γρηούλες πού σναγάζουν εἰς τὴν ἐκκλησίαν εἶναι ποιηταὶ. Καὶ κατὰ δεύτερον λόγον, ὅλοι οἱ ἀνθρώποι, ὅσοι, ὅπως ἐκεῖνοι, δὲν ζοῦν μετὸ παρόν, ἀλλὰ μόνον μετὸ παρελθόν καὶ μετὸ μέλλον εἶναι ἐπίσης ποιηταὶ. Πεζοὶ εἶναι μόνον οἱ ἀποροφημένοι ἐντελῶς ἀπὸ τὰς ἀγωνίας καὶ τὰς ἡδονὰς τοῦ παρόντος, ἀλλ' αὐτοὶ δὲν ἔχουν καιρὸν νὰ μεταβῶν οὔτε εἰς τὴν ἐκκλησίαν οὔτε εἰς τὴν κορυφὴν τοῦ βουνοῦ. Σὰς βεβαίω λουτὸν ὅτι εἰς τὴν ἐκκλησίαν πού πηγαῖω, ὑπάρχουν ἀνθρώποι οἱ ὁποῖοι οὔτε ἐννοοῦν τὰ λόγια τῶν τροπαρίων, οὔτε προσέχουν εἰς αὐτὰ. Καὶ πάλιν οὔτε ζητοῦν τίποτε ἀπὸ τὸν Θεόν, οὔτε περιμένουν νὰ τὸ λάβουν. Κυττάζω ἀπλῶς τὰς ἱεράς εἰκόνας, θαμβόνομαι ἀπὸ τὰ φῶτα τῶν πολυελαίων, ὑπνοῦνται ἀπὸ τὸν ἄριστον βόμβον πού ἀνεβαίνει πρὸς τὸν ὑψηλὸν θόλον καὶ περιέχονται εἰς μίαν κατάστασιν ἐκστάσεως καθαρῶς ποιητικῆς. Ὅταν φεύγουν ἀπὸ τὴν ἐκκλησίαν ἔχουν ὀλοι μίαν ἐκφρασιν ἀγγελικὴν καὶ μίαν ἐκφρασιν ἀνθρώπου, τοῦ ὁποῖου τὰ σπλάχνα ἐδρῶσιν ἢ οὐραῖαν δρόσος. Ἐάν τοὺς ἐρωτήσετε τί ἀπέλασαν εἰς τὴν ἐκκλησίαν, δὲν θὰ εἰμποροῦσαν νὰ σας τὸ ἐξηγήσουν. Εἶναι ὀμως βέβαιον ὅτι ἀπέλασαν κάτι τι, τὸ ὅποιον πουθενά ἄλλου δὲν εἰμποροῦν νὰ πολαύσουν.

Ὁ κ. ΜΑΘ. — Πείθομαι ὅτι ἔχετε δικαίον διχί τόσο ἀπὸ τὰ λόγια σας, ὅσον ἀπὸ τὴν ὄραϊαν γαλήνην πού εἶναι χυμένη εἰς τὸ πρόσωπόν σας. Ποτὲ δὲν σας εἶδα εἰρηνωτέρον ἀπὸ τὴν στιγμὴν αὐτὴν, πού ἐπιστρέψετε ἀπὸ τὴν ἐκκλησίαν.

Ὁ κ. ΑΣΟΦ. — Πῶς θέλετε νὰ μὴν εἶμαι; Ἐκάθισα μίαν ὄραν εἰς τὸ στασιδι μου, χωρὶς κανεὶς νὰ μ' ἐνοχλήσῃ μετὸ συζητήσεις, ἐρωτήσεις ἢ ὑποθέσεις τοῦ καθημερινοῦ μου βίου. Ἐκῦντα τὰς τὰς χλωμοὺς ἀγίους ἐπάνω εἰς τὰ εἰκονοστάσια καὶ κανεὶς ἀπ' αὐτοὺς δὲν μου ὀμιλοῦσε διὰ τὰ πλούτη του, διὰ τοὺς θριάμβους του, διὰ τὴν καλοκέρρασιν του, ὅπως τὸ κἀμνον αἱ ἄλλαι εἰκόνας πού βλέπω εἰς τὸ σπίτι μου, εἰς τὰ σπίτια τῶν ἄλλων καὶ εἰς τὰ δημόσια γραφεῖα. Τόσαι εἰκόνας καὶ καμμία ἀπ' αὐτὰς δὲν εἶχε φορτωμένα τὰ στήθη μετὰ παράσημα, δὲν ἐφοροῦσεν ἐπίσημον στολὴν καὶ δὲν ἐχαμογελοῦσεν ἡλιθίως. Ἡ θλίψις καὶ ἡ μελαγχολία τῆς ζωῆς ἦτο χυμένη ἐπάνω εἰς ὀλα αὐτὰ τὰ πρόσωπα καὶ τὰ ἔκταρνε ἐγγενεῖα καὶ ὑπέροχα, τόσοσ ἐγγενεῖα, ὥστε νὰ λησιμονῇ κανεὶς τὴν ἀδλιότητα τοῦ ζωγράφου πού τὰ ἀπεικόνισεν. Ἐπειτα ἐκῦντα τὰς λαμπάδας πού ἐτίχοντο διχί διὰ νὰ φωτίσουν, ἀλλ' ἀπλῶς διὰ τὴν εὐχαρίστησιν νὰ ταχοῦν καὶ

ἐννοιωθα τὴν ἡδονὴν τῆς ἰδίας μου τίξεως. Ἐπειτα ἀφήκα τὴν ψυχὴν νὰναμυθῇ μετὸν καπνὸν τοῦ μοσχολίβανου καὶ νὰναμυθῇ πρὸς τὸν θόλον τῆς ἐκκλησίας. Ἐπειτα...

Ὁ κ. ΜΑΘ. — Ἐπειτα;
Ὁ κ. ΑΣΟΦ. — Ἐπειτα εἶδα εἰς τὸ μέσον τῆς ἐκκλησίας τὴν μητέρα μου νὰ κοιμᾶται τὸν αἰῶνον ὕπνον καὶ νὰ προδίδῃ τὸ ὄνειρόν της μετὸν ἄφατον γλυκύτητα τοῦ χλωμοῦ τῆς προσώπου. Καὶ ἐπεθύμησα καὶ ἐγὼ νὰ κοιμηθῶ τὸν ἴδιον ὕπνον καὶ νὰ δνειρευθῶ τὸ ἴδιον ὄνειρον.

Ὁ κ. ΜΑΘ. — Ἐνα φῶς χύνεται εἰς τὸ πρόσωπόν σας.
Ὁ κ. ΑΣΟΦ. — Τὸ αἰσθάνομαι χωρὶς νὰ τὸ βλέπω. Εἶναι ἡ ἀνανάκλασις τῆς θεῖας χάριτος, ἢ ὀποία πλημμυρεῖ τὰ σπλάχνα μου αὐτὴν τὴν στιγμὴν. Νέε μου φίλε, νέε μου φίλε, est Deus in nobis!

ΠΑΥΛΟΣ ΝΙΡΒΑΝΑΣ

ΤΑ ΒΙΒΛΙΑ

Κ. Α. Ψάχος: «Δημιόδη ἄσματα Σκύρου», τρία Θεσσαλικά, ἐν τῆς Σαλαμίνος καὶ ἐν τῶν Παρωῶν, εἰς Βυζαντινὴν καὶ Ἐβρωπαϊκὴν παρασηματικὴν».

ΝΕΟΝ πολύτιμον ἔργον ἐξέδωκεν ἐσχάτως ὁ ἀκαταπόνητος καθηγητῆς τῆς Βυζαντινῆς Μουσικῆς ἐν τῷ Ὀδεῷ Ἀθηνῶν κ. Κ. Ψάχος. Τὰ «Δημιόδη ἄσματα Σκύρου» εἰς βυζαντινὴν καὶ εὐρωπαϊκὴν παρασηματικὴν γραμμῆν, προσθέτουν σπουδαιότατον ὕλικόν εἰς τὴν λαογραφίαν μας, καὶ διὰ τὴν γνησιότητα αὐτῶν, καὶ διὰ τὴν ἀκριβεστάτην ἀπόδοσιν τῶν ἐλαχίστων λεπτομερειῶν. Ἐκτός τούτου ἡ συλλογὴ αὐτῆ παρέχει ἀληθῆ θησαυρὸν ρυθμικόν, ὁ ὁποῖος ἐάν μελετηθῇ προσεκτικῶς εἰμπορεῖ ν' ἀποτελέσῃ ἐν ἀπὸ τὰ κυριώτερα καὶ πρωτοτιμωτέρα χαρακτηριστικὰ μιάς ἔθνικῆς μουσικῆς παραγωγῆς. Ὁ κ. Ψάχος εἶνε ἀξίος παντὸς ἐπαίνου διὰ τὴν εὐνοειδίαν τῆς ἐργασίας του, καὶ τὴν ἀληθινὴν στοργὴν μετὸν τὴν ὀποία περιβάλλει ὀλα αὐτὰ τὰ ἀγνώστα καὶ ἀνεκμετάλλευτα ἔθνικα μας κεμήλια.

Αβ. Θ.

ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΑ

Οἱ νέοι ἀρχαιολογικοὶ νόμοι

ΕΨΗΦΙΣΘΗ τέλος πάντων καὶ ὁ νόμος περὶ μεταρρυθμίσεως ἢ μάλλον περὶ ὀργανώσεως τῆς ἀρχαιολογικῆς ὑπηρεσίας, διότι πρέπει νὰ ὀμολογηθῇ, ὅτι ὑπῆρξον μὲν καὶ πρότερον ἀρχαιολογικὸν ὑπάλλληλον ἄρχαιον, οἵτινες ἐξετέλουν κατὰ τὰς περιστάσεις τὰς ἀναγκασιότατας ἀρχαιολογικὰς ὑπηρεσίας, ἀλλ' ἔλειπεν ἢ σταθερὰ βάσις τοῦ διὰ νόμον καθορισμοῦ τοῦ τρόπου τῆς ὑπηρεσίας αὐτῶν, ἔνεκα τούτου δὲ καὶ αἱ ἀρχαίτητες ἐκινδύνουν, μὴ ὑπάρχοντος νομίμως καὶ μόνιμως καθορισμένου τρόπου διαφυλάξεως καὶ συντηρέσεως αὐτῶν, καὶ σναγγρόνως ἐκωλύτο ἡ πρόδος τῆς ἀρχαιολογικῆς ἐπιστήμης παρ' ἡμῖν, ἐπειδὴ δὲν ἦτο δυνατόν νὰ ἀνατίθεται εἰς τοὺς ἀνωτέρους ἀρχαιολογικοὺς ὑπάλλληλους, ὄν τὸ ἔργον κατὰ μέγα μέρος εἶνε ἐπιστημονικόν, ὀρισμένη διαρκῆ ἐνασχόλησις, δι' ὀ καὶ μόνον εἶνε δυνατὴ ἡ προαγωγή τῆς ἐπιστήμης.

Διὰ τοῦ ψηφισθέντος νόμου, καταργουμένης τῆς γενικῆς ἐφορείας τῶν ἀρχαιοτήτων τὴν ἀνωτάτην διεύθυνσιν τῶν ἀρχαιολογικῶν πραγμάτων ἔχει συμβούλιον δεκαμελές ἐδρεῖον ἐν τῷ ὑπουργεῖῳ τῶν Ἑκκλησιαστικῶν, ἀνεῦ τῆς γνωμοδοτήσεως τοῦ ὀποῖου οὐδεμία ἀρχαιολογικὴ πράξις δύναται νὰ γινῇ.

Τὸ Συμβούλιον ἀποτελοῦσιν οἱ δύο καθηγηταὶ τῆς ἀρχαιολογίας, ὁ διευθυντῆς τοῦ Ἑθνικοῦ Ἀρχαιολογικοῦ Μουσείου, ὁ διευθυντῆς τοῦ Νομισματικοῦ Μουσείου, ὁ διευθύνων τὸ ἀρχαιολογικὸν τμήμα τοῦ ὑπουργείου τῶν Ἑκκλησιαστικῶν ἐφορός ἀρχαιοτήτων, δύο ἐφοροὶ ἀρχαιοτήτων ἐκ τῶν ἐν Ἀθήναις

ὑπηρετοῦντων ἀντικαθιστάμενοι κατὰ διέταξιν ὀπὸ τοῦ ὑπουργοῦ, δύο ἐφοροὶ ἀρχαιοτήτων ἐκ τῶν ἐν ταῖς ἐπαρχίαις ὑπηρετοῦντων ἀντικαθιστάμενοι διωδοκικῶς κατὰ τετράμηνον, καὶ ὁ νομικὸς σύμβουλος τοῦ ὑπουργείου τῶν Ἑκκλησιαστικῶν.

Ὁ πρόεδρος τοῦ συμβουλίου ἐκλέγεται ὀπ' αὐτῶν διὰ μίαν διέταξιν, ὡς καὶ ὁ ἀντιπρόεδρος, ὅστις εἶνε καὶ πρόεδρος τῆς ἐπομένης διέταξις. Τὸ συμβούλιον μόνον κατὰ τὴν πρώτην διέταξιν θὰ ἐκλέξῃ πρόεδρον καὶ ἀντιπρόεδρον, ἔπειτα δὲ θὰ ἐκλέγῃ μόνον ἀντιπρόεδρον.

Ἡ ὑπηρεσία τῶν ἡδῦ ὑπαρχόντων ἐφορῶν καθορίζεται ὡς ἐξῆς. Εἰς ὑπηρετεῖ ὡς διευθυντῆς τοῦ Ἑθνικοῦ Ἀρχαιολογικοῦ Μουσείου, εἰς ὡς διευθυντῆς τῶν ἐν τῇ Ἀκροπόλει μουσείων, δύο ὡς ἐπιμεληταὶ τῶν διαφόρων ἀρχαιολογικῶν συλλογῶν τοῦ Ἑθνικοῦ Μουσείου, καὶ εἰς ὡς τμηματάρχης τοῦ ἀρχαιολογικοῦ τμήματος ἐν τῷ ὑπουργεῖῳ τῶν Ἑκκλησιαστικῶν εἰσηγοῦμενος παρὰ τῷ ὑπουργεῖῳ καὶ ἐκτελῶν τὰς ἀποφάσεις τοῦ ἀρχαιολογικοῦ συμβουλίου. Εἰς ἕνα τῶν ἐφορῶν τούτων ἀνατίθεται καὶ ἡ ἐποπτεία τῶν ἐν Ἀττικῇ καὶ Ἀγιῇ ἀρχαιοτήτων. Οἱ λοιποὶ ὑπάρχοντες ἐφοροὶ θέλουν ὑπηρετεῖ μόνιμως ἐν ταῖς ἐπαρχίαις, διαιορομένου τοῦ κράτους εἰς ἐπτά ἀρχαιολογικὰς περιφερείας, τὰς ἐξῆς: 1) Ἀργολίδος, Κορινθίας καὶ Ἀρχαδίας μετ' ἔδραν τὸ Ναύπλιον, 2) Μεσσηνίας, Λακωνίας, Πυλίας μετ' ἔδραν τὰς Καλάμους, 3) Ἀχαΐας, Ἡλίδος, Τριφυλίας καὶ τῶν νήσων Κεφαλληνίας καὶ Ζακύνθου, μετ' ἔδραν τὰς Πάτρας, 4) Αἰτωλίας, Ἀκαρνανίας, Ἠπειροῦ καὶ τῶν νήσων Κερκύρας, Ἰθάκης, μετ' ἔδραν τὸ Μεσολόγιον, 5) Εὐβοίας, Βοιωτίας, Φωκίδος, μετ' ἔδραν τὰς Θήβας, 6) Θεσσαλίας καὶ Φθιώτιδος, μετ' ἔδραν τὸν Βόλον, καὶ 7) Κυκλάδων μετ' ἔδραν τὴν Σύρον. Πλὴν τούτων προσλαμβάνεται εἰς ἐφορὸς τῶν χριστιανικῶν καὶ μεσαιωνικῶν ἀρχαιοτήτων καὶ εἰς ἐφορὸς διὰ τὸ ἀρχιτεκτονικὸν μέρος τῆς ὑπηρεσίας. Πᾶσαι αἱ θέσεις αὐταὶ πληροῦνται διὰ τῶν ὑπαρχόντων ἐφορῶν τοῦ δημοσίου καὶ τῶν ἐφορῶν τῆς ἀρχαιολογικῆς ἐταιρείας, οἵτινες διὰ προγενεστέρου νόμου ἐθεωρήθησαν ὡς δημόσιοι ὑπάλληλοι καὶ ἐμισθοδοτοῦντο ὀπως καὶ οὗτοι. Μόνον ὁ ἐφορός ἀρχιτέκτων θὰ προσληφθῇ τώρα τὸ πρῶτον καὶ εἰς ἐφορὸν ἀντὶ τοῦ ἀποχωροῦντος γενικοῦ ἐφοροῦ.

Ἐν ταῖς περιφερείαις αὐτῶν οἱ ἐφοροὶ πλὴν τῆς ἐπιτηρέσεως τῶν ἀρχαίων μνημείων θὰ ἀσχολῶνται περιουδεύοντες καὶ ἀνασκάπτοντες καὶ εἰς τὴν τοπογραφικὴν καὶ ἀρχαιολογικὴν ἐξερευνησιν τῶν ὀπὸ τὴν δικαιοδοσίαν αὐτῶν μερῶν, εἰς ἣν καὶ θέλουν καταγίνῃ μόνιμως καὶ διαρκῶς, ἐρχόμενοι μόνον τέσσαρας μῆνας κατ' ἔτος εἰς Ἀθήνας, ὀπως μετεχῶσι τῶν ἐργασιῶν τοῦ ἀρχαιολογικοῦ συμβουλίου καὶ συμπληρώσιν ἐν ταῖς ἐν Ἀθήναις βιβλιοθήκαις τὰς μελέτας αὐτῶν.

Καταριθθέντος εἰδικῶ ἀρχαιολογικοῦ συμβουλίου διὰ τὴν διεύθυνσιν τῶν ἀρχαιολογικῶν πραγμάτων, ἐκρίθη, ὅτι θὰ ἦτο σκοπιμώτερον, νὰ ἐκτελῶνται ὀπ' αὐτοῦ αἱ ἀρχαιολογικαὶ ὑπηρεσίες, αἵτινες διὰ τοῦ ἀφτίως ψηφισθέντος νόμου τοῦ κ. Εὐταξίου ἀνετίθεντο εἰς τὴν Ἀρχαιολογικὴν Ἑταιρείαν, δηλαδή ἡ συντήρησις τῶν ἀρχαίων μνημείων, ἡ φύλαξις τῶν ἀρχαιοτήτων, ἡ συντήρησις τῶν μουσείων, ἡ ἀπαλοτριμῆσις γαιῶν πρὸς ἐνέργειαν ἀνασκαφῶν, καὶ ἡ μισθοδοτήσις παντὸς σχεδὸν τοῦ ἀρχαιολογικοῦ προσωπικοῦ, πρὸς τοῦτο δὲ καὶ συνῆθη εἰδικὸν ἀρχαιολογικὸν ταμεῖον, εἰς ὀ θὰ κατατίθενται αἱ ἐκ τοῦ λαγοῦν τοῦ στόλου πρῶσοδοὶ ἐκ δρχ. 300000, ὄν αἱ 200000 ἐδίδοντο διὰ τοῦ νόμου ἐκεῖνου εἰς τὴν Ἀρχαιολογικὴν Ἑταιρείαν πρὸς ἐκτέλεσιν τῶν μνημονευθειῶν ἀρχαιολογικῶν ὑπηρεσιῶν.

Εἰς τὴν Ἀρχαιολογικὴν Ἑταιρείαν θὰ δίδονται ὡς χορηγία ἐκ τοῦ εἰδικῶ ἀρχαιολογικοῦ ταμείου ἐτησίως δρχ. 30000, αἵτινες μετὰ τοῦ εἰσοδήματος αὐτῆς

ἐκ δρχ. 40000 ετησίως, πρέπει ὑπὸ τὰς παρούσας οικονομικὰς συνθήκας τῆς χώρας μας νὰ θεωρῶνται ἀρκετὰ διὰ τὰς ἀναγκαίας ἐπιστημονικὰς ἐργασίας τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἑταιρείας, ἥτοι τὴν ἐκδοσὴν τῶν περιοδικῶν αὐτῆς, τὸν πλουτισμὸν καὶ τὴν συντήρησιν τῆς βιβλιοθήκης τῆς καὶ τὴν ἐκτέλεσιν μικρῶν ἀνασκαφῶν. Ἄλλως τε δὲ καὶ διὰ τὰς ἐργασίας ταύτας ἔδωκαν τὸ ἐσχάτως, ἐπὶ σειράν ἐτών, πολὺ ὀλιγότερον ὑπὸ τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἑταιρείας, οὐδὲ λεπτόν δὲ θὰ ἦδύνατο δι' αὐτὰς νὰ δαπανᾷ ἡ ἑταιρεία μετὰ τὴν ψήφισιν τοῦ νόμου τοῦ κ. Βυτάξιου, πρὸς ἐκτέλεσιν τοῦ ὁποῦν θὰ ἦτο ὑποχρεωμένη, ὡς ἐδείχθη ἐκ τοῦ κατὰ Ἰανουάριον καταρτισθέντος προϋπολογισμοῦ αὐτῆς καὶ περὶ τὰς 50000 δρχ. ἐκ τῆς ἰδίας αὐτῆς περιουσίας νὰ καταβάλῃ. Ὡστε καὶ διὰ τὴν Ἀρχαιολογικὴν Ἑταιρείαν, διὰ τὴν εὐδοκίμησιν τῆς ὁποίας κἀλλιον καὶ μᾶλλον παντὸς ἄλλου ἐνδιαφέρονται καὶ μοχθοῦσιν οἱ ἀρχαιολόγοι, εἶνε εὐεργετικὸς ὁ νέος νόμος. Οὐδέ τις δ' ἀπροκατάληπτος θὰ εὐρεθῆ, ὅστις νὰ θεωρήσῃ ἐπιβλαβὴ ἢ καὶ μόνον ἀσκοπον τὴν ἀνάθεσιν τῆς διευθύνσεως τῶν ἀρχαιολογικῶν πραγμάτων εἰς συμβούλιον ἐξ εἰδικῶν διὰ νόμον καταρτιζόμενον.

Τὸ συμβούλιον τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἑταιρείας ἀποτελεῖται βεβαίως ἐξ ἀνδρῶν φιλοτιμῶν καὶ ἀκεραίων, οἵτινες εἶνε ἀξιοί πάσης τιμῆς, δι' αἷς φροντίδας καὶ κόπους ἀφιλοκερδῶς ὑπὲρ τῆς ἀρχαιολογίας καταβάλλουσι, οὐδεμία δμως ἐγγύησις ὑπάρχει, ὅτι πάντοτε κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον θὰ καταρτίζεται καὶ ἐκ τῶν μελλόντων τοῦ συμβουλίου τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἑταιρείας μελῶν δὲν θὰ λείψῃ τουλάχιστον τὸ ἀναγκαῖον ὕψος ἐνδιαφέρον ὑπὲρ τῶν ἀρχαιοτήτων καὶ αἱ στοιχειώδεις γνώσεις πρὸς ἀκόμιον διεύθυνσιν αὐτῶν, πράγματα, αἵτινα θὰ ἔχωσι τὰ ἐξ εἰδικῶν ἀρχαιολόγων μέλη τοῦ ὑπὸ τοῦ νόμου καταρτιζομένου συμβουλίου.

Οἱ ψηφισθέντες ἀρχαιολογικοὶ νόμοι θὰ εἶνε τέλειοι καὶ θὰ κατοποροῦσιν, ὅταν, — ὅπως εὐχόμεθα καὶ πρέπει νὰ γίνῃ λίαν προσεχῶς — κατορθωθῇ νὰ ἀεξηθῶσι δι' οἰουδήποτε τρόπον οἱ πόροι τοῦ εἰδικοῦ ἀρχαιολογικοῦ ταμεῖου, διότι διὰ τοῦ γλιόχρου ποσοῦ τῶν 270000 δρχ., ὅπερ προσοφείζεται διὰ πάσης τῆς ἀρχαιολογικῆς ἀνάγκης τοῦ κράτους, ἀντὶ τῶν 60000 ἢ 70000, αἵτινες ἔδωκαν ἄνω μέχρι τοῦδε θὰ εἶνε θαυμάσιον καὶ ἀπολύτως ἀνάγκης ἐργασίαι πρὸς συντήρησιν τῶν ἀρχαίων μνημείων.

K.

Ἡ προϊστορικὴ Ἑλλάς. — Μία νέα θεωρία

Εἰς τὰ τελευταία «Πρακτικὰ» τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἑταιρείας ὁ ἔφορος τῶν ἀρχαιοτήτων Θεσσαλίας κ. Ἀρβανιτοπούλου δημοσιεύει μακρὰν πραγματείαν περὶ τῶν ἐκεῖ ἀνασκαφῶν καὶ ἐρευνῶν τον καὶ θίγει τὸ ζήτημα τῆς προϊστορικῆς Ἑλλάδος ἐν γενικαῖς γραμμαῖς.

Κατὰ τὸν κ. Ἀρβανιτοπούλου κοιτῆς τῶν λαῶν τῆς λεγομένης Ἀσίας ἢ Ἰνδογεωγραφικῆς ὀμοφυλίας δὲν ὑπῆρξεν ἡ Ἰνδική, οὐδὲ χώρα τις εἰς τὰ βόρην τῆς Ἀσίας, ἀλλ' αὕτη ἡ Ἑλλάς καὶ ἡ ἐγγὺς Μεσόγειος· οἱ δὲ λαοὶ διεσπάρθησαν οὐχὲ ἐκ τῆς Ἀσίας εἰς τὴν Ἑλλάδα καὶ Εὐρώπην, ἀλλ' ἐκ τῆς Ἑλλάδος εἰς τὰς ἄλλας χώρας.

Τὴν γνώμην ταύτην στηρίζει εἰς τὴν ὑπαρξὴν τῆς Ἑλλάδος πρὸ τοῦ κατακλινοῦ, ὡς ἀπέδειξεν ἡ Παλαιοντολογία, καὶ εἰς τὴν ἀμφοβήτησιν τοῦ ὅτι ἡ Ἰνδικὴ (Σανσκριτικὴ) γλῶσσα εἶνε ὁ ἀρχαιότατος τύπος τῶν γλωσσῶν τῆς ὀμοφυλίας· διότι πρὸς τὴν Ἰνδικὴν ἀμφοβήτει τῆς ἀρχαιοτάτης ἢ παλαιότερα Ἑλληνικὴ γλῶσσα, ὡς ἀπέδειξαν ἐσχάτως σημαίνοντες γλωσσολόγοι.

Ἀλλὰ τὸ κυριώτατον στοιχεῖον πρὸς ἀπόδειξιν τῆς γνώμης ταύτης εὐρίσκει ὁ κ. Ἀρβανιτοπούλου εἰς τὴν

φύσιν αὐτῆν, εἰς τὰς ἀνασκαφὰς καὶ τὰ πράγματα, πρὸς τὰ ὁποῖα καὶ αἱ παραδόσεις τῶν ἀρχαίων συμφωνοῦν.

Παρατήρησε δηλ. ἐν Θεσσαλίᾳ ὅτι αἱ προϊστορικαὶ ἀεροπέλεις (μαγοπέλεις), αἱ ἀφθονοὶ εἰς τὴν Θεσσαλίαν πεδιάδα, εὐρίσκονται πλησίον λιμνοθαλασσῶν ἢ ἑλῶν, ἐντός τῶν ὁποίων κατῴκησεν ὁ πρῶτος ἀνθρώπος, ὅστις ἦτο ἄλιεὺς καὶ ὅστις μετὰ χιλιάδας ἐτών κατῴκησεν ὡς γεωργὸς τὴν πλησίον αὐτῶν ξηρᾶν. Οἱ συνοικισμοὶ οὗτοι φθάνουσιν εἰς βάθος 10 καὶ 12 καὶ 15 μέτρων· τοῦτο ἀποδεικνύει τὴν μεγάλην αὐτῶν ἀρχαιότητα.

Περὶ τὴν 4ην π. Χ. χιλιετηρίδα ἀναπτυσθέντες οἱ ἄνθρωποι διὰ τῆς εὐρέσεως τοῦ χαλκοῦ, ἤτις ὑπῆρξεν ἡ μεγαλύτερα καὶ σπουδαιότερα ἀνακαλύψεων, συνώκησαν φύσει ὄχυρότερα καὶ ὑψηλότερα σημεῖα πλησίον τῶν ὄρεων. Οἱ συνοικισμοὶ οὗτοι ἐγένοντο ὑπὸ τὴν δὴγησαν ἠρώων, τοὺς ὁποίους οἱ ἀρχαίοι συγγραφεῖς ἀναφέρουσιν ἐκ παραδόσεως ὡς οἰκιστὰς πόλεων.

Ἐκ τούτου ὁ ἀνθρώπος ἐγένετο καὶ κρητὸς καὶ ποιμὴν διεληθὼν τὸ τρίτον στάδιον τῆς ἀναπτύξεώς του τῆς φυσικῆς.

Τὴν ἀνάπτυξιν του ἐκ τῆς ἐποχῆς τῆς ἀνακαλύψεως τοῦ χαλκοῦ παρακολουθοῦσιν οἱ ἀρχαιολόγοι ἀσφαλῶστερον διὰ τῶν ἐργασιῶν τοῦ Evans καὶ ἄλλων μέχρι τῶν Τρωϊκῶν πολέμων καὶ τῆς εἰσβολῆς τῶν Δωριέων, ὅτε ἀρχεται ἡ ἱστορικὴ καὶ γνωστὴ περίοδος τῆς Ἑλλάδος.

Σημειωτέον δὲ ὅτι ἡ Θεσσαλία, ἐκ τῆς ὁποίας παρεκινήθη ὁ κ. Ἀρβανιτοπούλου εἰς δημονογίαν τῆς θεωρίας ταύτης, θεωρεῖται ὑπὸ τῶν ἀρχαίων ὡς ἡ κοιτῆς τοῦ ἀνθρώπου, ἐκεῖ τίθεται ἡ Θεολογία τῶν ἀρχαίων, ἐκεῖ οἱ ἀγῶνες τῶν Τιτάνων, ἥτοι τῶν στοιχείων τῆς φύσεως, ἐκεῖ καὶ ὁ κατακλινοσὸς καὶ ἡ μετ' αὐτῶν νέα γένεσις τοῦ ἀνθρώπου.

Ἐννοεῖται ὅτι διὰ πολλῶν λεπτομερειῶν ὑποστηρίζεται ἡ γνώμη αὕτη, καὶ νέων ἐργασιῶν καὶ ἐρευνῶν ἐν Θεσσαλίᾳ πρὸ πάντων ἔχει ἀνάγκην πρὸς ὑποστήριξιν. Διὰ τοῦτο καὶ πρὸς τὴν ἄλλοτε ἐγκαταλελειμμένην Θεσσαλίαν ἐστράφη ἀπὸ ὀλίγων ἐτών ἡ σκαπάνη καὶ δρασὶς τῶν ἀρχαιολόγων, θὰ ἴδωμεν δὲ τί μᾶς ἐπιφυλάσσει τὸ μέλλον.

P.

ΥΠΟ τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἑταιρείας ἀπεφασίσθη νὰ ἐπαναληφθῶσιν αἱ ἀνασκαφαὶ τῆς Ἑρετρίας διὰ τοῦ ἐφόρου κ. Κ. Κουρουγιώτου.

Θὰ ἀποπερατωθῇ ἐν πρώτοις ἡ ἀνασκαφὴ τοῦ ναοῦ τοῦ Ἀμφιφρόου Ἀπόλλωνος, ὅστις ἦτο ὁ κυριώτερος ἐν τῇ πόλει τῆς Ἑρετρίας ναός, τοῦ ἑτέρου μεγάλου ἑρετρικοῦ ἱεροῦ τῆς Ἀμαρυσίας Ἀρτέμιδος, οὐτινος παραμένει εἰσὶ ἀγνωστος ἡ ἀκριβὴς θέσις, κειμένη ἐκτός τῆς πόλεως. Οὐδὲ ἀνεκαλύφθη τῷ 1901, εὐρέθησαν δὲ παρ' αὐτὸν καὶ τὰ ἀγάλματα τοῦ ἀετώματος, ἐν ᾧ παρίστατο Ἀμαξομαχία μετὰ τὴν ἀρπαγὴν τῆς Ἀντιόπης ὑπὸ τοῦ Θεσέως ἐν τῷ κέντρῳ, ἔργα τῶν ἀρχῶν τῆς 5ης π. Χ. ἑκατονταετηρίδος. Τὰ θανμάσια καὶ σπουδαιότατα ταῦτα ἀγάλματα εἶνε ἐκτεθειμένα ἐν τῷ μουσεῖῳ Χαλκίδος.

Εἰς τῆς οδοῦ Βαλτετιοῦ πρὸ τῆς ὑπ' ἀριθ. 46 οἰκίας κατὰ τὴν ἀνασκαφὴν τῆς ὑπονόμου ἀνευρέθη εἰς τάφος ἑλληνιστικῶν πιδανῶν χρόνων ἐκτισμένος διὰ μαρμαρίνων πλακῶν. Ἐντός αὐτοῦ πλὴν τῶν ὁσῶν εὐρέθησαν μόνον δύο ἐφθαρμένα μαρμαρίνα ἀλλάβαστρα. Κατὰ τὰς πλημοφορίας τῶν περιουκίων καὶ κατὰ τὴν ἐσκαφὴν τῶν θεμελίων τῶν παρακειμένων οἰκιῶν εὐρέθησαν ὅμοιοι τάφοι.

K.

ΚΑΙ ἄλλα ἀξιόλογα εὐρήματα ἀνεσκαφῆσαν τελευταίως εἰς τὴν Λαρίσιαν· βάρβα ἀνδριάντων, ἀναθηματικὰ ἐπιγραφαί, δεκάς τμημάτων ἐπιτυμβίων ἐπιγραφῶν, καὶ ἀγωνιστικὰ ἐπιγραφαί, ἐκ τῶν ὁποίων

μία, φέρουσα τὰ ὀνόματα νικητῶν κατὰ τοὺς μεγάλους ἀγῶνας τῆς Λαρίσις, περιέχει καὶ ὄνομα γυναικὸς Λαρισιαίας, ἥτις ἐνίκησε εἰς τὴν βαρεῖαν ἀρματοδρομίαν.

ΜΕ πολλὴν λαμπρότητα καὶ ἐπισημότητα ἐγένον τὰ ἐγκαίμια τῆς ἀρτιστοσύτου Ἰταλικῆς Ἀρχαιολογικῆς Σχολῆς εἰς τὰς Ἀθήνας.

ΚΑΤΑ τὴν τελευταίαν συνεδρίαν τῆς Ἀμερικανικῆς Ἀρχαιολογικῆς Σχολῆς Ἀθηνῶν, ὁ κ. Χιλλ ὤμιλησε περὶ τῶν ἐν Κορινθῷ ἀνασκαφῶν κατὰ τὸ 1909, ὁ κ. Α. Κ. Τζόνσον περὶ ἐπιγραφῆς εὐρεθείσης ἐσχάτως ὑπ' αὐτοῦ εἰς τὴν Ἀκρόπολιν, καὶ ὁ κ. Γ. Δίνσμουρ περὶ τῶν ἐν Δελφοῖς θησαυρῶν τῶν Κνιδίων καὶ Σαρνίων.

ΤΟ Ἰστορικὸν καὶ Ἐθνολογικὸν Μουσεῖον, τὸ ὁποῖον ἐσχάτως ἐπλουτίσθη μετὰ πλουσίας δωρεὰς ἐθνικῶν κειμηλίων, μεταφέρεται ἐκ τοῦ Πολυτεχνείου Ἀθηνῶν, εἰς τὸ πρὸς τοῦτο δωρηθὲν μέγαρον Κοζάκη Τυπάλδου ἐπὶ τῆς Λεωφόρου Ἀμαλίας.

Η Γαλλικὴ Ἀρχαιολογικὴ Σχολὴ ἐπαναρχίζει τὰς ἀνασκαφὰς εἰς Δῆλον.

ΠΑΡΙΣΙΝΑ ΓΡΑΜΜΑΤΑ

Ἡ ἔκθεσις τῶν «Ἀνεξαρτήτων»

ΤΗΝ προπερασμένην Παρασκευὴν (ἡ Παρασκευὴ εἶνε καθιερωμένη στὸ Παρίσι διὰ τὰς ἐνάξεις), ἀνοίξεν ἐντός προσορινοῦ ἄλλα σημαντικὸν τὰς διαστάσεις κτιρίου ἢ εἰκοστὴ ἔκτη ἔτησις ἔκθεσις τῶν «Ἀνεξαρτήτων» (Indépendants). Ἡ ἔκθεσις αὕτη, ἥτις σιγὰ σιγὰ κατόρθωσε νὰ λάβῃ τὴν σημασίαν πού εἶχεν ἄλλοτε διὰ τὸν καλλιτεχνικὸν κόσμον τὸ ἐπίσημον Salon, συγκεντρῶνται κατ' ἔτος τὰ ἔργα ὀλων τῶν νέων καλλιτεχνῶν πάσης σχολῆς ἢ μᾶλλον τῶν ἀντιτασσόμενων πρὸς πάσαν σχολὴν, ὅσοι ἀποκρούουσιν, ὡς ἀντικαλλιτεχνικὴν, τὴν ἀρχὴν ἐλλαδοδικῶν ἐπιτροπῆς, ὁποῖα ἢ στὰ ἐπίσημα Salons τῶν «Γάλλων Καλλιτεχνῶν» καὶ τῆς «Ἐθνικῆς Ἑταιρείας» ἀποφασίζουσα περὶ τῆς ἀποδοχῆς τῶν ἔργων εἰς τὰς ἐκθέσεις αὐτὰς καὶ ἀπονεμοῦσα τὰ βραβεῖα. Οἱ «Ἀνεξαρτήτοι» ἀπαιτοῦνται ἀπ' εὐθείας στὸ κοινὸν διὰ τὴν κρίσιν, καὶ καθὲ καλλιτέχνης, ἢ μᾶλλον καθ' ἕνα εἶδος πού βασιτᾷ πινέλο καὶ πασαλείφει χρώματα, ἔχει τὸ δικαίωμον, ἀφοῦ πληρώσει ἕνα μικρὸν ποσὸν διὰ τὰ ἔξοδα, νὰ ἐκθέσῃ ὠρισμένον ἀριθμὸν ἔργων. Κάθε χρόνον δὲ αἰθάνει ὁ ἀριθμὸς τῶν ρηξικελεύθων αὐτῶν ἐφέτος τὰ ἐκτεθειμένα ἔργα ὑπερβαίνουσιν τὰς ἐξ χιλιάδας! Δὲν εἰμπορεῖ κανεὶς δμως ν' ἀρνηθῇ ὅτι συγχρόνως παρατηρεῖται καὶ σημαντικὴ ἀνάψωσις τῆς καλλιτεχνικῆς ἀξίας τῶν παρανοσασζόμενων ἔργων. Δὲν λείπουν, βέβαια, οὐτε εἶνε δυνατόν νὰ λείψουν ποτέ ἀπὸ ἔκθεσιν ἐλευθεράτων, πλήθος ἀκατονομάστων καὶ τρατωδῶν ἀποκημητῶν εἰτε ἀρχαίων, ἢ καὶ ἀπλῶς διασκευαζόντων εἰς βάρος τοῦ φιλησίου κοινουῦ ψευδοκαλλιτεχνῶν, ἀλλὰ μήπως εἰς τὰς ἄλλας ἐκθέσεις ἢ ἐπὶ τῆς διαλογῆς ἐπιτροπῆς κατορθῶναι νὰ ἐμποδίσῃ τὴν πλημμύραν τῶν ἀνουσίων ὄσον καὶ ἀκαλαίσθητων ἔργων; Ἀφοῦ εἰς τὴν δὴθεν σοβρωτέραν θεωρομένην ἔκθεσιν τῶν Γάλλων Καλλιτεχνῶν εἰμποροῦσαν καὶ μάλιστα ἔπρεπε νὰ λείψουν τὰ δύο τρίτα τουλάχιστον τῶν ἐκθεμάτων, κατὰ τὴν κρίσιν τῶν ἐπιτεκτετέρων, δὲν πρέπει ν' ἀπορῇ κανεὶς ἀν' ἡ ἰδία ἀναλογία εὐρίσκειται καὶ εἰς τοὺς «Ἀνεξαρτήτους», διὰ τὴν μόνην διαφορὰν ὅτι ἐδῶ τ' ἀνάξια προσοχῆς ἔργα εἶνε πολὺ ἐπιθετικώτερα καὶ ἀντὶ νὰ περνοῦν ἀπαράτηρα, ἐπιβάλλονται εἰς τὴν προσοχὴν τοῦ θεατοῦ, τὸν τραπύουσαν καὶ τὸν τροπιάζουσαν μετὰ ἀλλόκοτη τεχνουργίαν, τὴν ἐλευθερίαν ἢ τὴν ἐκκεντρικότητα τῶν θεμάτων. Ἐντούτοις

ἢ ἔκθεσις αὕτη εἶνε ἡ πλέον ἐνδιαφέρουσα, διότι μᾶς ἐπιτρέπει ν' ἀντιληφθῶμεν τὰς νεωτέρας τάσεις τῆς τέχνης καὶ μέσα εἰς τὴν ἀσυνάρτητον καὶ πολυάκις τερατώδη προσπάθειαν πρὸς νεωτερισμὸν νὰ διακρίνομεν τὴν ἰδιοφυίαν πού καὶ πού κανενὸς προδρομοῦ. Ἐφέτος ἡμπορεῖ κανεὶς ν' ἀποφανθῇ χωρὶς διαταγῆν, ὅτι μεταξὺ τῶν νέων ὄσοι δίδουν τὰς καλλιτέρας ἐλπίδας, οἱ πλεῖστοι φαίνονται νὰ ἐγκαταλείπουν τὴν ἐπὶ τὸσα ἔτη παρασύρουσαν αὐτοὺς σχολὴν τῶν «Impressionistes», τὴν θεωροῦσαν τὴν πσιτὴν ἀπόδοσιν τῆς φωταίνης εἰκόνας, τῆς ἀκίνητος, ὡς τὸν κύριον σκοπὸν τῆς ζωγραφικῆς, καὶ νὰ στρέφονται πάλιν πρὸς τὴν μεγάλην, τὴν διακοσμητικὴν ζωγραφικὴν (preinture decorative), καὶ νὰ παίρουν διδάγματα ἀπὸ τὸν Poussin ὅστις ὑπῆρξεν ὁ διάσημότερος καλλιτέχνης τῆς σχολῆς αὐτῆς ἐν Γαλλίᾳ. Τὴν νέαν αὐτὴν ᾄθησιν τῆς τέχνης δὲν εἶνε δυνατόν νὰ τὴν ἀντιληφθῇ ὁ ἐπισκέπτης τῆς ἔκθεσεως αὐτῆς κρῶνον ἐκ τοῦ ἀριθμοῦ τῶν ζωγράφων πού φαίνονται νὰ τὴν ἀκολουθοῦν. Αὐτοὶ χάνονται μέσα εἰς τὸ πλῆθος τῶν ἀναρχικῶν ἢ τῶν προσπαθόντων νὰ μιμηθοῦν τοὺς σημαντικώτερους ἐκ τῶν ἡγετῶν τῶν διαφόρων κλάδων τοῦ «Impressionisme», ὡς τὸν Mouet, τὸν Pissaro, τοὺς Cézanne, Gauguin, Renoir, κτλ. Οἱ μιμητὰ αὐτοὶ κατορθῶνουν συχνά ν' ἀποδώσιν πιστὰ τὰ ἔλαττώματα τῶν διδασκάλων καὶ μόνον αὐτὰ, ἐκ τῶν νέων δὲ ὀλίγοι, ἀλλὰ καὶ οἱ ἐκλεκτότεροι, φαίνονται τέλος νὰ ἐννόησαν ὅτι τὸ «Impressionisme» εἶνε τῶρος καὶ ὄχι σκοπὸς τῆς ζωγραφικῆς καὶ αὕτη ἡ μειονοψηφία ξαναρχεται σήμερον εἰς τὴν σπουδὴν τῶν γραμμῶν καὶ τῆς διακοσμητικῆς συνθέσεως τῶν ἔργων.

Μέσα εἰς τὰς ἐξ αὐτὰς χιλιάδας ἔργων θὰ περιορισθῶμεν ν' ἀναφέρωμεν καμιά δεκαεὶα ἐκ τῶν πλέον παρατηρουμένων καὶ πού φαίνονται ν' ἀνοίγουν νέον δρόμον ἐπὶ τὴν τέχνην.

Τὰ καλὰ πορτραῖτα εἶνε σπάνια εἰς τοὺς «Ἀνεξαρτήτους»· ἐξαιρέσειν ἀποτελοῦν ἡ δυνατὴ καὶ πλήρης ζωὴς αὐτοπροσωπογραφία τοῦ μεγάλου Νορβηγικοῦ ζωγράφου Edward Duxis, πού δίδει τὴν ἐντύπωσιν τραχέος καὶ στερεοθεμελιωτοῦ βράχου τῆς πατρίδος του, ἡ ἐκφραστικὴ κεφαλή τῆς Ἄδος D. George καὶ ἕνα περιεργὸν πορτραῖτο ὑπὸ Joseph Pérelmann, πού μέδλον τὸν τεχνητὸν φωτισμὸν του καὶ τὴν ξηρότητα τοῦ χρώματος κατορθῶναι ζωηρὰ ἀπόδοσιν τῆς φυσιογνωμίας. Τὰ καλὰ τοπογραφῆματα εἶνε ἀπ' ἐναντίας πολλὰ εἰς τὴν ἔκθεσιν αὐτὴν· θ' ἀναφωρῶμεν τὰ βίαια ἀλλὰ τόσον φωτεινά τοπία τοῦ Rouquet, τὰς κληρῆς θεληγῆτρον καὶ φθινοπωρινῆς μελαγχολίας τοπογραφίας τῶν Βερσαλλίων ὑπὸ Bauché, τὰ ἰδιορρυθμα τοπία μετὰ εὐθύνα χρώματα τοῦ René Juste. Τοῦ Dufrenoy μιὰ ἀποσις τῆς πλατείας des Vosges ἀποδίδει θαυμάσια τὴν παριναὴν ἀτμοσφαιραν, τὰ δένδρα τὰ ἐλαφρά καὶ τὴν εὐρυσθον ἀρχιτεκτονικὴν τῶν ἀρχαίων σπιτιῶν μετὰ τὰς καμάρους. Τοῦ Asselin βλέπομεν σειρὰν ελλικρινῶν, στερεῶν ἐντυπώσεων ἀπὸ τὴν Βρεττανίαν. Τὰ γυμνά εἶνε πολλὰ εἰς τοὺς «Ἀνεξαρτήτους», πολλὰ καὶ ἀπείσια καὶ ἀπελιπτικὰ ὅταν δὲν εἶνε γελῶτα. Οἱ πολλοὶ ἐκ τῶν ζωγράφων ὅπως ἀντιδράσουν κατὰ τῶν ἀκαδημαϊκῶν ἀρχῶν καὶ ἐπὶ τῇ προφάσει ἀληθείας διαλέγουσιν ὡς μονέλα δντα ἀμορφῶν, στιγματισμένα, τῶν ὁποίων τὰ σώματα, ὄχι γυμνά, ἀλλὰ γδυμένα, γεννοῦν τὴν φρίκην. Ἄλλοι δοκιμαζοῦν τὰς ἰδιορρυθμώτερας «impressionistes» μεθόδους καὶ τὰ πικὰ βάρβαρα χρώματα· βλέπει κανεὶς σώματα καφετὰ καὶ πράσινα, ἄλλα σχηματισμένα ἀπὸ μεγάλους κύβους ὀλων τῶν χρωμάτων, θαλασσιὰ μάγουλα, κίτρινα μιλὰ καὶ ἀμέτρητες ρίγες πλαγιασμένων γυναικῶν ὀλων τῶν σχημάτων καὶ ἀποχρώσεων. Ἄν ὁμοῦ δὲν τραπῇ κανεὶς εἰς φυγὴν ἐξ ἀρχῆς, προχωρῶν θ' ἀπαντήσῃ μερικὰ παρήγορα γυμνά καὶ ἴσως ἀναλόγη κάποιαν ἐλπίδα διὰ τὸ μέλλον τῆς ἀνθρωπότητος

Θ' αναφέρουμεν τὸ «μάζευμα τῶν πορτοκαλιῶν» τοῦ Dussouchet, ὀλίγον ἀνυψῶν ἴσως ἀλλὰ μὲ καλογραμμένα στερεὰ σώματα, ἁρμονικά, στημένα μέσα σὲ ὠραίαν φωτεινὴν ἀτμοσφαῖραν τοῦ ἰδίου μιά σπουδῆ γυμνοῦ γεμιάτῃ δύναμι καὶ τέχνῃ. Ὁ Blanchet, ἂν καὶ πολὺ τολμηρὸς καὶ ὀλίγον χονδροειδὴς, θεωρεῖται ὁ ἀληθὴς κληρονόμος τοῦ μεγάλου Puvis de Chavannes. Κάποια γαλήνη εἶνε ἀλήθεια χυμένη εἰς τὰ ἔργα του, καὶ ἡ σύνθεσις του ἔχει τὴν γαλλικὴν εὐρυθυμίαν. Σ' ἓνα ἠλιόλουστο περιγιάλι μᾶς δείχνει μιά γυμνὴ χωριάτισσα καθισμένη, στὸ βάθος δὲ τρία ἀγῶνια πού παλεύουν. Τὸ ἔργον εἶνε ἀπὸ τὰ καλλίτερα τῆς ἐκθέσεως, ἀλλ' οἱ χρωματισμοὶ του ἔχουν κατὰ τὸ ἀποκρουστικὸν ἢ κριαρχοῦσα ἀπόχρωσις εἶνε ἓνα τριανταφυλλί, ἰώδες, ὡσαν κηλὶς μαύρου κρασιοῦ σὲ λευκὸν ὕψασμα, τὸ γυμνὸν σῶμα τῆς γυναικὸς ὡς καὶ ἡ ἄμμος γυρῶ τῆς εἶνε τοῦ ἰδίου αὐτοῦ τόνου. Τοῦ Francis Jourdain δύο γυναικὲς παίζουσι μ' ἓνα κομμάτι ροῦχο δείχνουν ὅλην τὴν πλουσίαν τέχνην τοῦ ζωγράφου αὐτοῦ. Ὁ Gitiu, ἐκ τῶν ἀρχηγῶν τῶν ἀνεξαρτήτων ἔχει οὐμπερλιφθῆ καὶ αὐτὸς μεταξὺ τῶν ἐπονομασθέντων «τὰ Θερία» (les Fauves) διὰ τὰς ἀγρίας καὶ ἀναρρετικὰς θεωρίας των, ἀποδεικνύεται ὁ μὲν ἀνώτερος καὶ πολὺ συντηρητικώτερος τῶν ἄλλων εἰς τὰ ἐφετεῖα ἔργα του: γυνὰ καὶ προσωπογραφίαι γυναικῶν μᾶς φαίνεται δὲ πολὺ πιστότερα ἀκολουθῶν τὰ μαθήματα τῆς παραδόσεως, προσπαθῶν νὰ τὴν ἀναζωογονήσῃ, παρὰ πολλοὶ δὴθεν σεβόμενοι αὐτὴν πού τὴν ἀφίουν ν' ἀπονεκρῶνεται καὶ νὰ σβῆνῃ. Ἄλλο «Θερίον», ὁ Othon Friesz δικαιολογεῖ περισσότερον τ' ὄνομά του αὐτὸ ἐκθέτει ἓνα ἀνεκδιήγητον ἐπίγειον Παράδεισον. Τὰ φυτὰ, τὰ ζῶα καὶ τὸ ὅλον τοπίον εἶνε ζωγραφισμένα μὲ πολὺ «μαστοριά», ἀλλὰ τὸ ζεῦγος τῶν προγόνων εἶνε τερατώδες, μὴ Εὔα στεραβοάνα καὶ ἓνας Ἀδάμ προγύστωρ τρώγων μὴ πατάτα μὲ φοβεροὺς μορφασμούς σὰν νὰ προβλέπον ὅλα τὰ δυσάρεστα πού θὰ τοὺς συμβοῦν! Ὁ Puy ἐκθέτει σειρὰν γυμνῶν εὐράμων, ὀρεκτικῶν: ἐντίπισσις σπανία μέσα εἰς τὰ τόσα χλωροκίττα γδαρμένα ἢ σάπια σώματα, τῶν ὁποίων μᾶς δείχνουν τὴν πίστην ἀναπαράστασιν. Τοῦ X. Roussel ἡ τέχνη εἶνε πλουσία, βασιλική, ἠδονικώτατα πλαστική. Τὸ τοπίον του ὅπου δύο ἱππεῖς φθάνουν ἔξαφνα πρὸ δύο γυμνῶν γυναικῶν εἶνε ἐκτάκτου λαμπρότητος.

Μία παρατήρησις ἐπιβάλλεται. Εἰς τὴν κοσμοπολιτικὴν αὐτὴν ἐκθεσιν, ὅπου οἱ Σλαβοὶ καὶ οἱ Ἀγγλοσάξωνες εἶνε τόσον πολυάριθμοι, μόνον πάλιν μεταξὺ τῶν Γάλλων εἰμφορεῖ κανεὶς νὰ εὕρῃ καλλιτέχναν πού νὰ ἀισθάνονται ἀκόμη τὸν ρυθμὸν τοῦ ὠραίου εἰς τὸ ἀνθρώπινον σῶμα, ἀλλὰ πόσον ὀλίγους καὶ μεταξὺ αὐτῶν!

Τελευταίον θ' αναφέρουμεν καὶ τὴν νέαν σχολὴν τῶν «Précimabilistes» ἢ «νεο-βυζαντινῶν». Ἀφοῦ ἐθαύμασαν τὴν πρὸ τοῦ Ραφαήλ τέχνην, ἐξύμνησαν τοὺς «Primitifs» κ' ἐφθάσαν μέχρι τοῦ Giotto καὶ τοῦ Cimabue, τώρα οἱ νεωτερίζοντες ἀπεφάσισαν ὅτι ἡ ἀληθινὴ τέχνη εἶνε μόνον ἡ βυζαντινὴ, ὁποία σὴνεται εἰς τὸν Cimabue καὶ ἔτι πέραν αὐτοῦ. Οἱ νεο-βυζαντινοὶ αὐτοὶ, πού ἀνακατάνουν ἐννοεῖται ὅλας τὰς πρωτογενεῖς ἢ ὑστερογενεῖς τέχνας εἰς τὰ ἔργα των, δὲν λείπουν ἀπὸ τὴν ἐκθεσιν αὐτὴν, ἀλλ' οἱ προσπάθειαι των ἀπολήγουν ἀνευ ἐξαρέσεως εἰς θεάματα πύθ τερατώδως ἀστεία, παρὰ ἐνδιαφέροντα. Ὁ Soitchon καὶ ὁ Kasperovitch Σλαβοὶ, ἄλλως τε καὶ ὡς ἐκ τούτου γνωρίζοντες κάπως καλλίτερα τὴν βυζαντινὴν τεχνουργίαν, εἶνε ἐκ τῶν ἀρχηγῶν τῆς νεο-βυζαντινῆς αὐτῆς σχολῆς. Μᾶς φαίνεται ὅμως ὅλας κατὰ ἡ-προσπάθειαι των ἢ σημερινὴ ἀντίληψις τῆς τέχνης διαφέρει τόσον ἀπὸ τὴν βυζαντινὴν εἰκονογραφίαν, ἥτις ἄλλως τε δὲν ἴητο αὐτὴ τὸ λαμπρὸν ἄνθος τῆς βυζαντινῆς ἐποχῆς. Ὑποτελής τῆς θερηκοδικῆς ἀρχιτεκτονικῆς ὑπὴρ-

ξεν ἰδίως διακοσμητικῆ τέχνη, ἴητο δὲ μακρὰν τοῦ νὰ ἔχῃ τότε τὴν θέσιν πού κατέλαβεν εἰς τὸν νεώτερον δυτικὸν πολιτισμὸν ἢ ζωγραφικῆ αὐτὴ πηγάζει ἐκ τῆς Ἀναγεννήσεως ἥτις θὰ μείνῃ εἶσαι ἢ κατ' ἐξοχὴν ἐποχὴ τῆς τέχνης, ὡς ἐννοοῦμεν ἡμεῖς σήμερον τὴν ζωγραφικὴν.

IQN

ΜΟΥΣΙΚΗ

Ῥοδειὸν Ἀθηῶν

ΕΙΣ τὸ Ῥοδειὸν ἐδόθη τὰς 14 Μαρτίου μιά συναυλία ἐκτάκτως ἐνδιαφέρουσα. Πρῶτον διότι παρουσιάζοντο αἱ καλλίτεροι μαθητρίαι τοῦ πιάνου τριῶν καθηγητῶν, ἐκτελοῦσαι δυσκολώτατα τεμάχια μὲ συνοδείαν ὀρχηστρας, δεύτερον διότι πρῶτην φοράν ἀπὸ τοῦ Ῥοδειοῦ μᾶς ἠκούετο σύνθεσις Ἑλληνῶν μουσικοῦ διὰ χορῶδιαν γυναικείων φωνῶν. Καὶ διὰ ν' ἀρχίσωμεν ἀπὸ τὴν ἀρχὴν. Ἐν πρώτοις ἡ ὀρχηστρά ἐξετέλεσε τὴν θαυμασίαν εἰσαγωγήν τοῦ *Don Zoua* τοῦ Μόζαρτ. Θὰ ἴητο πολὺ ν' ἀπαυτίσῃ κανεὶς ἀπὸ ὀρχηστρὰν μαθητῶν κατ' ἔτος ἀνανεομένων, τελειότητα ἐκτελέσεως εἰς τὰς λεπτομερείας, διὰ τοῦτο ὅταν αἱ γυναικὶ χορμῆται ἑνὸς ἔργου εἶνε εἰς τὴν θέσιν των πρέπει κατ' ἀνάγκην νὰ ἡμεθα εὐχαριστημένοι. Κατόπιν ἡ μαθήτριά τῆς κ. Θεοδοροπούλου, ἡ νεωστίατῆ δεσποινίς Σοφία Παπανοῦρου ἐξετέλεσε μὲ θαυμαστὴν ἀκριβείαν καὶ ἐξαιρετικὴν λεπτότητα ἀφῆς τὸ θαυμασιόν Κοκέρτον εἰς μί β' τοῦ Μπετόβεν. Ἡ Δὲ Νέλλη Ἡλίτου, μαθήτριά τοῦ κ. Βασενοῦφεν, ἐξετέλεσε κατόπιν ἓν δυσκολώτατον κοκέρτον τοῦ Σάουερ, μὲ πολλὴν δύναμιν καὶ πλοῦτον ἤχον. Τριτὴ ἡ Δὲ Πηνελόπη Παπαχατζῆ μαθήτριά τοῦ κ. Βελουδίου ἐδειξε μὲ τὸ Concertstück τῆς Chaminate δι' ἔχει πολὺ temperament, πολλὴν ζωὴν καὶ ποικιλίαν καὶ χάριν εἰς τὸ παίξιμόν τῆς. Καὶ αἱ τρεῖς αὐταὶ νεαραὶ πιανίσται, κάθε μία μὲ ἰδιαίτερα προσόντα καὶ μὲ πολὺ τάλαντον, πολλὰ ὑπόσχομαι διὰ τὸ μέλλον. Δύο μαθήτριά τῆς κ. Φωκᾶ, ἡ μικρὰ δεσποινίς Καστριώτου καὶ ἡ δεσποινίς Κωνσταντινίδου ἔψαλλαν πολὺ εὐμορφῶ. Εἶνε ἀκόμη εἰς τὴν ἀρχὴν τῶν σπουδῶν των ὡστε κάθε κρίσις θὰ ἴητο τολμηρὰ. Ἐν τούτοις καὶ αἱ δύο ἔχουν φωνὰς καλὰς, αἱ ὁποῖαι μὲ τὸν καιρὸν καὶ μὲ τὴν εὐμεθεδὸν διδασκαλίαν τῆς καθηγητριάς των θὰ ἀναπτυχθοῦν ἀναμφιβόλως. Καὶ τελευταίον ἀπ' ὅλα ἡ «Ἐλῆ» τοῦ Παλαμᾶ μελοποιημένη ἀπὸ τὸν μοναδικὸν μᾶς Καλομοίρη. Ἡ μουσικὴ πάντοτε ἐμπνευσμένη, παρακολοῦθει τὸ νόημα τοῦ ποιήματος, τονίζει τὴν ἐνθουσιώδη ἐπαρόδον, μεταπίπτει εἰς εὐλαβὴ ἔκστασιν εἰς τὸ μέρος ὅπου ἡ μορφή τοῦ Χριστοῦ, γλυκιὰ καὶ θλιμμένη συνδέεται μὲ τὴν ἰδέαν τοῦ ἐκλεκτοῦ δένδρου. Ἡ «Ἐλῆ» τοῦ Καλομοίρη πρέπει ν' ἀκουσθῆ καὶ πάλιν, καὶ νὰ ἐννοηθῆ καὶ ν' ἀγαπηθῆ, ὡπως ἀξίζει εἰς τὸ ὠραίον καὶ ἐμπνευσμένον αὐτὸ τραγοῦδι. M.

Ἡ συναυλία τῆς κ. Φωκᾶ

ΕΠΑΝΕΙΛΗΜΜΕΝΩΣ ἀπὸ τῆς στήλης ταύτης ἐξήρθη ἡ ἐκλεκτὴ τέχνη τῆς κ. Φωκᾶ. Εἶναι τόσον περιχρήρητοι καὶ συχναὶ αἱ ἐμφανίσεις τῆς πασιγνωστοῦ καλλιτέχνιδος, ὡστε καὶ μόνον αὐταὶ νὰ ἀποτελέσουν τὸ ἀκριβεστερον δείγμα τῆς ἐκτιμήσεως καὶ τῆς ἀξίας τῆς. Ἡ καλλίτερα κριτικὴ διὰ τὰς ἐκτελέσεις τῆς κ. Φωκᾶ θὰ ἴητο μιά ἐνσταντανὲ φωτογραφία τῆς αἰθούσης, τῆς πλημμυρίζομένης ἀπὸ ὅτι ἐκλεκτὸν καὶ φιλότεχνον ἔχει νὰ ἐπιδειξῇ ἢ πρῶτον ἐκεῖ.

Ἀποφεύγων κοινοτοπίας καὶ σχολαστικὰς κριτικὰς ἐκφράσεις ἀρκοῦμαι μόνον νὰ ἀναφέρω ἐκ τοῦ προγράμματος τρεῖς συνθέσεις, τὰς: «Fabliau» τοῦ Paldilhe, «Ah! perfide» τοῦ Μπετόβεν καὶ «Pardon de Ploërmel (Dinorah)» τοῦ Μάγιερμπερ, τὰς ὁποίας ἀναλύων ὁ κριτικὸς ὁ διὰ πρῶτην φοράν ἀκούων τὴν

κ. Φωκᾶ θὰ εἶχε νὰ ἀντιλήσῃ πολλὰ ἐπιχειρήματα περὶ τὰς ἀξίας τῆς καὶ περισσότερους ἐπαίνους. Ἄλλ' ἐπαναλαμβάνω ὅτι τὴν στήλην αὐτὴν οὐχὶ ἀπαξ ἀπασχόλησον τὸ τάλαντον τῆς διαπρεπούς αἰδοῦ.

Ὁ Ῥοδειὸς ὁμιλος Ἀθηῶν

ΟΤΕ σὺλλογος, οὔτε εἰραιεῖα, οὔτε πρόεδροι, οὔτε γραμματεῖς, οὔτε Φαρισαιοὶ. Κάτω τὰ ὄφρασια. Τριάντα παιδιὰ τοῦ λαοῦ συνεκεντρώθησαν εἰς ἓνα νεῦμα ἑνὸς τόσου δὰ ἀνθρωπάκου: τοῦ Μιχαὴλ Λεβέντη. Πόιος λοιπὸν εἶνε αὐτὸς ὁ μαγνήτης ὁ ὁποῖος ἐμαγνήτισε τριάντα ἀνθρώπους, τοὺς ὁποίους δὲν ἐκατόρθωσαν νὰ μαγνήτισουν σὺλλογοι, μέγαρά, τάπητες, καθρέπται... χαρτοπαίγνια; Ἴδου μιά ἀμυδρὰ σκιαγραφία του. Ἐνας κοντόχρῳδος, τύπος πλείον καταστάς μὲ τὴν πλατύφυρον ῥεπουμπλικαν καὶ τὴν φιλαρέσκως ἀνεμυζομένην φιογκάτην καὶ πλατυτάτην γραβάναν. Νεαρῶτατος, ἀεικίνητος, σφοῦρα, ὁμιλητικὸς, εὐπροσέλιμος, μετριοφρων. Ἡ τέχνη δὲν τὸν ἀπασχολῆσε μέχρι τοῦδε ἀκόμη μὲ τὰς παντοειδεῖς καὶ ἰδιοτρόπους ἀπαιτήσεις τῆς. Ἀκόμη δὲν τοῦ ἐδειξε τὴν ἀσχηρότητά τῆς καὶ τὰ φοβερά τῆς ἀγκάθια. Πρὸς τὸ παρὸν τὸν χαιδεύει μόνον. Παίζει μαζὺ του. Ἄλλ' ἡ ὁδὸς, τὴν ὁποῖαν ἤρχισεν ἴδῃ ὁ Λεβέντης νὰ διανύῃ, θὰ τοῦ παρουσιάσῃ κάποτε ἀναπόφευκτα καὶ τὰς ἀκάνθας καὶ τὰς τριβόλους. Ἄλλὰ διὰ τὸ «κάποτε» αὐτὸ δὲν θὰ ἀσχοληθῶ. Ὅσον διὰ τὸ «τώρα» ἀρκεῖ ἢ πρό τινος γινομένη εἰς τὸ Δημοτικόν Θεάτρον πρῶτῃ ἐμφάνισις τοῦ Ῥοδειοῦ Ὁμιλοῦ νὰ ἀποδείξῃ ὅτι ἡ ὑπομονὴ καὶ ἡ ἐπιμέλεια θὰ ἀναπληρώσῃ κάποιον κενόν.

Ὁ κ. Λεβέντης διεσκεύασεν ὁ ἴδιος τὰς διαφορῶς συνθέσεις πρὸς ὀρχηστρὰν καὶ διηύθυνε τὴν ἐκτέλεσιν ἀρκετὰ καλὰ. Τὸ κόρο μὲ τὴν ὀρχηστρὰν ἐξετέλεσαν συνθέσεις ἕνας ἀρκετὰ δυσκόλους καὶ συνθέσεις τοῦ κ. Λεβέντη. Αἱ συνθέσεις του αὐτοὶ βεβαίως δὲν εἰμπορὸν νὰ κριθοῦν μὲ τὸ μέτρον διὰ τοῦ ὁποῖου κρίνει κανεὶς τὰ ἔργα τῆς τέχνης (ἂν καὶ μιά ἀπ' αὐτὰς, τὸ «Δὲν σὲ λημονῶ», τολμῶ νὰ εἶπω ὅτι ἂν δὲν ἔφερε τὴν ὑπογραφήν του, θὰ ἠδύνατο κάλλιστα νὰ ἐκληρωθῆ ὡς μία ἀπὸ ἐκεῖνας τὰς χαριτωμένας συνθέσεις chorales τῶν γνωστῶν Γερμανῶν συνθετῶν χορῶδιων Cremser καὶ Abt). Καὶ ἴδῃ τὸ πρῶτον βῆμα εὐελπίξει πολλά. Ἄς ἐλπίσωμεν μόνον ὅτι ἡ γνωστὴ ἑλληνικὴ ἐπιπολαιότης καὶ ἀψικροῖα δὲν θὰ προσβάλῃ τὴν φιλόμουσον ὁμάδα τὴν ἀποτελοῦσαν τὸν Ῥοδειὸν Ἀθηναϊκὸν ὁμιλον». Θ. I. ΣΑΚΕΛΛΑΡΙΔΗΣ

ΓΡΑΜΜΑΤΑ ΤΕΧΝΗ ΕΠΙΣΤΗΜΗ

Ὁ Ζὰν Μωρεὰς ἀπέθανε! Ἐνα πρῶτ, εἰς τὰς 18 Μαρτίου, τὸ τηλεγραφικὸν σῶμα, μὲ τὴν χαλυβδίνην του ἀπονιά, ἐσκόρπιζε τὴν ὀδυνηρὰν εἰδήσιν. Ὁ Ἑλληὴν ποιητῆς πού ἐδόξασε τὴν γαλλικὴν ποίησιν, ἀφοῦ ἔλαβε τὰ λαμπρὰ τοῦ Ἀπόλλωνος δῶρα καὶ λαμπρότερα τὰ ἐδειξεν εἰς τὸν κόσμον πού ἐμάγευεν, εἶχε δεχθῆ μὲ τὴν ἰδίαν λαμπρότητα καὶ τὸ θανάσιμον βέλος τοῦ θεοῦ.

Τὰ «Παναθηναῖα» πού εἶχε τιμήσει ὁ Μωρεὰς μὲ τὴν φιλίαν του, χύνουν δάκρυα θαλερὰ εἰς τὸν δαφνοσπαρμένον τάφον του, μὲ τὴν εὐλαβὴν προῦθεσιν νάφι-

ρώσουν τὰς σελίδας τοῦ προσεχοῦς τεύχους εἰς τὸν μεγάλον ποιητὴν καὶ τὸ ἔργον του.

Ὁ βασιλεὺς Φερδινάνδος τῆς Βουλγαρίας γνωρίζει καὶ τὰ ἑλληνικά. Ὁ ἀναποκριτὴς τῆς «Ἀκροπόλεως» τὸ δηγεῖται. Κατὰ τὴν ἐπισκεψίν του εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν ὁ Φερδινάνδος ἐξήλθε μίαν ἡμέραν πεζὸς εἰς περίπατον εἰς τὴν ἑλληνικὴν καὶ διεθνή συνοικίαν τοῦ Πέραν. Παρηκολούθει αὐτὸν πλῆθος περιέργων διαφόρων ἐθνητικῶν ἐκ τῶν κατωτέρων κοινωνικῶν τάξεων, χωρὶς ὅμως νὰ ζητωκραυγᾷ.

Ἡ Α. Μ. ἀγοράσας βιολέτας ἀπὸ ἓνα Ἑλληνα ἀνθόπλῃν τὸν ἠρώτησε ἐλληνιστί:
— Ἐχετε ὄρατα τριανταφυλλὰ εἰς τὴν πόλιν σας;
— Στὸν καιρὸν των, Μεγαλειότητε, τὰ πετοῦν.
— Πόθεν εἶσαι;
— Ἀπ' ἑδῶ.

Ὁ βασιλεὺς τὸν ἐκτύπησε καὶ ἀπῆλθε πρὸς τὸ «Μπὸν-Μαρσέ», ὅπου κατὰ τύχην τὸ πρεσβευτικὸν τῆς Ἑλλάδος ζεύγος ἠτοιμάζετο νὰ ἀνέλθῃ εἰς τὴν ἀμαξίαν του: Ὁ βασιλεὺς ἐστάματῆσεν αὐτοὺς φωνήσας γαλλιστί:
— Εἶμαι πολὺ εὐτυχὴς πού σας ἐπαναβλέπω, καὶ ἔθληψε τὴν χεῖρα τῆς εὐγενεστάτης πρεσβεύσας καὶ τοῦ πρεσβεῖως.

Κατόπιν δὲ ἀποτεινόμενος πρὸς τὸν κ. Γουρᾶρην ἑλληνιστί τῷ εἶπεν:
— Πολὺ συχνὰ ἀκούω περίξ μου τὴν ὠραίαν σας γλῶσσαν.

ΤΡΙΑ ὄρατα σημεῖώματα ἀπὸ τὰ ἰδιαίτερα σημεῖωμάτῳ τοῦ Βίκτωρος Οὐγκῶ πού ἐδημοσιεύθησαν κατ' αὐτὰς. Τὸ πρῶτον:

27 *Ιανουαρίου 1876*. Ἐδειπνησαν μαζί μας ὁ Γαμβέττας, ὁ Σπούλλερ, ἡ Κ* Μενάρ, ἡ μικροῦλα Μάρθα Φεβάλ, πού εἶναι τριῶν χρόνων. Ἐπειδὴ αὐτὴ δὲν ἐκισθόταν φρόνιμα στὸ τραπέζι, ἡ Ἰωάννα [ἡ ἑγγονὴ τοῦ ποιητοῦ] τῆς εἶπε:
— Μάρθα! ὁ κ. Βίκτωρ Οὐγκῶ σὲ βλέπει!
Καὶ ὁ Γαμβέττας εἶπε:
— Εἶναι ἡ φράσις τῶν Πυραμιδῶν [τοῦ Ναπολέοντος] δηλαδή πρὸς τὸν στρατὸν του], λεγομένη ἀπὸ ἓνα παιδάκι ἕξ ἐτῶν πρὸς ἄλλο παιδάκι τριῶν μόνον...

Τὸ δεύτερον, εἰς τὴν ἀρχὴν τοῦ τετραδίου τοῦ 1878, (ἀπόσπασμα διαλόγου μεταξὺ τοῦ τότε Προέδρου τῆς Δημοκρατίας καὶ τοῦ στρατηγοῦ Δυκρῶ):
ΜΑΚ-ΜΑΩΝ. — Ἄς συμπλιωθῶμε ἐπὶ τέλους, Δυκρῶ. (ὁ Δυκρῶς γρυλλίζει). Ἐλάτε, Δυκρῶ, καλαῖέ μου σύντροφε, ἔλατε νὰ δευτηνήσετε ἀπόψε μαζί μου.
ΔΥΚΡΩ. — Δὲν ἠμπορῶ.
ΜΑΚ-ΜΑΩΝ. — Γιατί;
ΔΥΚΡΩ. — Θὰ πάω, ἀπόψε, νὰ δῶ τὸν «Ἐρνάνη».
ΜΑΚ-ΜΑΩΝ. — Φέρετε τον νὰ φᾶν μαζί μας!

Καὶ τὸ τρίτον — ὄνειρον πού εἶδεν ὁ ποιητῆς τὴν παραμονὴν τῶν γενεθλίων του, κατὰ τὸ 1884. Ἦτο τότε 85 ἐτῶν:
25 *Φεβρουαρίου*. — Εἶδα στὸν ὕπνο μου τὴν Γερουσίαν. Καὶ πῶς ὠμίλησα ἐκεῖ. Ἐπρόφερα τελειώνοντας τὴν ἀγόρευσίν μου, τὰ λόγια τοῦτα, πού τὰ εἶπα ἐκεῖ εἰς τὸ ὄνειρόν μου, ἀλλὰ θὰ τὰ εἶπω ἴσως εἰς τὴν πραγματικότητα:

«Ἡ Γαλλία, ἐλευθέρα, θέλει ἐλευθέρους τοὺς λαούς. Ὅ,τι θέλει ἡ Γαλλία, ὅ,τι ζητεῖ ἡ Γαλλία, θὰ τὸ ἐπιτύχη. Καὶ ἀπὸ τὴν ἐνωσιν τῶν ἐλευθεριῶν εἰς ἀδελφότητα τῶν λαῶν, θὰ γεννηθῇ ἡ συμπάθεια τῶν ψυχῶν, τὸ σπέρμα τοῦ ἀπεράντου ἐκείνου μέλλοντος, ὁπότε θ' ἀρχίσῃ διὰ τὴν ἀνθρωπότητα ἡ παγκοσμία ζωὴ, καὶ τὸ ὁποῖον θὰ ὀνομασθῇ Εἰρήνη τῆς Εὐρώπης».

ΝΕΑ τιμή διὰ τὸν συνεργάτην μας κ. Ν. Βέην, τὸν ἀκούραστον ἐρευνητὴν τῶν μεσαιωνικῶν κειμηλίων τοῦ Ἐθνικοῦ. Ἡ Ἀκαδημία τῶν Ἐπιστημῶν, τοῦ Μονάχου, κατόπιν τῆς τῶσον καρποφόρου ἐργασίας του εἰς τὰ Μετέωρα, τοῦ ἀναθέτει τώρα τὴν ἐξερεύνησιν τῶν βιβλιοθηκῶν τῶν μονῶν τῆς Μακεδονίας καὶ τῆς Θράκης. Ὁ κ. Βέης ἀναχωρεῖ προσεχῶς διὰ τὸ Ἅγιον Ὄρος πρὸς συντάξιν σωστηρικτικῶν καταλόγων τῶν κωδικῶν καὶ παλαιῶν ἐγγράφων ποῦ εὐρίσκονται εἰς τὰς μονὰς Βατοπεδίου καὶ Ἁγίας Λαύρας, θὰ μεταβῆ δὲ κατόπιν καὶ εἰς τὴν Μονὴν Ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Μενονιῶς παρὰ τὰς Σέρρας.

ΟΛΙΓΟΣΤΙΧΑ

Ἡ Ἑλληνικὸς Φιλολογικὸς Σύλλογος Κωνσταντινουπόλεως προσκλήρῳζε διαγώνισμα μ' ἑπαθλὸν φρ. 500 πρὸς συντάξιν ἐγχειριδίου «Σχολικῆς Ὑγιεινῆς». Ὁ γκος τοῦ ἐγχειριδίου 10 τὸ πολὺ τυπογραφικὰ φύλλα, γλωσσικὸν ἰδίωμα «τὸ καθαροὸν, ἀλλὰ σαφὲς καὶ ἀπέριττον», προθεσμία ὑποβολῆς χειρογράφων μέχρι τέλους Ὀκτωβρίου 1910.

Ἡ «Ρέα» τὸ γνωστὸν μελόδραμα τοῦ Σαμάρα, ἀφοῦ ἐπαίχθη προηγουμένως εἰς τὴν Ρώμην καὶ τὴν Φλωρεντίαν, παρεστάθη μὲ θριαμβευτικὴν ἐπιτυχίαν καὶ εἰς τὴν Σκάλαν τοῦ Μιλάνου.

Αἱ ἀρχαιφεσίαι τῆς Ἑταιρείας τῶν Ἑλλ. Θεατρικῶν Συγγραφέων ἐγένεσαν διὰ τὸ τρέχον ἔτος· πρόεδρος ἐξελέγη δὲ κ. Χ. Ἄννινος.

Ἡ Ἐπιθὼ παρὰ ταῖς Ἑταιρίας, γαλλικὴ κωμῶδια ὑποθέσεως ἑλληνικῆς, ἀλλὰ καὶ ὑπερμέτρος ἡμιγύμου, εἰς στίχους, ἐπαίχθη εἰς τὸ Παρίσι. Εἶναι ἔργον τοῦ Ἰακώβου Ριστέν.

Ὁ «Συντεκλερ» ἐξακολουθεῖ συγκινῶν τοὺς Ἀθηναίους. Μισὴν τούλάχιστον δωδεκάδα διαλέξεων, ποῦ ἐγένεσαν καὶ προαγγέλλονται ἀκόμη διὰ τὸ παταγῶδες ἔργον τοῦ Ροστέν, θὰ ἠμπορούσε κανεὶς νὰ μετρήσῃ.

Ποιήματα τοῦ Παλαμά, ἀπὸ τοῦς «Γάμβους καὶ Ἀνακαιοῦς», μεταφρασμένα εἰς τὴν ἀγγλικὴν, ἐδημοσιεύθησαν εἰς τὸ τελευταῖον τεῦχος τοῦ ἀγγλοφώνου «Ἑλληνικοῦ Κήρυκος» τοῦ Λονδίνου.

Ἡ Βυζαντιολογικὴ Ἑταιρεία ἐξακολουθεῖ τὰς διαλέξεις της. Εἰς τὴν τελευταίαν τὸν λόγον εἶχε δὲ κ. Ι. Μ. Δαμβέργης, εὐφροδῶς ἀναλύσας τὰς «δύο ὄψεις τοῦ Λουϊτπράνδου».

ΤΑ ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΑ ΝΕΑ

Μαρτίου 13-16. Ἐφηφίζετο ἡ ἐκκαθάρισις τοῦ Πανεπιστημίου, καὶ ὁ κ. Μιστριώτης εἰς μάτην ἐπεχείρει νὰ ἐξεγείρῃ τοὺς φοιτητὰς εἰς συλλαλητήριον κατὰ τοῦ Ὑπουργείου. Ἐφηφίζετο κατόπιν ὀλονικίας ὁ προϋπολογισμὸς τοῦ 1910, καὶ ἡ Βουλὴ παρέδιδε τὸ πνεῦμα, ἐνῶ μὴ ἐπαναστατικὴ προκήρυξις τοῦ «Πολιτικοῦ Συλλόγου», ὅστις ἔχει πρόεδρον τὸν βουλευτὴν κ. Καραϊσκάκη, δίχως νὰ πολυανασηχῆσῃ τὸν κόσμον, ἐπροκάλει καταδιώξιν τῶν συντακτῶν της. Ὁ Στρατιωτικὸς Σύνδεσμος συνεδρίαζεν ἐπανεπιλημμένως, καὶ ἐπανεπιλημμένως ἐπίσης ἀνέβαιναν εἰς τ' Ἀνάκτορα ὁ Προϋπουργὸς διὰ τὴν συντάξιν τοῦ Διαγγέλματος. Αὐτὰ συνέβαιναν εἰς τὴν Ἑλλάδα ἐνῶ εἰς τὰ ξένα μέρη ἐξηγγέλλετο πολιτικὴ συνεννόησις τῆς Τουρκίας μετὰ τὴν Βουλγαρίαν, ἀνεχώρει ὁ Φερδινάνδος ἀπὸ τὴν Κωνσταντινούπολιν, ἡ Αἴτνα ἀνέπεμπε λάβαν ἀπὸ 13 κρατήρας, ἀνετρέπετο τὸ Ἰταλικὸν Ὑπουργεῖον κ' ἐσηματίζετο νέον ὑπὸ τὸν Λουισάτη, καὶ 400 περίπου Ὀγγροὶ χωρικοὶ ἐκείναντο εἰς μίαν χορευτικὴν διασκέδασιον.

17. Καὶ ἰδοὺ ἀνέτειλεν ἡ πρωία ποῦ ἦλθεν ὁ Βασίλεὺς εἰς τὸ Βουλευτήριον μὲ πομπὴν καὶ παράταξιν καὶ ἀνέγνωσε τὸ Διαγγέλιμα, τὸ ὁποῖον ἔθεσε τέρμα εἰς τὸ ἐπαναστατικὸν διὰλειμμα τῆς λειτουργίας τοῦ Πολιτεύματος. — Ἐξηκολούθει (λέγει μεταξὺ τῶν ἄλλων τὸ ἱστορικὸν τοῦτο Διαγγέλιμα) ἀπὸ τῶν μέσων Αὐγούστου ὁ σάλος ὁ ἐξ ὀδυνηρᾶς ἀφορμῆς ἔθνικοῦ προσκόμματος ἀφηνιδίως ἐκραγεῖ. Εἰς ἀδιέξοδον δὲ ἐφέρετο ἡ μεγάλη πολιτικαὴ κρίσις, ἐν ἧ καὶ δι' ἀνωμαλοῦ δράσεως ἐξεδηλώθη ἡ πρόθεσις τοῦ ἐξεγερθέντος δημοσίου φρονήματος, ἵνα ἐπιβάλῃ μεταβολὴν πολιτικῶν μεθόδων, πρὸς ἐπιτυχίαν ἐπανορθώσεως τῶν ἡμετέρων πραγμάτων καὶ στερέωσιν τοῦ καθεστώτος καὶ τῶν μετ' αὐτοῦ ἀσφύκτως συνδεδεμένων ἔθνικων προσδοκιῶν. Μία μόνη διέξοδος ἐφαίνεται ὑπολειπόμενη. Καὶ ταύτην, ἐπὶ τῇ παραίτησει τῶν τότε Ὑπουργῶν Μου, ὑπέδειξαν περιστοιχισάντες Με οἱ κορυφαῖοι τῶν ἐν τῇ χώρᾳ πολιτικῶν. — Ἡ διέξοδος δὲν εἶναι ἄλλη, παρὰ ἡ ψηφισθεῖσα ὑπὸ τῆς Βουλῆς πρότασις ἀναθεωρήσεως τῶν μὴ θεμελιωδῶν διατάξεων τοῦ Συντάγματος. Τὸ Διαγγέλιμα ὑπεσχέθη ὅτι ἐγκαίρως θέλει ἐκτελεσθῇ τὸ ψήφισμα ἐκεῖνο, καὶ ὁ Προϋπουργὸς ἀνεκοίνωσε ἐπειτα ὅτι ἡ Ἀναθεωρητικὴ Βουλὴ (ὁ πολὺς κόσμος τὴν ὀνομάζει Ἐθνοσυνέλευσιν) πάντως θὰ συνέλθῃ τὴν 1ην ἐρχομένου Σεπτεμβρίου.

22. Ἐνῶ διςπειδοντο αἱ φήμει περὶ προσεχῆς ταξιδίου τοῦ Βασιλέως μας εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν, ἐφθάνεν ἐκεῖ ὁ βασιλεὺς Πέτρος τῆς Σερβίας, καὶ θεωρεῖται μτεῖγεν εἰς τὴν ὑποδοχὴν του τὸ ὁμογενὲς στοιχεῖον, μὲ τὸν Οἰκουμενικὸν Πατριάρχην ἐπὶ κεφαλῆς. Ἐδῶ ἔληγεν ἡ Ἐπανάστασις· ἐδημοσιεύετο Πρωτόκολλον τοῦ Στρατιωτικοῦ Συνδέσμου, διὰ τοῦ ὁποῖου ἐξαγγέλλει οὗτος εἰς τὸν Λαόν, ὅτι «κατόπιν τοῦ Β. Διαγγέλματος, θεωρεῖ τὴν ἐπέμβασιν τοῦ Στρατοῦ εἰς τὰς τῆς Πολιτείας ὡς λήξαν, ἐπικαλεῖται συντόνον τὴν προσοχὴν τοῦ ἑλληνικοῦ Λαοῦ ἐπὶ πάντος συνδεομένου πρὸς τὴν μέλλουσαν τύχην οὗτου καὶ διατυποῖ τὴν πεποίθησιν ὅτι, διαλυόμενον τοῦ «Στρατιωτικοῦ Συνδέσμου», παραμένει ἀγρυπνος τῆς ἰδίας του τιμῆς καὶ τῶν ἔθνικων ὄνειρων φρουρὸς ὁ ἑλληνικὸς Στρατός». Συγχρόνως δι' ἑτέρου πρακτικοῦ ἀπηλλάχθησαν οἱ ἀποτελοῦντες τὸν Σύνδεσμον ἀξιωματικοὶ τῶν ὑποχρεώσεων, τὰς ὁποίας ἀνέλαβον, «ἐν τῇ πεποιθήσει ὅτι ἡ μεσεγγυήτος Κυβέρνησις θέλει διατηρηθῆ ἀρτία μέχρι τῆς συγκλήσεως τῆς Ἀναθεωρητικῆς Βουλῆς» — καὶ ἐπανῆλθον εἰς τὸ στρατιωτικὸν ἔργον τῶν.

25-29. Ἐορτάσθη ἡ σήμερις ἡ Ἐθνικὴ Ἑορτὴ. Ἐνῶ δὲ ἀκόμη ἐξακολουθεῖ εἰς τὸν Πειραιᾶ ἡ ἀπεργία τῶν μηχανικῶν, ὁ βασιλεὺς τῆς Σερβίας ἀναχωρεῖ ἀπὸ τὴν Κωνσταντινούπολιν ἐπισκέπτεται τὸ Ἅγιον Ὄρος, συγκροτοῦνται εἰς τὰς Ἀθήνας ἐργατικά πέντρα καὶ νέοι πολιτικοὶ σύνδεσμοι, τὸ Κοιτικὸν ζήτημα πάλιν ἀνακινεῖται μὲ τὴν ἐπιχειρημένην ἐναρξίν τῆς Κοιτικῆς Ἐθνοσυνελεύσεως, καὶ, πρὸς βορρᾶν μας, ὠργανωμένον καὶ γενικὸν ἐξεραγὴ κίνημα τῶν ἔθνοκοφρόνων Ἀλβανῶν, τὸ ὁποῖον ἀγωνίζεται νὰ καταστελῇ ἡ κυβερνησις τῶν Νεοτούρκων.

ΗΜΕΡΟΒΙΟΣ

ΜΙΚΡΑ ΓΡΑΜΜΑΤΑ

Λάζαρον. Ὁχι. — Μίαν Ἀτιθίδα 1ον δὲν εἶναι κατάλληλον, καὶ 2ον εἰσθε βεβαία ὅτι κατὰ τὸ ἔτος 1566 ὁ βασιλεὺς τῆς Ἀγγλίας ἔστειλε τηλεγράφημα καὶ ὅτι ἠκούσθησαν σάλπιγγες ἀγγέλλοντες τὴν ἀφίξιν του; Κ. Β. Π. Βάργαν. Δυστυχῶς δὲν μᾶς ἔστειλατε μεταφρασίαν, ἀλλὰ περικοπὰς, ἀπὸ τὰς ὁποίας κινδυνεύει νὰ φανῇ ἀνόητος ὁ Τολστόη. — Μ. Καλυβ. Μὴν ξεχνάτε πῶς τελευτᾷ καὶ ὁ «Ἐρωτόκριτος»: Οἱ στίχοι θέλουν διόρθωσις καὶ σάσμα ὅσο μποροῦσι, γι' αὐτοὺς ποῦ τοὺς διαβάζουσι καλὰ νὰ τοὺς γροικοῦσι.

ΝΕΑΙ ΕΚΔΟΣΕΙΣ

Σημ. Εἰδικαὶ βιβλιοκρίσιαι δημοσιεύονται διὰ τὰ βιβλία, τῶν ὁποίων δύο ἀντίτυπα στέλλονται εἰς τὰ γραφεῖα μας. Τῶν ἄλλων ἀπλῶς ἀγγέλλεται ἡ ἐκδοσις.

Δημόδη ἄσματα Σκύρου, τρία Θεσσαλικά, ἐν τῆς Σαλαμίνοσ καὶ ἐν τῶν Ψαρῶν, εἰς Βυζαντινὴν καὶ Εὐρωπαϊκὴν παρασημαντικὴν, Κ. Α. Ψάχου, καθηγητοῦ τῆς Βυζαντινῆς Μουσικῆς ἐν τῷ Ὁδεῖῳ Ἀθηνῶν. Ἀθῆναι, τυπογρ. Στυφ. Κουσουλίνου, 1910. Φρ. 3.

Ἀνεμώνη, μηνιαία φιλολογικὴ ἐκδοσις, Ἰουλίου Ναρκίσσου. Πρώτη χρονιά, ἀριθ. 1, Μάρτης 1910. 5 δρ. ἢ 6 φρ. χρ. τὴ χρονιά.

Ἱστορία τῆς Φραγκοκρατίας ἐν Ἑλλάδι, Οὐίλλιαμ Μίλλερ, μετάφρ. Στυφ. Π. Λάμπρου. Ἀθῆναι, Ἑλλήν. Ἐκδοτικὴ Ἑταιρεία, ἐκ τοῦ τυπογρ. «Ἐστία» Μάισονερ καὶ Καργαδούρη, τεῦχος Ζ', Δρ. 1.

Τὰ Τραγούδια τοῦ Στρατιώτη, Θ. Κατραπάνη. Κωνσταντινούπολις, τύποις «ἠ Ἀνατολή», 1910.

Ἐρασιότης, Μηνιαῖον περιοδικὸν τοῦ ἐν Σμύρῃν Ἑλληνογερμανικοῦ Λυκείου Κ. Γιαννίτη. — Ἔτος Α',

ΓΕΛΟΙΟΓΡΑΦΙΑΙ ΤΟΥ ΔΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΟΥ

Ἐφημερις «Ἀθῆναι»

Τὰ ἀγαθὰ τῆς σοφίας: «Ἄλλ' ἢ σοφία δὲν ἔχει γῆρας». [Ἐπιστολὴ τοῦ κ. Μιστριώτου εἰς τὸ «Ἐμπρός»].

Τὸ ἀξιωματικὸν τῆς... Δύο κεφαλαὶ, τέσσαρες χεῖρες καὶ ἓν στομάχι. Τὸ ἐγέννησεν ἡ κυρία Συναλλαχὴ καὶ ἐπιτίθεται... χάριν τῶν ἐπιλογῶν.

Τὸ φίλ τῶν φίλων τῆς ἐμ-φίλων συμπράξεως. — Ὑπὸ Φρ. Ἀριστέως.

Πολιτικαὶ γελοιογραφίαι. [Τὸ Μέγα Ἰπποδρόμιον]. Ὁ ἐπιλογὸς τῆς πολιτικῆς σημήνης. — Ὑπὸ Ἥλια Κουμμετάη.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ ΤΟΥ 19ΟΥ ΤΟΜΟΥ

- Α.**
Πέτρος Ζητουλιάης, σ. 24.
- ΑΓΡΙΠΠΑ**
Πολιτική Σελίς, σ. 28, 61, 91.
- ΑΝΔΡ. ΜΙΚ. ΑΝΔΡΕΑΔΗ**
*Ο Γιάδοτων και η προσάρατος της *Ηπειροθεσσαλίας σ. 183.
- Α. ΑΝΔΡΕΪΕΦ**
*Η *Αβυσσος, σ. 110, 165.
- ΓΑΒΡΙΗΛ Δ' ΑΝΝΟΥΝΤΣΙΟ**
*Ισως ναί, ίσως όχι», απόσπασμα, σ. 154.
- Α. Σ. ΑΡΒΑΝΙΤΟΠΟΥΛΟΥ**
*Η Κόρη του *Αντίου είναι η Πράξιλλα του Ανσίπου; σ. 58.
- ΑΡΕΤΑ (Ι. Ζερβού)**
Τα βιβλία, σ. 24, 170, 200, 234, 298, 328.
Κάισαρ Δομπρόζο, σ. 35.
*Ο θεομός της ανακρίσεως, σ. 118.
Θρήνος της *Αφροδίτης, σ. 284.
Λυρικές Σάτυρες, σ. 348.
- ΧΡ. ΒΑΣΙΛΑΚΑΚΗ**
Οί Ψυχές, σ. 357.
- ΝΙΚΟΥ Α. ΒΕΗ**
Νεοελληνικά δημόδη ζώματα εκ χειρογράφων κωδικών, σ. 211, 292.
- ΣΠ. ΔΕ ΒΙΑΖΗ**
*Από τον βίον και τα έργα του Σολωμού, σ. 56, 82, 230.
Τα βιβλία, σ. 90.
- ΘΕΜ. Π. ΒΟΛΙΑΔΟΥ**
*Ο βίος και η επιστημονική δράσις του Καρόλου Krumbacher, σ. 160.
- ΔΗΜΟΣΦ. Ν. ΒΟΥΤΥΡΑ**
*Ενας γάμος, σ. 101.
*Ο έρχομός, σ. 217.
Μαγευμένη ενθύμησις, σ. 312.
- ΝΙΚ. Σ. ΓΚΙΝΟΠΟΥΛΟΥ**
*Ελληνικά ταξίδια, σ. 99, 197.
*Από την *Ελληνικήν Πανακοθήκην: Μεσολόγγιον, σ. 286.
- ΠΑΥΛΟΥ ΓΝΕΥΤΟΥ**
Δημοτικά της Ρόδου: Το Νανάγιο, σ. 10.
Τα εκατόλογια, σ. 144.
*Από τα τραγούδια του Χάινε, σ. 228.
- ΚΩΝ. Σ. ΓΟΥΝΑΡΗ**
Δουλούδι της Μονεβασίας, σ. 44.
- ΓΡΑΤΣΙΑΣ ΔΕΛΕΛΔΑ**
Μοναχιά! σ. 248, 294, 325, 351.
- ΕΙΡΗΝΗΣ ΠΟΛ. ΔΗΜΗΤΡΑΚΟΠΟΥΛΟΥ**
Το Σφουρί, σ. 148, 190.
*Η *Ελληνίς εις την ιστορίαν του πνεύματος, σ. 344.
- ΗΜΕΡΟΒΙΟΥ**
Τα καθημερινά νέα, σ. 31, 63, 95, 128, 175, 207, 240, 272, 303, 335, 364.
- ΣΠ. Ι. ΘΕΟΔΩΡΟΠΟΥΛΟΥ**
Φραγκόκος Φερρόρ, σ. 21.
Πρακτική ζωή: Κοινότητες, σ. 116.
Κοινωνική αλληλεγγύη, σ. 349.
- ΑΓ. ΘΕΡΟΥ**
Οί θρύλοι του Μυστρής: Βορβονίτες και Φαλτσέτα σ. 189.
- ΑΥΡΑΣ ΘΕΡΟΥ**
*Ελληνικά βρονά κι άκρογάλια, σ. 3.
Το τελευταίον γράμμα του Βύρωνος, σ. 138.
Κούλουμα, σ. 307.
Τα βιβλία, σ. 359.
- ΘΗΤΑ**
Ταχυδρομικά καινοτομίας, σ. 246.
- ΙΩΝΟΣ**
Παριανά γράμματα: *Η *Εκθεσις των *Ανεξαρτήτων, σ. 361.
- Κ.**
*Αρχαιολογικά: «Λενιάς — *Ιθάκη», σ. 121.
Οί νέοι αρχαιολογικοί νόμοι, σ. 359.
Διάφορα, σ. 300, 360.
- Ν. Μ. ΚΑΖΑΝΤΖΑΚΗ**
*Ο Φρειδερίκος Νίτσε, σ. 16.
*Η *Επιστήμη έχρεωκόπησε; σ. 71.
- Δ. ΚΑΚΛΑΜΑΝΟΥ**
*Η πρώτη επίσκεψις του Βύρωνος εις την *Ελλάδα, σ. 141.
- Δ. ΓΡ. ΚΑΜΠΟΥΡΟΓΛΟΥ**
Στόμα με στόμα, σ. 81.
*Ο Βύρων εις τας *Αθήνας (Τελευταίαι *Αναμνήσεις), σ. 133.
Πεταγμένο κονράκι, — Διπλή γιορτή, σ. 186.
- ΑΝΝΑΣ ΚΑΤΣΙΓΡΑ - ΜΕΛΑ**
Ποίαι άρέσουν, σ. 46.
- ΘΕΟΔ. Δ. ΚΑΗΡΟΝΟΜΟΥ**
*Ο Γάμος του Στοιχίου, σ. 10.
Μουσική: «Κρητικοί Χοροί», σ. 237.
Παραπούλητα (αινίγματα), σ. 308.
- Κ. ΚΟΥΡΟΥΝΙΩΤΗ**
Το μονοσίον της *Ολυμπίας, σ. 59.
- ΑΙΜΥΛΙΑΣ ΚΟΥΡΤΕΛΗ**
*Αμαζόνα, σ. 42.
*Νομιοσ στον αϊθέρα, σ. 325.

- ΣΕΛΜΑΣ ΛΑΓΕΡΛΕΦ**
*Η Βασίλισσα από νησάκι Ραγνίλδ, σ. 195.
- ΝΙΚ. Ι. ΛΑΣΚΑΡΗ**
Η άχαριστία των σοφών, σ. 187.
- GIUSEPPE LIPPARINI, μετάφρ. Ν. ΠΟΡΙΩΤΗ**
Τα κεράσια, σ. 260.
- ΚΑΙΣΑΡΟΣ ΔΟΜΠΡΟΖΟ**
Μεγαλοφρεσείς παράφρονες: *Ο Σοπενάνουερ, σ. 38.
- Κ. Μ.**
Ζωγραφική, σ. 123.
Μουσική, σ. 125, 172, 269, 362.
- Μ. ΜΑΛΑΚΑΣΗ**
Φύλλα στον άνεμο, σ. 70, 253.
- ΔΗΜ. Κ. ΜΑΡΓΑΡΗ**
Οί έχθροι των βιβλίων, σ. 103.
- † ΕΛΙΣΑΒΕΤΙΟΥ ΜΑΡΤΙΝΕΓΚΟΥ**
Το τελευταίον ζώμα του Βύρωνος, σ. 140.
- ΚΙΜΩΝΟΣ ΜΙΧΑΗΛΙΔΗ**
Θεόδωρος Ράλλης 1851-1909, σ. 67.
Καλλιτεχνικά εκθέσεις, σ. 171.
- ΓΑΒΡΙΗΛ ΜΟΥΡΕ**
*Η Καλλιτεχνική *Εκθεσις της Βενετίας, σ. 107.
- ΚΑΜΙΛΑΟΥ ΜΠΕΛΛΑΙΓΚ**
Ειδώλια Μουσικών: Μένδελσον, σ. 79.
Βελλίνης, σ. 290.
- ΘΕΟΔΩΡΟΥ ΜΠΛΑΓΚΚΑΡ**
Οί Μαυρογέναι, σ. 86.
- ΝΕΑΙΡΑΣ**
*Η Γριά, σ. 357.
- ΠΑΥΛΟΥ ΝΙΡΒΑΝΑ**
Λόγοι και αντίλογοι, σ. 23, 58, 89, 121, 169, 200, 234, 265, 297, 328, 358.
Τα Σκυλιά, σ. 254.
- ΓΡΗΓΟΡΙΟΥ ΞΕΝΟΠΟΥΛΟΥ**
Θέατρον σ. 27.
- ΘΟΥΡΑΔΑ**
Τα βιβλία, σ. 171.
- ΟΣΚΑΡ ΟΥΑΪΛΔ**
Πεζά ποιήματα, σ. 76.
- ΡΟΔΟΛΦΟΥ ΟΥΚΕΝ**
Τα προβλήματα της ανθρώπινης ζωής: *Η ιστορία, σ. 339.
- Ν. Π.**
Τα βιβλία σ. 202.
- Α. ΠΑΠΑΔΙΑΜΑΝΤΗ**
Νεκρός ταξιδιώτης, σ. 275.
- ΖΑΧ. ΠΑΠΑΝΤΩΝΙΟΥ**
Οί Ζητιάνοι των Παρισίων δρόμων, σ. 285.
- ΓΡ. ΠΑΣΣΙΑΝΩΦ**
Κύσας Φράγκ (1822-1890), σ. 354.

- ΕΔΜΟΝΔΟΥ ΠΙΑΟΝ**
*Η Κυρία Γκρέξ ή η Σπασμένη σάιμα, σ. 18, 51.
- ΣΤΑΥΡΟΥ ΠΡΑΣΙΑ**
*Ο άνθρωπος εις τον άέρα, σ. 14.
- Ρ.**
*Αρχαιολογικά: *Η προϊστορική *Ελλάς, σ. 360.
- ΕΔΜΟΝΔΟΥ ΡΟΣΤΑΝ**
*Ο Πρόλογος του Σαντεκίλε, σ. 243.
- Θ. Ι. ΣΑΚΕΛΛΑΡΙΔΗ**
Μουσική, σ. 124, 204, 267, 332, 362.
- Σ. Κ. ΣΑΚΕΛΛΑΡΟΠΟΥΛΟΥ**
*Ακαδημαϊκή τελετή εν Κερκύρα πρό 83 ετών, σ. 5.
- ΜΑΡΙΝΟΥ ΣΙΓΟΥΡΟΥ**
Θρησκεία των *Αναμνήσεων, σ. 154.
*Ο Γιάδοτων και η *Ελλάς, σ. 179.
- ΣΤΑΓΗΝΟΥ**
Βυζαντιολογική *Εταιρεία, σ. 267, 301.
- Γ. ΣΩΤΗΡΙΑΔΗ**
«Η κόρη του *Αντίου», σ. 122.
Τα βιβλία, σ. 169.
- ΜΑΡΚ ΤΟΥΑΙΝ**
Κεφάλαια από την αυτοβιογραφίαν μου, σ. 49, 84.
- ΕΛΕΝΗΣ ΤΡΙΑΝΤΑΦΥΛΛΙΔΗ**
Από την έλευθερίαν και την χαράν των παιδιών (μετάφρ.), σ. 221, 260.
- Μ. ΦΙΛΗΝΤΑ**
*Ετυμολογικά, σ. 77.
- ΦΙΛΕΤΑΙΡΟΥ ΦΡΑΣΙΑΔΗΜΟΥ**
*Αρχαιολογικά: *Αστυριακή Σχολή, σ. 203, 299.
Γερμανική Σχολή, σ. 235, 299.
- ΝΙΚΗΤΑ Δ. ΧΑΒΙΑΡΑ**
*Ανέκδοτοι επιγραφαί άγγέλων, σ. 266.
- ΝΙΚΟΛΑΟΥ ΧΑΤΖΙΔΑΚΗ**
Τα μαθηματικά εις την πνευματικήν ζωήν, σ. 279, 320.
- ΔΕΥΚΑΛΙΟΥ ΧΕΡΝ**
*Ιαπωνέζικα παραμύθια, σ. 7.
Ρίσι - Μπάκα, σ. 233.
Απλωματία, σ. 282.
- ΠΑΝΤΕΛΗ ΧΟΡΝ**
Μέσ' στο σκοτάδι, σ. 264.
- ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΑ**
Σελ. 28, 90, 123, 172, 236, 267, 301, 331, 360.
- ΓΡΑΜΜΑΤΑ ΤΕΧΝΗ ΕΠΙΣΤΗΜΗ**
Σελ. 28, 62, 91, 125, 173, 205, 237, 269, 301, 333, 363.
- ΜΙΚΡΑ ΓΡΑΜΜΑΤΑ**
Σελ. 32, 64, 95, 128, 176, 208, 240, 304, 364.
- ΝΕΑΙ ΕΚΔΟΣΕΙΣ**
Σελ. 32, 96, 128, 176, 208, 240, 272, 304, 336, 365.
- ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΖΩΗ**
Σελ. 176, α και β.

ΕΙΚΟΝΕΣ

ΚΑΛΙΤΕΧΝΙΚΑΙ

- Νέστορος Βαρθέη:** Σκίτσα Μεσολογγίου, σ. 286-288.
Βελάσκειθ: Ὁ κόμης Ὀλιβέρθ, σ. 43.
Γιορντάνης: Σειληνός, σ. 314.
Ι. Γκρέξ: Κεφαλή, σ. 53.
Α. Ζάχου: Τὸ Τζαμί τῶν Ἀθηνῶν, σ. 85.
Σχέδιον ἱστορικοῦ φάρου, σ. 159.
Σκίτσα ἐκκλησιδίων, σ. 191.
Θ. Θωμοπούλου: Φυσιογνωμία: Δὲς Αἰμιλία Κούρ-
τελη, σ. 155.
Ε. Ἰωαννίδη: Πορτραῖτα, σ. 157, 196.
Πορτραῖτο Π. Χόρν, σ. 188.
» Μ. Καλομοίρη, σ. 225.
Προσύλαια, σ. 193.
Σπουδή, σ. 199.
Σκίτσα, σ. 222, 223.
Φ. Καζοράτη: Οἱ γριές, σ. 113.
Π. Κιέζα: Παιδικὴ ζωή, σ. 98.
Αἰμπαχ: Ἀντοπροσωπογραφία, σ. 1.
Σπουδή, σ. 11.
Ι. Φ. Μιλλέ: Ἄνοιξις, σ. 274.
Ἑρμ. Περέλ: Ὁ Περσεὺς δαμάζων τὸν Πήγασον,
σ. 338.
Θ. Ράλλη: Δεῖπνον Καλογέρον, σ. 66.
Τὰ Ἅγια Λείρανα, σ. 69.
Προϊνὴ προσευχή, σ. 73.
Χριστιανὴ Ἐστιάς, σ. 78.
Κακαὶ εἰδήσεις, σ. 80.
Γ. Ροῖλου: Πορτραῖτο, σ. 158.
Δος Ι. Ρονζιέ: Καίσαρ Φράγκ, σ. 355.
Π. Ροῦμπου: Σχέδιον μνημείου οἰκογενείας Ἀθηνωγέ-
ρους, σ. 34.
Φυσιογνωμία: Κᾶ Πολ. Δημητρακοπού-
λου (Εἰρήνη ἢ Ἀθηναία), σ. 155.
Α. Σαμπατιέ: Σαντεκλέρ, σ. 245.
Λίνο Σελβάτικο: Προσωπογραφία τῆς κομήσου-
ροζίνη, σ. 103.
Γ. Σκόττ: Σαντεκλέρ, σ. 245.
Βενετικὸν δράμα εἰς τὸ Παρίσι, σ. 252.
Στούκ: Μονομαχία, σ. 210.
Ε. Τίτο: Σελίδες ἔρωτος, σ. 109.
Ἡ γούμενα, σ. 111.
Β. Τσιάρδη: Σύνθημα τῆς Ἄνοιξις, σ. 106.
Ἐμμας Τσιάρδη: Ὁ κήπος τοῦ ἔρωτος, σ. 111.
Π. Τσιργιώτη: Εἰς τὸν Νείλον, σ. 291.
Ν. Φερεκίδη: Τὸ Τζαμί τῶν Ἀθηνῶν, σ. 85.
Τοπίον τῶν Ἀμυκλῶν, σ. 158.
Τοπίον Γορτυνίας, σ. 190.
Ἄπορις μονῆς Φιλοσόφου, σ. 222.
Θαλείας Φλωρᾶ-Καραβία: Σπουδαί, σ. 156.
«Τὰ Σκυλιά», σκίτσα, σ.
254-259.
Ἄρθουρ Φόλκμαν: Ἀμαζόν, σ. 306.
Α. Φωρέ: Σαντεκλέρ, σ. 242.

ΓΕΛΟΙΟΓΡΑΦΙΑΙ

- Γελοιογραφίαι τοῦ Δεκαπενθημέρου, σ. 32, 64, 94, 120,
176, 208, 304, 336, 365.
Σκίτσα Δος Μπλάκ, σ. 137.
«Ἐρρον Τεράτων! . . .», σ. 237.

ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΑΙ

- Ἡ κόρη τοῦ Ἄντισιο, σ. 48.
Τὸ μουσεῖον τῆς Ὀλυμπίας, σ. 60.
Ἐκ τῶν αἰθουσῶν τοῦ μουσεῖου τῆς Ὀλυμπίας, σ. 60
καὶ 61.
Τὸ Κρόνιον τῆς Ὀλυμπίας, σ. 123.
Ἀνέκδοτοι ἐπιγραφαὶ ἀγγείων, σ. 266.
Τὸ μνημεῖον τοῦ Δεξιλέω μετὰ τὴν τελευταίαν ἀνασκα-
φὴν, καὶ ὡς εἶχε τὸ πάλαι, σ. 300.
Κεφαλαὶ ἐλληνοβουδδικῆς τέχνης, σ. 331.

ΠΡΟΣΩΠΟΓΡΑΦΙΑΙ

- Μπλεριώ, σ. 15.
Ν. Ζορμπάς, σ. 31.
Φρ. Φερρέ, σ. 31.
Καίσαρ Λομπρόζο, σ. 36.
Κ. Τυπάλδος, σ. 64.
Θεόδωρος Ράλλης, σ. 68.
Μαντῶ Μανρογένου, σ. 87.
Νικόλαος Μανρογένου, ἡγεμὸν τῆς Βλαχίας, σ. 87.
Jules Bois, σ. 92.
Ὁ Βύρων 18 ἐτῶν, σ. 153.
Ἡ Κόρη τῶν Ἀθηνῶν, σ. 133, 136, 138.
Καρολίνα Μπλάκ, σ. 134, 135.
Ἰάκωβος Μπλάκ, σ. 135.
Τίνας, ὁ πιστὸς ὑπηρετὴς τοῦ Βύρωνος, σ. 142.
Ὁ Βασιλεὺς Γεώργιος Α' εἰς διαφόρους ἡλικίας, σ. 150
καὶ 151.
Οἱ Βασιλεῖς τῆς Ἑλλάδος καὶ οἱ μικροὶ πρίγκηπες, σ. 150.
Κάρολος Κρumbacher, σ. 161.
Ἐτέμ πιασῶς (σκίτσος Θ. Ἀρνίνου), σ. 173.
Ὁ Γλάδοιων, σ. 178.
Σπήλιος Πασογιάνης, σ. 205.
Σέλμα Λογσελέφ, σ. 205.
Ἐδμόνδος Ροστάν, σ. 244.
Ι. Παπαϊωάννου, σ. 268.
Δὲς Μελλομένη Κολυβά εἰς τὸ «Ὀνειρον Βάλς», σ. 332.
Ὅσκαρ (Ὀυάιλδ 28 ἐτῶν, σ. 334.

ΠΟΙΚΙΛΙΑΙ

- Ἀράχωβα (Ἑλληνικὰ βουναὶ καὶ ἀρρογιάλια), σ. 4.
Ὁ ἄνθρωπος εἰς τὸν ἀέρα, σ. 14 καὶ 15.
Μεταμορφώσεις ἠθοποιοῦ (Ἀθ. Μαρίκος), σ. 19.
Ἡ προτομή ποῦ ἐνομιόθη ἔργον τοῦ Αἰωνάρδου Λά Βίν-
τονη, σ. 126.
Ἡ εἰσοδος τῆς μονῆς τῶν Καπουτίνων ἐν Ἀθήναις,
σ. 136.
Οἰκία ἔπου ἐκατοίχου ὁ Βύρων εἰς τὸ Μεσολόγγι, σ. 139.
Ἡ Ἀκρόπολις εἰς τὴν ἐποχὴν τοῦ Βύρωνος, σ. 139.
Γεῦμα εἰς τὸν οἶκον τοῦ Βοεβόδα τῶν Ἀθηνῶν, σ. 142.
Ὁ Κρumbacher διδάσκων ἐν τῷ φροντιστηρίῳ του,
σ. 163.
Ἀπὸ τὴν πυρκαϊᾶν τῶν Ἀνακτόρων, σ. 185.
Δεκίλεια (Γεν. ἄπορις, — ἢ Βασ. ἑπανις), σ. 219.
Ὁ «Νάναρχος Μιαούλης» εἰς τὸν Ἀτλαντικόν, σ. 283.
Μεσολόγγι: Τὸ Ἡρόφον, σ. 289.
Ἡ καθέλκυσις τοῦ νέου θωρηκτοῦ «Γ. Ἀβέρωφ», σ. 319.
Τὸ Ἀτωλικόν, σ. 329.
Ἀπὸ τοὺς ἀγῶνας τῆς Ἀλεξανδρείας, σ. 347 καὶ 349.